

2012 ARAP BAHARI SÖYLEŞİLERİ

2012 ARAB SPRING INTERVIEWS

حوارات حول الربيع العربي في عام ٢٠١٢

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
CENTER FOR MIDDLE EASTERN STRATEGIC STUDIES

مركز الشرق الأوسط للدراسات الاستراتيجية



2012 ARAP BAHARI SÖYLEŞİLERİ

2012 ARAB SPRING INTERVIEWS

حوارات حول الربيع العربي في عام ٢٠١٢

ORSAM Rapor No: 186

Kasım 2013

ISBN: 978-605-4615-83-4

Ankara - TÜRKİYE ORSAM © 2013

Bu raporun içeriğinin telif hakları ORSAM'a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir; ORSAM'ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORTADOĞU STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

Tarihçe

Türkiye’de eksikliği hissedilmeye başlayan Ortadoğu araştırmaları konusunda kamuoyunun ve dış politika çevrelerinin ihtiyaçlarına yanıt verebilmek amacıyla, 1 Ocak 2009 tarihinde Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM) kurulmuştur. Kısa sürede yapılanan kurum, çalışmalarını Ortadoğu özelinde yoğunlaştırmıştır.

Ortadoğu’ya Bakış

Ortadoğu’nun iç içe geçmiş birçok sorunu barındırdığı bir gerçektir. Ancak, ne Ortadoğu ne de halkları, olumsuzluklarla özdeşleştirilmiş bir imaja mahkum edilmemelidir. Ortadoğu ülkeleri, halklarından aldıkları güçle ve iç dinamiklerini seferber ederek barışçıl bir kalkınma seferberliği başlatacak potansiyele sahiptir. Bölge halklarının bir arada yaşama iradesine, devletlerin egemenlik halklarına, bireylerin temel hak ve hürriyetlerine saygı, gerek ülkeler arasında gerek ulusal ölçekte kahçı barışın ve huzurun temin edilmesinin ön şartıdır. Ortadoğu’daki sorunların kavranmasında adil ve gerçekçi çözümler üzerinde durulması, uzlaşmacı inisiyatifleri cesaretlendirecektir. Sözkonusu çerçevede, Türkiye, yakın çevresinde bölgesel istikrar ve refahın kök salması için yapıcı katkılarını sürdürmelidir. Cepheleşen eksenlere dâhil olmadan, taraflar arasında diyalogun tesisini kolaylaştırmaya devam etmesi, tutarlı ve uzlaştırıcı politikalarıyla sağladığı uluslararası desteği en etkili biçimde değerlendirebilmesi bölge devletlerinin ve halklarının ortak menfaatidir.

Bir Düşünce Kuruluşu Olarak ORSAM’ın Çalışmaları

ORSAM, Ortadoğu algılamasına uygun olarak, uluslararası politika konularının daha sağlıklı kavranması ve uygun pozisyonların alınabilmesi amacıyla, kamuoyunu ve karar alma mekanizmalarına aydınlatıcı bilgiler sunar. Farklı hareket seçenekleri içeren fikirler üretir. Etkin çözüm önerileri oluşturabilmek için farklı disiplinlerden gelen, alanında yetkin araştırmacıların ve entelektüellerin nitelikli çalışmalarını teşvik eder. ORSAM; bölgesel gelişmeleri ve trendleri titizlikle irdeleyerek ilgililere ulaştırabilen güçlü bir yayım kapasitesine sahiptir. ORSAM, web sitesiyle, aylık Ortadoğu Analiz ve altı aylık Ortadoğu Etütleri dergileriyle, analizleriyle, raporlarıyla ve kitaplarıyla, ulusal ve uluslararası ölçekte Ortadoğu literatürünün gelişimini desteklemektedir. Bölge ülkelerinden devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve STK temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak bilgi ve düşüncelerin gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır.

Nebahat Tanrıverdi O Yaşar

Nebahat Tanrıverdi O Yaşar ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı olarak ORSAM'da görev yapmaktadır. Kuzey Afrika ve Körfez ülkeleri üzerine çalışan Nebahat Tanrıverdi O Yaşar'ın Fas, Tunus, Libya, Mısır, Bahreyn ve Suudi Arabistan'daki gelişmelere dair pek yazısı bulunmaktadır. Körfez İşbirliği Konseyi ile ilgili çalışmalarının yanı sıra geçiş süreçleri ve demokratikleşme, Arap Baharı, güvenlik ve rejim değişikliği konularında çalışmaktadır. Bugüne kadar yazıları ORSAM web sitesi, Ortadoğu Analiz, Alternatif Politikalar, Akademik Ortadoğu ve Today's Zaman gibi yayın organlarında yayınlanmıştır. Al Arabiya, TRT, TRT Türk, Nile TV, Türkmeneli TV, AHaber ve TRT Arapça gibi kanallarda yayına çıkmıştır. Uluslararası İlişkiler konusunda lisansını Hacettepe Üniversitesi'nde tamamladı. Yüksek Lisans eğitimini Ortadoğu Teknik Üniversitesi Ortadoğu Çalışmaları Bölümünde devam ettirmektedir.

TAKDİM

ORSAM kurulduğu günden bu yana bilginin birincil kaynaklardan elde edilmesi amacıyla saha çalışmalarına son derece önem vermiş ve ORSAM uzmanlarının yaptığı saha çalışmaları sonrası ortaya koyduğu çalışmaları fark yaratmıştır. Bu saha çalışmaları sırasında birincil kaynaktan bilgi edinilmesinin yanı sıra Türkiye'nin bakışı muhataplara aktarılırken, Türkiye ile saha çalışmasının yapıldığı ülke arasında yakınlaşma ve karşılıklı anlayış birliğinin sağlanmasına katkı yapılmaya çalışılmıştır. Bu amaçla karşı tarafın görüşlerinin de Türkiye'de bilinmesi ve yanlış anlaşılmalarının giderilmesi noktasında, saha çalışması yapılan ülkenin her kesiminden önde gelen isimler söyleşiler yapılmıştır. Saha çalışmalarından elde edilen verilerin yanı sıra Türkiye'ye çeşitli vesileler ile ziyaret gerçekleştiren bölge akademisyenleri ve uzmanları ile görüşen ORSAM, bugüne kadar birincil kaynakları çeşitlendirmeye hizmet etmektedir. Bu amaca hizmet etmek için kurulduğu 2009 yılından itibaren yayınlarında ve web sitesinde pek çok söyleşi yayınlamıştır.

ORSAM uzmanları tarafından hem Ortadoğu saha çalışmalarında hem de Türkiye'de bölge ülkelerin temsilcileri, akademisyenleri ve uzmanları ile de görüşülmekte ve söyleşiler gerçekleştirilmektedir. ORSAM uzmanlarının yaptığı bu söyleşiler elinizdeki bu çalışmayla bir araya getirilmiş ve toplu bir bakış açısı sağlanmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte yapılan söyleşiler yıllara ve konulara göre tasnif edilmiştir. 2011 yılını kapsayan bu rapor Tunus'ta 2011-2012 halk ayaklanmaları ile başlayan ve sonrasında Kuzey Afrika ve Ortadoğu bölgesini etkisi altına alan Arap Baharı sürecine ilişkin dünya ve bölgedeki akademisyen, uzman ve temsilcilerle gerçekleştirilen söyleşileri kapsamaktadır.

Faydalı olmasını umuyor ve keyifli okumalar diliyoruz.

Hasan Kanbolat
ORSAM Başkanı

İçindekiler

Takdim.....	4
Bin Rhouma: “Türkiye Deneyimi Bizim İçin Önemli”.....	7
Abdulrezzak Muhtar: “Türkiye Hariç Tüm Devletler Bm Güvenlik Konseyi Kararını Uygulamaya Başlamıştır.”.....	14
Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof. Dr. Hayati Aktaş ile Söyleşi.....	18
Dr. Robi Friedman: “Türkiye Her İki Tarafla Da Diyalog Kurabilecek Tek Ülke”.....	21
Dr. Farhan Ahmad Nizami, Oxford Üniversitesi İslami Çalışmalar Merkezi Yöneticisi ile Yapılan Söyleşi.....	23
Hindistan’ın En Önde Gelen Ortadoğu Ve Türkiye Uzmanı Aftab Kamal Pasha ile Söyleşi..	25
Beyrut Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı Muhammed Nurettin ile Söyleşi.....	30
Türkiye-Tunus Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı Metin Külünk ile Söyleşi.....	34
Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Türk Dünyası İşletme Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Ve Kapsam Kurucularından Nazım Cafersoy ile Söyleşi.....	39
Tahran’da Faaliyet Gösteren Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Enstitüsün Başkanı Kaygan Barzegar ile Söyleşi.....	43
Dr. Pierre Razoux: “Akdeniz Etrafındaki Tüm Arap Ülkeleri, Kendi Aralarında Daha Fazla İşbirliğinin Olduğu Bir Dönem Yaratabilirler”.....	48
Ürdün İhvan-i Müslimin Genel Başkanı Prof. Dr. Hemmam Said ile Söyleşi.....	52

Derleyen: Nebahat Tanrıverdi O Yaşar,
ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı

2012 ARAP BAHARI SÖYLEŞİLERİ

Bin Rhouma: “Türkiye Deneyimi Bizim İçin Önemli”

16 Ocak 2012



ORSAM: Tunus yeni bir döneme girdi. Eski Tunus Devlet Başkanı Zeynel Abidin bin Ali'nin devrilmesinin üzerinden bir yıl geçti, ülkenin bu günkü durumunu nasıl değerlendiriyorsunuz? Tunus'taki ekonomik ve siyasi durumu bizlere anlatır mısınız?

Bin Rhouma: Sorularınız için teşekkür ederim. Öncelikle Tunus'ta nasıl devrim yaptım

ğımızı ve bugünkü duruma nasıl geldiğimiz hakkında küçük bir sunum yapmak istiyorum. Bir yıl sonra, Tunus daha iyi durumda. Bu süreci çok büyük sorunlarla karşılaşmadan geride bırakabildik. Devrimin barışçıl ve değişimin ise yumuşak bir şekilde gerçekleşmesi oldukça önemli. Tarihimizde ilk defa özgür bir seçim gerçekleştirdik. Bu seçim tamamen özgür ve şeffaf bir şekilde gerçekleştirildi.

ORSAM: Bin Ali sonrası dönemde ilk seçimler gerçekleşti ve üç partili bir koalisyon hükümeti kuruldu. Bu hükümetin yerine getirmesi gereken sorumlulukları anlatır mısınız? Ne kadar süreliğine göreve geldiler ve onlardan beklenenler nelerdir?

Bin Rhouma: Yeni meclisin görevi öncelikle anayasayı yeniden yazmak ve yeni hükümet için yapılacak seçimleri denetlemek. Bundan sonra, Tunus'ta yeni bir hükümet göreve gelecek.

Göreve başlayan yeni hükümetin iki önemli karakteristik özelliği bulunuyor. Birincisi, halk tarafından seçilmiş meşru bir hükümet olması, ikincisi ise seçimde çoğunluğu kazanan üç partinin bir araya gelerek oluşturduğu bir koalisyon hükümeti olmasıdır. Koalisyon ortakları, İslamcı demek doğru değil, İslam'dan ilham almış En Nahda Partisi, modern olarak tanımlanabilecek ki En Nahda da öyledir -bu

arada biz laik terimi Fransızca kökenli olduğu için kullanmıyoruz- Cumhuriyetçi Kongre Partisi ve sol eğilimli, Sosyalist Enternasyonal üyesi, merkez parti olan Ettakol'den oluşmaktadır.

Bu koalisyon hükümetinin verdiği mesajlar büyük önem taşımaktadır. Buna ek olarak, oldukça önemli bir başka imaj daha bulunmaktadır. Eski hükümetten yeni hükümete yetki devrinde gerçekleştirilen resmi seremoni bu şekilde değerlendirilmelidir. Bu Arap dünyasında bir ilktir. İki hükümette seremoninin yapılacağı alanda bulunmaktaydı ve biri diğerinin elini sıkarak görev teslimini yaptılar. Bu imaj oldukça önemli ve Arap dünyasında da bir ilki teşkil ediyor.

Devrimimiz oldukça barışçıl bir şekilde gerçekleşti. Politik anlamda Tunus'taki mevcut durum şöyle ki bir koalisyon hükümeti kuruldu; koalisyon hükümetinde sorunlara çözüm bulmak o kadar kolay değil. Koalisyon hükümetleri yapıları gereği daha karmaşık. Fakat biz Tunus'ta istisnai bir durum söz konusu, bu nedenle de daha istisnai bir hükümete sahibiz. Bu karşılıklı anlaşmaya dayalı bir hükümet, çünkü sorunlar oldukça fazla. Bu nedenle de Tunus'taki çoğu tarafın anlaşması gerekmektedir. En azından Tunus'un karşılaştığı sorunların çözümü için koalisyon hükümeti en iyi seçenek olarak görünmektedir.

Yeni hükümetin karşılaştığı sorunlar nelerdir? Bu arada mevcut hükümetin geçici bir hükümet olduğunu söylemem gerekiyor. Bir ya da bir buçuk yıl sonra, Devlet Başkanlığı, parlamento ve yerel seçimleri düzenleyeceğiz. Bu yüzden, durum oldukça istisnai ve hükümetin programı dört ana hedefi çemrektedir.

Öncelikle, ekonomik hayatın yeniden canlandırılması, çünkü devrimden sonra bazı sosyal problemler ve bazı eylemler ortaya çıktı. İşçilerin haklarını istemeleri normal bir durum.

GSYİH şuanda %0,1-0,2 civarında. Hızlı bir şekilde Tunus'ta ekonomik yapının yeniden işler hale gelmesini sağlamak zorundayız. Bunu başaramaz isek, demokratikleşme sürecinde daha ciddi sorunlarla yüzleşmek durumunda kalırız. Dediğim gibi, sosyal içerikli eylemler gerçekleşmekte. Temel amaç GSYİH %4-5 civarına yükseltme. Bazıları bu hedefi fazlaca abartılmış bulabilir ancak bir yıl önce Tunus'ta bu oran %5 civarındaydı. Eski rejim zamanında ekonomik aktiviteler şeffaf değildiler, pek çok yozlaşma sorununa sahiptik ve işadamları rahatça hareket edemiyorlardı.

Fakat çok pozitif gelişmeler de oluyor. Yeni hükümet şimdi eski hükümet zamanında hazırlanan mali yasa üzerinde çalışıyor. Bilindiği gibi, yılsonunda gelecek yılın bütçesi hazırlanır, ancak yeni hükümetin bunun için sadece bir haftası bulunmaktaydı. Bu nedenle bu kadar sürede bu hususları görüşüp karara bağlamaları mümkün olamadı ve mali yasa üzerinden çalışmayı uygun gördüler. Belki önümüzdeki ay bir tamamlayıcı mali yasa daha hazırlanması da muhtemel. Bu gelişmeler ülkede yatırım yapan ve yapmayı planlayan yerli ve yabancı yatırımcılar için büyük önem taşıyor. Ayrıca bu gelişmeler ülkede hala işlevselliğini koruyan kurumsal yapıların da varlığını gösteriyor. Bu çok önemli. Yani ilk sırada ekonomik aktivitelerin nasıl artırılacağı ve etkin bir şekilde işletileceği yer alıyor. İkincisi ise bölgesel gelişmedir. Bildiğiniz gibi devrimin nedeni ülkede bölgeler arası gelişme eşitsizliği idi. Ülkemizde maalesef bazı bölgeler daha fakirken bazı bölgeler yani özellikle kıyı şeridi daha gelişmiş durumdadır.

ORSAM: Sanırım güney bölgesi pek çok açıdan geri kalmış, 2010 Aralık ayaklanmaları da ülkenin bu kısmında başladı?

Bin Rhouma: Güney ve merkez bölgeler ile Cezayir ve Libya sınırına yakın olan bölgeler fazla gelişmiş değiller. Ayrıca bu bölgeler, Lib-

yalı mültecileri de konuk ettiler. Devrimimiz sırasında bir milyon Libyalıyı konuk ettik. Büyük bir çoğunluğu hala Tunus'ta bulunuyor. Hala bazı Libyalı kardeşlerimiz ülkemizde bulunuyor çünkü birbirine yakın ilişkilerimiz ve coğrafi yakınlığımız var. Özellikle güney bölgesinde birbirimize çok yakınız. Güneyde iç bölerde hükümetin temel sorunu yatırımların arttırılmasını sağlamak ve iş olanakları yaratmaktır.

Üçüncü amaç ise işsizlikle mücadeledir. Bugün Tunus'taki işsizlik oranı % 18, bu oran devrimin başladığı tarihlerde %14 civarındaydı. Gördüğümüz gibi oranlar bir yılda yükseldi. Bu oran iç bölgelerde daha da yüksek olabilir. 800 000 işsizimiz var ve birçoğu üniversite mezunu gençlerden oluşuyor.

Dördüncü amaç ise Tunus'ta yapısal reformların başlatılmasıdır. Başlayacağız diyorum çünkü şuan ki hükümet geçici bir hükümettir ve görev süresi köklü yapısal reformlar için oldukça kısa. Bu nedenle reform sürecinin başlamadığını göreceksiniz, çünkü devrimin en temel talebiydi. Büyük bir ihtimalle reformlar bu yıl içerisinde medya ve benzeri sektörlerde başlayacaktır. Ayrıca bu hükümetin bir sonraki seçimler için gerekli hazırlıkları yapacağını, seçim yasasını ve medya yasasını hazırlayacağını da unutmamalıyız.

Fakat hükümetin tüm bu engellerin üstesinden geleceğini düşünüyorum, engeller oldukça fazla ve zorlular, ancak ortada yüksek bir irade ve devrimin amaçlarını gerçekleştirme motivasyonu bulunuyor. Ayrıca mevcut ortamda Tunuslular arasında da işe geri dönme ve çalışmaya başlama azmi bulunmaktadır.

Tunus olarak AB, ABD ve Körfez ülkeleri gibi önemli ortaklara sahibiz. Tunus'a yardım edeceklerine dair söz verdiler ve Tunus'ta yatırım yapmayı düşünen ve şu anda yeni hükümetin çalışmalarını bekleyen pek çok uluslar

arası firma bulunuyor. Neden? Çünkü Tunus devrimi barışçıl bir şekilde gerçekleştirdi, oldukça güvenli bir ülke ve modern yönetim ile kurumsal yapıya sahiptir. Devrim sırasında hiçbir kurumsal aktivite kesilmedi her şey normal bir şekilde devam etti. Örneğin elektrik, telefon, cep telefonu ve su kesintisi yaşamadık. Tüm hizmetler kesintisiz normal bir şekilde devam etmektedir, çünkü Tunus'ta oldukça etkili ve verimli bir idare yapımızı bulunmaktadır. Tunus'un kaliteli bir yönetim geleneği vardır. Ayrıca oldukça yüksek eğitim seviyesine de sahibiz. Öte yandan daha önce de belirttiğim gibi yeni hükümetin demokratikleşmeyi konsolide etmek için pek çok reform hazırlığı da mevcuttur. Sonuç itibari ile ben oldukça iyimserim, çünkü geriye dönme riskimiz olduğunu düşünmüyorum. Değişim oldukça kesin ve medya, insanlarımızın hakları konusunda sahip oldukları bilinç seviyesi ve sivil toplumun aktif olması gibi etkenlerden ötürü hiçbir risk yok. Tüm bu nedenlerden ötürü bizler iyimseriz. Bazı dönemsel sorunlarımız var, ancak bunlar geçici ekonomik sorunlar, kesinlikle siyasi veya güvenlik sorunları değil. Bu bence çok önemli.

ORSAM: Bugün Tunus'un gelecekteki siyasi hayatına ve Türkiye modeline dair oldukça derin bir tartışma bulunmakta. Türkiye Tunus için model bir ülke olabilir mi yoksa Tunus olarak Arap dünyasında siz kendi modelinize mi sahipsiniz?

Bin Rhouma: Bana neden Tunus'ta böyle bir tartışma olduğunu sorabilirsiniz. Öncelikle bizim devrimizi oldukça barışçıl, akıllı, yumuşak ve insani bir şekilde gerçekleştirdi. Ve Türkiye deneyimi de bizim için oldukça enteresan ve orijinal. Örneğin, bizim için Türkiye'nin İslam ile demokrasi arasında nasıl bir bağ kurduğu çok önemli ya da Türkiye'nin ekonomideki başarısı kesinlikle ilgi çekici, ya da Türkiye'nin ünlü sıfır sorun dış politikası çerçevesinde komşu ülkeler ile ilişkilerini

nasıl yeniden düzenlediği önemlidir. Ayrıca Osmanlı İmparatorluğu'ndan kalma ortak bir mirasımız bulunuyor. Ortak bir kültüre sahibiz ve belirtilmesi gereken nokta Tunus halkı Türkiye deneyimini keşfetmek konusunda oldukça meraklı ve istekli. Tunus'ta ilk anayasaya 1861 tarihinde sahip olduğumuzu biliyor muydunuz? Ünlü Tunuslu reformist Hayrettin Paşa tarafından hazırlanan Adel Amen'den bahsediyorum ve eğer yanılmıyorsa Hayrettin Paşa daha sonra İstanbul'a geri dönmüştür. Bu altını çizmemiz gereken ortak bir mirastır.

Ayrıca iki ülke de batı ülkelerine yakın. Türkiye 30 yıl önce AB ile gümrük birliği anlaşması imzaladı. Tunus da ilk ortaklık anlaşmasını imzaladı ve Avrupa ile birlikte serbest ticaret bölgesi inşa etti. Bu bağlamda ortak bir vizyonumuz var. Modern bir ülke olabilmek için Burgiba'nın, Kemal Atatürk'ten ilham aldığını biliyoruz. Bizim Türkiye'ye olan yakınlığımızı ve daha yakın ilişkiler geliştirme arzumuzu daha iyi açıklayan ortak bir mirasımız da var. Öte yandan bugün Tunus'taki yeni siyasi aktörler de Türkiye ile yakın ilişkiler geliştirmek istediklerini beyan ettiler. Türkiye'deki sistemi takdir ediyor ve Türkiye deneyiminin sırrını ve mantığını çözmek istiyoruz. Her ülke kendine has özelliklere sahiptir ancak aynı zamanda ülkeler ekonomik başarılar gibi, pozitif ve uygun gördükleri unsurları alabilir ve uygulayabilirler. Türkiye bu kadar aktif bir yeni nesil ile iş adamlarını nasıl yarattı? Bu etkin bir şekilde işleyen sağlık sistemini nasıl oluşturdu? Yakın bir zamanda hastaneye gittim ve ne kadar iyi bir şekilde işlediğini gördüm. Bunlar bizler için çok önemli noktalar. Ve en önemli şey de akademik sisteminiz. Tüm bu deneyimlerden nasıl ilham alabiliriz?

Deneyimlerimizi değiştirebileceğimiz pek çok alan bulunmakta. Sayın Başbakan Erdoğan'ın Tunus ziyareti sırasında yaptığı açıklamalar kesinlikle Tunus'ta olumsuz bir tepki alma-

mıştır. Bunun anlamı nedir? Bizler benzer vizyonları ve beklentileri taşıyoruz. Tunus bugün Türkiye'nin en önemli partneri haline gelmesini diliyor ve umut ediyor. Ayrıca devrimiz sırasında ve demokratikleşme sürecimizde Türkiye, bizden siyasi desteğini esirgememiştir. Bu siyasi desteğin en kısa sürede ekonomik seviyeye taşınacağını umut ediyoruz, çünkü ekonomik gelişme olmadan, demokratikleşme süreci devam edemez. Bugün Tunus sıfır GSMH ile demokratikleşme sürecini devam ettirmeye çalışmaktadır. Bağımsız ve özgür seçimlerimizi gerçekleştirdik ancak bunlar yeterli değildir, bugüne kadar gerçekleştirilen başarıların, geriye dönüş olmaması için pekiştirilmesi şarttır. Ve ayrıca Sayın Başbakan Erdoğan ve Bakan Davutoğlu'nun ziyaretleri sırasında bildiğiniz gibi yaptıkları açıklamalar, Tunus'un bölgede bir istikrar unsuru olduğu ve bölgedeki diğer ülkelere oneli bir örnek olacağı yönündeydi.

ORSAM: Bir yıl sonra, Tunus köklü ve derin bir dönüşüm gerçekleştirmiştir, bu bağlamda Tunus dış politikasında neler değişecek? Bu husustaki görüşleriniz nelerdir?

Bin Rhouma: Tunus 1956 yılından beri bağımsız bir ülke. Yani yeni bir ülke değil, bizim bir geleneğimiz var. Bu yüzden dış politikamızın tamamını yeniden şekillendirmemiz söz konusu değil. Tunus dış politikasında temel ana esaslar ve eğilimler bulunmaktadır. Öncelikle barış, dayanışma, güvenlik ve benzer evrensel ilkelere saygı duyuyoruz. İkinci olarak, paylaştığımız AB kriterleri bulunuyor. Ayrıca Filistin'in adil davasına inanıyoruz ve destekliyoruz. Gördüğümüz gibi temelde değiştiremeyeceğimiz bazı temeller bulunuyor ancak bildiğiniz gibi dış politika bazı faktörlere göre şekillendirilmeli.

Birincisi, jeopolitik faktördür; bu bağlamda bizim önceliğimiz bölgesel şartlardır. Tunus,

Cezayir, Fas, Libya ve Moritanya'dan oluşan Magrib Birliği ülkelerine bağlı bir devlettir. Bu husus bizim önceliğimizi oluşturmaktadır. İkinci olarak ise Arap ülkeleri ile bir sorunuz yoktur, ancak daha yakın ilişkiler kurmaya ve ilişkilerimizi geliştirmeye ihtiyacımız var. Örneğin Körfez ülkelerinin her geçen gün bölgesel ve dünya siyasetinde etkileri giderek artmaktadır. Ayrıca Tunus bir de Afrika boyutu var. Afrika Birliği'nin kurucu üyelerinden biriyiz. Öte yandan Avrupa da bizim ilk ortaklarımızdan; ortak bir tarih ve coğrafik boyutları paylaşmaktayız. 50 dakika içinde Tunus'tan İtalya'ya gitmek mümkün. Ayrıca Tunus, Akdeniz Birliği üyesidir.

Yani diplomamız değişmez; yeni hükümette Tunus'un uzun bir geleneğe sahip olduğunu teyit etti zaten. Yeni dönemde Tunus, hayati bir öneme sahip olan Arap dünyası ile bağlarını güçlendirebilir. Fakat bölgede oldukça önemli bir rol üstlenen Türkiye'ye de değinmemiz gerekiyor. İki ülke arasındaki ilişkiler geliştirilmeli.

Öte yandan başka hususların da altı çizilmeli diye düşünüyorum. Yeni Tunus, daha önce imzalanmış olduğu anlaşmalara sadık kalacak ve yeni hükümette bu durumu teyit etmiş durumda. Dünya ile aramızdaki bağlarda herhangi zarar yaşanmadı. Örneğin, AB ile imzalanan Ortaklık Anlaşması pekiştirilecek ve büyük bir ihtimalle de anlaşma geliştirilecek ve gelişmiş/ileri statü için görüşmeler de başlayacak.

Eski rejim döneminde, insan hakları ile ilgili ciddi sorunlarımız vardı. Dün öğrendiğime göre Tunus, insan haklarına saygı duyan ülkeler sıralamasında 59 puan almış. Bu sürecin henüz ortasındayız ancak şu anda ülkedeki tüm gazeteler özgür, herhangi bir fikri beyan etmenin önünde engeller yok. Ülkedeki sivil toplum örgütleri sanki Londra'daki Hyde Park'talarmış hareket ediyorlar.

Tüm bu gelişmeler bir başka önemli gerçek ile birlikte değerlendirilmelidir. Ülkenin yeni siyasi aktörleri insan hakları aktivistleridir. Devlet Başkanımız, İnsan Hakları Ligi'nin kurucusudur. Onların zihniyeti böyledir ve değişmesi de mümkün değildir.

Tunus'un dış politikasına geri dönersek, daha önce de dediğim gibi gelenek değişmeyecek ancak tarzımızı değiştireceğiz. Arap boyutumuzu geliştireceğiz ve Türkiye ile ilişkilerimiz derinleştirebileceğimiz yeni bir döneme gireceğiz. Ve eski rejim insan hakları ihlalleri yapıyordu, bu karanlık dönem de sona ermiş oldu.

ORSAM: Gelecek Tunus-ABD ilişkileri hakkında neler düşünüyorsunuz?

Bin Rhouma: ABD, Tunus halk ayaklanmalarını destekledi ayrıca ekonomik anlamda da destek sözü verdi. Tunus'a oldukça fazla taahhütlerde bulundular. Başvurduğumuz takdirde Finans Kredi Bankası'ndan onay alacağımıza dair garanti verdiler. İlk defa, ABD Dışişleri Bakanlığı, Tunus'u ABD yatırımları alacak öncelikli ülkeler listesine koydu. Bence tüm bunlar karşılıklı gelişecek ilişkiler açısından önemli sinyaller. İki ülke arasındaki ilişkileri karşılıklı çıkar ve saygı çerçevesinde geliştirebiliriz.

ORSAM: Son olarak, Tunus-Türkiye ilişkilerini değerlendirebilir misiniz? Bu bağlamda engeller ve fırsatlar sizce nelerdir?

Bin Rhouma: Yeni hükümetimiz, yakın gelecekte Türkiye'nin öncelikli bir ortağı olmasını istediklerini beyan ettiler. Bence de çok yakın zamanda buna dair somut gelişmeleri göreceğiz. Üst düzey ziyaretler planlıyoruz. Eylül ayında, Sayın Erdoğan'ın Tunus ziyareti sırasında, ilişkileri stratejik anlamda geliştirmek adına Dostluk ve İşbirliği Anlaşması imzaladık.

ORSAM: Bu anlaşma ne zaman yürürlüğe girecek?

Bin Rhouma: Anlaşmanın yürürlüğe girebilmesi için her iki ülkenin de parlamentosunda onaylanması gerekiyor. Fakat anlaşma çok önemli mesajları içermektedir. Her iki ülke arasında yasal zemini uygun hale getirmek ve geliştirmek için gerekli ön çalışmaları yapmaktayız. Örneğin, çok eski olan karşılıklı yatırımları koruyan anlaşmaları ve düzenlemeleri revize etmeye çalışıyoruz, öte yandan ulaşım, güvenlik, kültürel programlar ve bunun gibi alanlarda yeni çalışmalar yapmaktayız.

Bizim için oldukça önemli olan bir başka husus daha bulunuyor. Türkiye deneyimi nasıl anlayabiliriz? Uzun süredir, Türkiye-Tunus ilişkileri iyi fakat düşük profilde seyretmiştir. Karşılıklı ziyaretler gerçekleşmemiştir. Şu anda ise karşılıklı ilişkilerimizi geliştirmek için yeni bir ruh ve dinamizm bulunmaktadır. Örneğin benim için üzerine odaklanması gereken iki önemli alan bulunmaktadır. İlki, eğitim ve akademik alanlardan oluşmaktadır. Akademiler arasında değişim programlarının yoğunlaştırılması gerekmektedir. Üniversiteler arası ilişkilerin teşvik edilmesi ve Türkiye ile Tunus arasında üniversite öğrencileri için değişim programlarındaki sayının artırılması gerekmektedir. Türkçe ve Arapça derslerinin de teşvik edilmesi gerekmektedir. Tunus'ta dünyaca ünlü Burgiba Üniversitesi bulunuyor. Amerikalılar bile Arapça öğrenmek için bu üniversiteyi tercih ediyorlar. Neden Türk gençleri de Arapça öğrenmek için Tunus'a gelmesinler? Türkiye Tunuslu öğrenciler için yılda sadece 10 burs vermektedir, bu sayı da artırılmalıdır. Öte yandan karşılıklı olarak diplomalarımızın tanınması için protokol imzalayabiliriz. Böylece onay prosedürleri daha kısa ve kolay hale gelebilir ve Türk ve Tunuslu gençlerin iki ülkede karşılıklı olarak ciddi sorunlar ile karşılaşmadan çalışabilmesinin önü açılabilir.

Bir başka şeye daha ihtiyacımız olduğu görüşümdedir. Osmanlı tarihini yeniden öğrenmeliyiz. Tunus'taki Osmanlı idaresi diğer Arap ülkelerinde olduğu gibi kötü bir imaja sahip değildir. Türkiye bunu keşfetmeli ve değerlendirmelidir. Türk-Tunus üniversiteleri, teknokentler, lojistik bölgeler ve bunun gibi hususlar arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca ekonomik anlamda, iki ülke arasında stratejik ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi de önem taşımaktadır. Türk işadamları için Afrika'ya açılan bir kapı olarak anılmak istiyoruz. Tunus'un bu bağlamda coğrafik avantajları bulunuyor. Cezayir, Libya, Avrupa ve Afrika'ya oldukça yakın bir konumdayız. Bu konumdan Türkiye'nin yararlanması gerekir. İkinci olarak da Tunus oldukça etkili bir yasal zemine sahiptir. 3400'den fazla yabancı yatırımcı Tunus'ta faaliyet göstermektedir. Mali anlamda ülkemizin sunduğu avantaj ise vergi muafiyetidir. Örneğin, bir Türk firması Tunus'ta çalışır, üretir ve ihraç ederse, bu firma tek kuruş ödemez ve vergiden muaf olur. Şu anda bölgesel geliştirme programı yürütüyoruz, böylece, daha fazla vergi muafiyeti sağlama imkânına kavuşacağız. Ayrıca Tunus ve Türkiye arasında imzalanacak bir Serbest Ticaret Anlaşması her iki ülkenin de çıkarına hizmet edecektir. Benzer anlaşmaları AB gibi başka aktörlerle imzalamış bulunuyoruz.

Tüm bu nedenlerden ötürü, Türk kardeşlerimizi Tunus'ta yatırım yapmaları için teşvik etmeliyiz. Bilindiği üzere Libya bugün bakir piyasa haline geldi ve Libya üzerindeki rekabette oldukça arttı. Libya piyasasını keşfetmek için bir araya gelmeli ve bir ortaklık çerçevesinde bir sinerji oluşturmalıyız. Bundan ötürü, çok enteresan bir proje hakkında konuşmak istiyorum. Libya sınırına yakın ülkenin güney bölgesindeki Zerkiz şehrinde Türk Endüstri Bölgesi kurma projemiz var. Bu bölgeden Libya'da faaliyet göstermek de daha kolay olacaktır. Bu bağlamda bu bölgenin

oluşturulması için gereken anlaşma ve model üzerinde çalışmalar yürütüyoruz.

Bu bölge kıyı ötesi/ off shore sistemle çalışabilir. Öte yandan Afrika ülkeleri gibi diğer ülkeler içinde lojistik ve ticaret platformları yaratabiliriz. Bu projeyi gerçekleştirerek Libya'ya, Akrika'ya ve Cezayir'e yakın bir kapı haline gelebiliriz. Tüm bu amaçları gerçekleştirmek için Türk resmi otoritelerinin Türk işadamlarını Tunus'ta yatırım yapmaları konusunda teşvik etmesi gerekiyor. Bu bizim umduğumuz somut bir destek olacaktır. Ticaret Tunus için yeterli değil çünkü Tunus piyasası oldukça sınırlı ve küçüktür; fakat Tunus diğer piyasalara geçiş için bir kapı olabilir.

ORSAM: Bu hafta içerisinde Tunus'ta Libya-Tunus Yapılandırma ve Yeniden Yapılandırma Forumu gerçekleştirildi. Bu forumun başlıca amaçları nelerdir?

Bin Rhouma: Karşılıklı yardımlaşma bağlamında Libyalılar Tunuslu işçilere Libya'nın yeniden yapılandırma sürecinde öncelik tanımak istiyorlar. Devrimden önce Libya'da 2 milyondan fazla yabancı işçi çalışmaktaydı fakat bugün hepsi ülkeyi terk etmiş durumda. Bu boşluk kimler tarafından doldurulacak? Biz böyle bir fırsata sahibiz şimdi, yüksek potansiyele sahip Zerziz projesini başlatmamın nedeni de budur. Türkiye-Libya ve Tunus ararsında üç taraflı bir işbirliği başlatabiliriz. Eğer Libya'da kendimize bir yer istiyorsak işbirliği yapmak zorundayız. Bugün, Japonlar, Almanlar, Ruslar, Amerikalılar ve daha pek çok yerden şirketler Libya'da mücadele ediyor. Bu mücadele ortamında nasıl ayakta kalabiliriz? Bunu yalnız başaramayız, bu nedenle bir araya gelmemiz gerekiyor. Tunus firmaları artı değere sahipler; sahip oldukları pek çok avantajı belirlemek gerekiyor. Bizler bölgeye

ve bölgeye ait mantığa aşınayız, öte yandan Tunuslulara karşı Libya'da fazla bir sempati var. Libya devrimi sırasında biz onları destekledik ve Libyalı kardeşlerimizi Tunus'ta ağırladık. Bu avantajları birlikte değerlendirebiliriz. Ayrıca Türk firmalarının da Libya'da büyük kayıpları oldu. Bu nedenle Libya'ya beraber gitmeliyiz.

Gelecek ay Hammamed şehrinde Türk-Tunuslu İşadamları Forum'u düzenlenecek. Bizler böylece Türk işadamlarına Tunus'ta Libyalı muadilleri ile bir araya gelme fırsatı yaratıyoruz. Bunu yaparak Tunus platform olma rolünü teyit etmiş olacak. Bizler bencil değiliz, sahip olduğumuz avantajları Türk kardeşlerimiz ile paylaşmak istiyoruz. Hem ayrıca Libya'da tek başına mücadele etmek mümkün değil. İşbirliği yapmamız gerekiyor. Bu nedenle bu iki inisiyatifi hayata geçirmek ve karşılıklı ziyaretleri arttırmak istiyoruz. Ticaret birlikleri ve işadamları ile bir araya gelmek için Bursa ve Adana'yı ziyaret ettim. Bu ziyaretlerim sırasında görüştüğüm insanlar ilgilerini gösterdiler. Bu noktada bana göre, Türk hükümetinin destek bağlamında yeşil ışık yakmasına ihtiyaç var. Örneğin, Başbakan bir ziyaret gerçekleştirdiği zaman, kendisine pek çok işadamı eşlik ediyor. Bu siyasi bir destektir. Ve benim iki ülke ararsında ilişkilere dair vermek istediğim mesaj da budur. Bizler aynı kültüre ve geleneğe sahip ancak tarih tarafından ayrılmış iki ülkeyiz.

ORSAM: Bize ayırdığınız vakit için teşekkür ederiz.

**Bu söyleşi ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı Nebahat Tanrıverdi O tarafından 31 Aralık 2011 tarihinde Ankara'da gerçekleştirilmiştir.*

Abdulrezzak Muhtar: “Türkiye Hariç Tüm Devletler BM Güvenlik Konseyi Kararını Uygulamaya Başlamıştır”

16 Ocak 2012



ORSAM: Libya'daki geçiş süreci şu anda Ulusal Geçiş Konseyi tarafından yönetilmekte. Acaba bu süreçte 8 aylık sivil savaş süresince silahlanan Libya halkı silahsızlandırılabilir mi? Tam manasıyla sivil süreç başlayabilecek mi?

Abdulrezzak Muhtar: Şu anda sivil bir yönetim zaten var. Ülkeyi yönetenler arasında hiç asker bulunmuyor. Ulusal Geçiş Konseyi üyeleri, Libya'nın her şehrinden seçilen temsilcilerden oluşuyor. Bu konseyin başında ise Mustafa Abdülcelil buluyor. Sözü geçen üyelerin neredeyse tamamı hukuk adamıdır. Öte yandan silahla ilgili durum Ulusal Geçiş Konseyi için de endişe vericidir, ancak konseyin bu hususla ilgili planı da bulunmaktadır. Şu anda Libya'da pek çok evde silah bulunmasına rağmen bu büyük bir güvenlik sorunu oluşturmamaktadır, çünkü silah kullanımı ülke içinde artık sona ermiştir. Normal hayat hızlı bir geçiş söz konusu. Öte yandan çoğu uluslararası şirket de Libya'ya dönmeye başlamış-

tır. Ayrıca silahlarla ilgili olarak Ulusal Geçiş Konseyi'nin uygulayacağı program oldukça büyük önem taşımaktadır. Bu konudaki yasal mekanizma önem arz etmektedir. Biliyorsunuz ki Amerika da neredeyse her evde silah bulunmaktadır, ancak bu bir istikrarsızlık unsuru olarak algılanmamaktadır. Bize göre silahtan daha önemli olan şey ise ekonomik ve siyasi durumdur. İnşallah hiçbir sorun olmayacaktır. Özellikle polislerin görevlerinin başına dönmesi bu konuda öncelik taşımaktadır. Bu nedenle Polis Teşkilatının yeniden teşkilatlanması önemli bir konudur.

ORSAM: Sekiz aylık iç savaş süresince Libya'da Özgür Libya Ordusu önderliğinde bir mücadele gerçekleşti. Ancak şimdi Kaddafi dönemi sona erdi ve milis güçlerin merkezi ordu bünyesinde toplanması gerekiyor. Silahlı birliklerin merkezi ordu bünyesinde devlet kontrolü altına alınması önünde sizce engel bulunuyor mu? Bu konudaki görüşleriniz nelerdir?

Abdulrezzak Muhtar: Ben bu hususta bir sorunla karşılaşılacağını düşünmüyorum. Libya Savunma Bakanlığı'na Muhammed Cuvali'nin tayin edilmesi de olumlu bir adım olarak değerlendirilmelidir, çünkü kendisi devrim milislerinden gelme bir isimdir ve onları kontrol altına almayı başarabilir. Savunma Bakanlığı Cubvali liderliğinde Libya Silahlı Kuvvetleri kurumsallaşacağına ve bu sorunların ortadan kalkacağına inanıyorum.

ORSAM: Libya'da Mart ayında olayların başlamasının ardından ülkeye pek çok kayıt dışı silah girdiği iddia edilmektedir. Öte yandan Silahlı Kuvvetlerine ait pek çok silah deposu da milis güçler tarafından ele geçirilmiştir. Tüm bu silah hareketlerinin iç savaş gibi ortamda merkezden kontrol edilmesi elbette ki mümkün değil. Ancak bugün Libya için gündeme gelen şey bu silahların Libya sınırlarını aşip Afrika ül-

kelerine veya Magreb El Kaidesi'ne ulaşma tehlikesi. Siz bu konuyu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Abdulrezzak Muhtar: Hayır, ben öyle bir şey olacağını düşünmüyorum. Yakın bir zamanda devrim milisleri ile Avrupalılar arasında bir sınır mekanizması oluşturduk. Bu sadece bir endişe. Son aylarda özellikle Libya'daki silahlara dair endişeler basında dile getirilmeye başladı bu konuda pek çok program yapıldı.

ORSAM: Geçtiğimiz ekim ayında 8 ay içerisinde anayasanın ve seçim yasasının hazırlanması için bir geçici kurucu meclis ve 18 ay içerisinde de parlamento seçimleri yapılacağı açıklanmıştı. Bu süreç nasıl ilerlemektedir?

Abdulrezzak Muhtar: Libya'da Ulusal Geçiş Konseyi başkanlığında bir seçim komitesi kuruldu, seçim yasası ile ilgili karar verildi. Ben de Ulusal Geçiş Konseyi'nde görev yaptım, o nedenle sürecin olumlu ilerlediğini söyleyebilirim.

ORSAM: Peki, anayasal süreç nasıl işliyor?

Abdulrezzak Muhtar: Süreç 200 vekilden oluşan ulusal parlamentonun oluşturulması ile başlayacak. Ulusal parlamento ise anayasayı hazırlayıp referanduma sunacak.

ORSAM: Tüm bu süreç daha önceki açıklamalara göre 18 ay içerisinde gerçekleşecekti. Bugünkü durum nedir?

Abdulrezzak Muhtar: 6 ay içerisinde Libya Ulusal Parlamentosu'nun seçilmesi planlanıyor. Daha sonra Libya'daki siyasal sistemin parlamenter mi yoksa başkanlık sistemine mi göre düzenleneceğine ulusal parlamento karar verecek.

Bugün Libya, Ulusal Geçiş Konseyi tarafından yönetiliyor. Konseyin üyeleri aralarında

seçim yaparak iş başına gelmiştir ve bu üyelerin Libya Ulusal Kongresine geçiş hakları bulunmamaktadır. Bu iki kurum birbirinden tamamen bağımsız olacaklar.

ORSAM: İç savaş nedeniyle Libya petrol üretiminden büyük orana çekilmek durumunda kalmıştır. Libya eski üretim rakamlarını ne kadar süre içerisinde yakalayabilir ve dünya arzına geri dönmesi tam manasıyla mümkün olacaktır?

Abdulrezzak Muhtar: Şimdilik üretim günlük 1 milyon varil civarındadır. Haziran'da ise bu rakamın 1 milyon 850 bine ulaşması planlanmaktadır.

ORSAM: BM Güvenlik Konseyi kararları kapsamında Libya'nın yurtdışı yatırımları ve hesapları dondurulmuştur. Çeşitli haber kaynaklarına göre Avrupa'daki bankalar bu paranın mal ve hizmet olarak ödenmesini talep etmeler. Bu konudaki gelişmeler nelerdir?

Abdulrezzak Muhtar: Avrupalıların öyle bir şey yapmaları mümkün değildir. Bu anlayış doğru değildir. Libya'nın ABD'de aynı ve nakdi yatırımları var ve bu yatırımlar üzerindeki blokaj da kalkacaktır. BM Güvenlik Konseyi bu yönde karar almıştır ve Türkiye hariç diğer tüm devletler de bu kararı uygulamaya başlamıştır. Sadece Libya'ya ait dış yatırım fonuna bağlı aynı ve nakdi yatırımlar hala dondurulmuş durumdadır ancak bunlar da yakın zamanda serbest bırakılacaklar.

ORSAM: Peki, yeni dönemde çalışmalarına ara veren Türk yatırımcıların durumu ne olacak?

Abdulrezzak Muhtar: Libya Ulusal Geçiş Konseyi, daha önce imzalanan anlaşmaların devam edeceğini taahhüt etmiştir. Ancak bu husus hakkında bazı şartlarımız bulunmak-

tadır. Öncelikle, bu anlaşmaların geçerliliği yolsuzluk ve rüşvete karışmamış olmak ve uluslararası hukuku uygun olmak kaydıyla mümkün olacaktır. Daha önceki anlaşmaların bu kriterlere uygun olup olmadıklarını araştırması için bir komisyon kurulmuş ve yeniden yapılandırılma süreci başlamıştır.

Türkiye ile Libya arasındaki ilişkiler ise bizim için önem taşımaktadır. Türk müteahhitlere Libya'ya dönmeleri yönünde çağrı yapılmıştır. Onların dönmelerini bekliyoruz.

ORSAM: Geçtiğimiz günlerde Tunus'un cumhurbaşkanı ve başbakanı ard arda yaptıkları açıklamalarda Tunus ile Libya'nın birleşmesi önünde herhangi bir yasal engelin olmadığını söylediler. Libya açısından bu açıklamaların anlamı nedir, siz bu gelişmeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Abdulrezzak Muhtar: Elbette ki bu birleşme sadece ekonomik anlamda gerçekleşebilir. Libya için Arap Mağribi olana Tunus, Cezayir ve Fas haklarının özel bir yeri bulunmaktadır. Bu ilişki güvenlik açısından da önem taşımaktadır. Öte yandan, özellikle Tunus, Libya devrimi sırasında fazlasıyla destek vermiştir. Bu bağlamda komşularımıza öncelik vereceğimizi söyleyebilirim.

ORSAM: Irak'ta yaşanan bir deneyim bulunuyor ve bu deneyimin de olumlu olduğunu söylemek mümkün değil. Acaba Arap Baharı nereye gidiyor?

Abdulrezzak Muhtar: Sadece Allah bilir. Ancak Libya halkının devriminden bahsetmek istiyorum. Bu süreç içerisinde 30 bin şehit verdik ve 50 yaralımız bulunuyor. Bu sayılar II. Dünya Savaşı'na katılan çoğu ülkenin kayıplarından çok daha fazladır. Ayrıca bir noktayı da vurgulamak istemekteyim. Türkiye'nin deneyimlerinden faydalanmak istemekteyiz. Türkiye İslam alemi içerisinde önemli bir ül-

kedir. Bu vesile ile Sayın Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'na ve Sayın Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'a derin şükranlarımızı sunuyoruz. Sayın Erdoğan'ın önemli ve bölgede iyi bir örnek olduğunu düşünüyoruz.

ORSAM: Son olarak, kısa bir süre önce elçilik binasının bahçesinde silahlar bulunmuştu. Bu konu ile ilgili gelişmeler nelerdir? Bu silahların saklanmasıdaki amaç sizce neydi?

Abdulrezzak Muhtar: Ben sadece iki gün önce elçilik binasını devraldım. Öte yandan Türkiye Cumhuriyetinin Trablus'taki büyükelçiliğinde de silahlar bulunuyor. Güvenlik için gerekli bir önlem olarak değerlendirilmeli. Elçilik bahçesinde küçük sayıda silah bulunmuş. Kaddafi kendi halkını öldürmek için milyonlarca silah satın almıştı. Belki bu silahlarda Türkiye'de bulunan muhalifleri öldürmek için kullanılmak istenmiştir.

Güvenlik ve silah konusunda endişelenmezi gerektirecek bir husus yoktur. Aramızdaki ilişki, Osmanlı dönemine kadar uzanmaktadır. Krallık döneminde Türkiye'nin duruşu önemli olmuştur. Öte yandan Trablus'ta bulunan bazı köklü ailelerin kökeni Türk'tür. Türkiye, Libyalıların sevdiği ve gelmek istediği bir ülke. O nedenle iki ülke arasındaki uçuşlar da arttırılmıştır.

Bu noktada önemli bir hususun altını çizmek istiyorum. Önceden ilişkiler kişilerin, özellikle Libya'dakilerin menfaatlerine göre şekillenmekteydi. Ancak yeni dönemde, iki ülke arasındaki ilişkinin, iki halkın menfaatlerine göre şekillenmesi gerekmektedir.

Ben Sayın Erdoğan'ın talebi üzerine buraya geldim. Amacım iki ülke arasındaki ilişkilere katkıda bulunmaktır. Kendisine çok büyük saygı duyuyorum ve onun özellikle Libya ve Suriye haklarına verdiği destekten ötürü ku-

şaklardan kuşağa önemli bir lider olarak hatırlanacağını düşünüyorum. Bölgede böyle liderlere ihtiyacımız var. Son olarak, Türk halkı hükümetinin yanında olması ve özellikle dış politikalarını desteklemeleri yönünde Türk halkına da ayrı bir mesajım olacak.

Bize vakit ayırdığınız için teşekkür ederiz.

** Bu söyleşi 13 Ocak 2012 tarihinde Çetiner Çetin ve Nebahat Tanrıverdi O tarafından Ankara'da gerçekleştirilmiştir.*

Karadeniz Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof. Dr. Hayati Aktaş ile Söyleşi

24 Ocak 2012



Karadeniz, Orta Asya, Kafkasya Çin ve Doğu Türkistan konularında çalışmaları bulunan Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı Prof. Dr. Hayati Aktaş ile Ortadoğu'da yaşanan Arap Baharı sürecini, Türkiye'yi bu süreçte bekleyen risk ve fırsatları ve Arap Baharı'nın kendisinin de uzmanlık alanı olan Orta Asya'ya etkilerini konuştuk. Arap Baharı'nın Orta Asya'da etkilerinin fazla hissedilmeyeceğini savunan Sayın Aktaş Türkiye'nin Ortadoğu'da bir şeyler söylememesinin yadırganmaması gerektiğini ifade etti.

ORSAM: Sayın hocam, öncelikle kendinizi tanıtabilir misiniz?

Hayati Aktaş: Ben Prof. Dr. Hayati Aktaş. Karadeniz Teknik Üniversitesi (KTÜ) İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanıyım. Uzun yıllardır KTÜ'de görev yapıyorum. Daha önce Konya Selçuk Üniversitesi'nde ve Türk Tarih Kurumu'nda

yaklaşık 5 sene soykırım alanında çalıştım. Bu zaman zarfında İngiltere, Amerika ve İsviçre'de Birleşmiş Milletler eski adıyla Milletler Cemiyeti'ndeki milli arşivlerde Karadeniz bölgesinde Yunanistan'ın iddia ettiği "Pontus Soykırımı" ile ilgili araştırmalar yaptım. Orta Asya ve Kafkasya konusunda çalışmakta ve bu konularda ders vermekteyim. Bir süre Çin ve Doğu Türkistan ile ilgili araştırmalar yaptım. Bu konuda birkaç kitabım bulunmakta. Çin'in Doğu Türkistan politikası ve bölgedeki gelişmeler üzerine araştırmalarım oldu. Zaten bu politikalar Çin'in Orta Asya politikalarını da etkilemektedir.

ORSAM: Arap Baharı'nın Orta Asya'daki demokratikleşme hareketlerine doğrudan ya da dolaylı etkisi oldu mu? O bölgede de bir bahar yaşanma ihtimali söz konusu mudur?

Hayati Aktaş: Bu gelişmelerin Orta Asya'ya yansımalarının olacağını sanmıyorum. Çünkü Çin hala Batı için kapalı bir kutu görünümünü muhafaza etmekte. Arap Baharı'nın diğer bölgelerdeki etkisinin bu bölgede de hakim olacağını sanmıyorum. Ancak Orta Asya'ya baktığımız zaman bazı gelişmeler olduğu görülmekte. Bu bölgede daha çok Kırgızistan yol aldı. Parlamenter sisteme geçiş için birkaç seçim süreci geçirdiler. Eksikliğiyle gediğiyle de olsa en azından Kırgızistan'da bir sistem oturdu. Artık çok partili ve bu partilerin hepsinin temsil edildiği bir yapı var. Orta Asya'da bu gelişmelerin bekleneceği en son ülke belki de Kırgızistan'dı. Ama en önde giden olduklar. Aynı gelişmeleri Kazakistan için de söyleyebiliriz. 15 Ocak 2012'de Kazakistan'da seçimler yapılacak. Ancak Kazakistan'da tam anlamıyla demokratikleşme sürecinden bahsetmek zor. Bence bu sürecin uzaması gerekli. Kırgızistan dışındaki Orta Asya ülkeleri; Türkmenistan, Özbekistan, Kazakistan lider merkezli ülkeler. Bu söyleyeceklerim belki garip karşılanabilir. Ama Kazakistan gibi çok

etnikli bir yapıyı birden demokratikleşme sürecine sokmak zor. Nazarbayev'in de bu bölgede büyük etkinliği olduğu görülmekte. Şu an Kazakistan'da devam eden lidere dayalı sistemin birden değiştirmesini beklemek çok zor. Zaten 15 Ocak'taki seçime Nazarbayev'in kurdurduğu birkaç parti girecek. Dolayısıyla Arap Baharı'nın oraya yansması pek kolay gözüküyor.

Zaten Arap Baharı hakkında yapılan tartışmalar farklı boyutlar kazanıyor. Uluslararası ilişkilerde çok komplo teorisi üretilir. Özellikle Türkiye'deki senaryolarda "Bu gelişmelerin arkasında ABD mi var?" sorusu yer alıyor. Başka açıdan bakılınca bu sürecin kaçınılmaz olduğu, liderlere dayalı baskıcı rejimlerin halk tarafından yıkılmak istendiği görülüyor. Tabi "Madem Arap Baharı'ndan bahsediliyor. Bu bahar neden Suudi Arabistan gibi ülkelere uğramıyor?" savı da var. Bu açıdan bakıldığında da ilk iddiada bir gerçeklik payı olduğu görülüyor. Mesela Dubai'de halk neden isyan etmiyor? Çünkü kişi başına düşen gelir fazla. Suriye'nin Esad'a direnmesine İran'ın destek vermesi söz konusu. İran, güvenlik açısından bakarsak ülkesinin savunmasını Suriye'den başlatıyor. Dolayısıyla Suriye'de rejim yıkılırsa İran güvenlik açısından tehlikeye düşecektir. Bu nedenle Suriye'deki gelişmelere müsaade edeceğini sanmıyorum.

ORSAM: Arap Baharı sürecinin Türkiye dış politikası açısından ne gibi değişiklikleri veya meydan okumaları gündeme getirdiğini düşünüyorsunuz?

Hayati Aktaş: Televizyon haberlerinde "şok! şok!" diye ifadeler kullanılır. Bunu şu anda dış politikada da yaşıyoruz. Türkiye'nin böyle olayların tam ortasında olması alışlagelmiş bir durum değil. İyi mi kötü mü değerlendirmesi yapılacaksa bu nereden baktığınıza göre değişir. Geçmiş tarihlere bakacak olursanız, Türk dış politikasının Osmanlı döneminden

beri denge politikası takip ettiğini görürsünüz. Türkiye genelde olaylara pek karışmayan ve uluslararası arenada denge politikası izleyen bir ülke idi. Son yıllarda bu durumun değişmesiyle birlikte söylemler "Eksen kayması mı?" ve "Eksen yerine mi oturdu?" soruları gündeme gelmeye başladı. Ortadoğu'ya baktığımız zaman Türkiye'ye karşı bir sempatinin olduğu açıktır. Fakat yönetimlerde olup sıkıntıya düşenlerin yaptıkları açıklamalara bakacak olursak "Öyle olsaydı biz Osmanlı yönetiminde kalırdık." ifadeleri var. Türkiye'nin iç dinamiklerine bakacak olursak Ortadoğu'daki, gelişmelerin direk Türkiye'de halk üzerinde etkisi olabileceğini söylemek mantıklı olmaz. Ancak Türkiye tüm dış politika uygulamalarını kendi ölçüp biçip bilinçli olarak mı yapıyor yoksa Batı veya ABD'nin söylemlerini mi izliyor. Bu büyük bir soru işareti. Buna cevap verirken insan hakları, demokratikleşme, küreselleşme veya toplumların gelişmesi açısından bakacak olursak yaşananlar kaçınılmaz. O halkların bir şekilde patlayacağı daha özgür daha demokratik bir yaşam tarzı arzusu önlenemez. Bunların yaşanması kaçınılmaz. Ancak bu olaylar halktan geliyor gibi gösteriliyor ama gerçekte öyle mi? Günümüzde kitle iletişim araçları büyük önem kazandı. Ben bunu Kazakistan'da seçim gözlemciliği yaptığım esnada fark ettim. Sosyal paylaşım siteleri seçmenler ve adaylar açısından çok etkili oldu. Arap Baharı'nda da bu tür şeylerin yaşandığı söyleniyor. Bir yandan da memnuniyet verici olaylar. Geçmişte bizim bölgemizde dahi olsa dış politika alanında Türkiye çok öne çıkmazdı. Tabi şu anda da fazla mı müdahil olduk acaba sorusu sorulabilir. Acaba Türkiye'nin böyle bir gücü var mı? Ben bu olayların Türkiye'ye zarar verici yansımaları olacağını zannetmiyorum. Tarihe bakacak olursak Türkiye'nin bu topraklarda bir şey söylememesinin yadırganmaması lazım. Bu topraklar yıllarca Osmanlı'nın hükmettiği topraklar. Dolayısıyla Türkiye'nin bundan sonra da söz sahibi olması lazım. Ancak süreç çok iyi takip edilmeli.

Arap Baharı tersine dönebilir. Esad güçlü durup yıkılmayabilir. Libya'da Kaddafi sonrası yaşanan gelişmelere bakılması gerekli. Acaba insanlar gerçekten mutlu mu? Irak'ta da aynıları yaşandı. Saddam devrilirken Irak halkı neşeyle Saddam'ın heykeli üstünde tepiniyordu. Bir süre sonra bu sevinç gösterileri yerini kaosa bıraktı. Hala da durumda düzelme olduğu söylenemez. ABD çekilse bile bir düzelme beklemek yanlış olur. Çünkü bölge bu tür yönetim tarzlarına uygun kültürel alt yapıya sahip değil. Mezhepsel kimlikler ulusal bilinçten daha önde. Ve bunları aşmak çok zor. Batıdaki algılama "Ne güzel, insanların uyandığı bir bahar yaşanıyor." şeklinde. Ama bunun irdelenmesi lazım. Kırgızistan'da da benzer şeyleri gözlemlemek mümkün. Nisan olaylarına bakacak olursak o ülkenin tüm halkı böyle bir kültüre ve alt yapıya sahip olmadığı için sıkıntılar yaşanıyor. Mesela Kırgızistan'da Güney ve Kuzey'in durumları farklı. Hele ki Ortadoğu coğrafyası, hem Orta Asya'nın hem de Türkiye'nin kat be kat ötesinde bir yapıya sahip. "Arap Baharı geldi, bu ülkelere demokrasi gelecek" demek çok zor.

Türkiye'nin dış politika yönü tam oturmuş durumda değil. Türkiye Müslüman bir ülke olarak Ortadoğu coğrafyasında kalıp onlarla birlikte hareket ederse Avrupa Birliği ve ABD'yi karşısına alır. Orta Asya'daki Tür Cumhuriyetleriyle Türk coğrafyasını temel alayım dese yine Batı ve ABD arasında kalıyor. Tüm bunları geçip Batı içerisinde yer almaya çalışsa AB'de geline süreç ortada. ABD'nin tutumu ayrı bir konu. Ortadoğu zaten her zaman etkileşim içinde olduğumuz ve olmamız gereken bir bölge. Bu dengeleri çok iyi kurmak lazım. İran'ın diğer Arap ülkelerine benzemeyen daha sağlam, daha gelenekçi bir yapısı var. Dolayısıyla İran'la da karşı karşıya kalmak var. İran haklı olarak Suriye'yi tampon olarak kullanmak istiyor. Türkiye ipin ucunu kaçırırsa güvenlik sorunu da yaşayabilir.

ORSAM: Sayın Aktaş değerli bilgilerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

** Bu söyleşi Ocak 2012'de Ankara'da, ORSAM Ortadoğu Uzmanı Oytun Orhan tarafından gerçekleştirilmiştir.*

Dr. Robi Friedman: “Türkiye Her İki Tarafı Da Diyalog Kurabilecek Tek Ülke”

22 Mart 2012



ORSAM, çatışmalara psikanalitik bir pencereden yaklaşarak ortak bir diyalog zemini bulmaya çalışan International Dialogue Initiative (IDI) grubunun temsilcileri Prof. Dr. Vamık Volkan, Lord John Alderdice ve Dr. Robi Friedman ile görüştü. İlk olarak İsraili analist, Haifa Üniversitesi Öğretim Üyesi ve International Dialogue Initiative (IDI) eşbaşkanı Dr. Robi Friedman ORSAM'ın konuğu oldu. Friedman ile Arap Baharı sürecini, İsrail'in Arap Baharı'na olan tutumunu ve Türkiye-İsrail ilişkilerini konuştuk.*

ORSAM: 2010 başından beri Ortadoğu'da yeni bir rüzgâr gibi esen Arap Baharı hareketlerinde sizce kazanan ve kaybedenler var mı?

Robi Friedman: Çok önemli bir soru bence. Şu andaki durumda bence Libya ekonomik anlamda kazançlı çıkabilir çünkü gelirin büyük bir kısmı Kaddafi rejimi tarafından toplanıyordu. Şimdi halkın da bu gelirden faydalanma imkânı olabilecek. Kısa vadede Tunus

ve Mısır zararlı çıkacak gibi görünüyor. Çünkü bu ülkelerde demokrasi rejiminin gelmesi gerekiyor. Demokrasi rejiminin de sağlamlaşması, kurumsallaşması için en az 30-40 yıl gerekmektedir.

ORSAM: İsrail'in Arap Baharı hareketlerinden ne gibi bir kaybı veya kazancı olacaktır?

Robi Friedman: Kısa vadede İsrail için Arap Baharı sürecinin daha zor olacağını düşünüyorum. Ancak bence neticede İsrail bu gelişmelerden çok kazançlı çıkacaktır. Çünkü, Ortadoğu'nun yani bu bölgenin demokratikleşmesi bölge barışına katkı sunacaktır. Elbette kısa vadede yaşanan geçiş sürecinden ötürü bir istikrarsız bir dönem yaşanacaktır. Neticede Mısır'da ve diğer ülkelerde totaliter rejimler değişiyor ve değişirken bu dönüşümleri tetikleyen gençliğin siyasi anlamda deneyimsizliği zaman zaman çabuk karar vermesine yol açabilir. Öte yandan uzun vadede bu değişim talep eden toplumların sükûnetle karar vererek ülkelerinde istikrarı sağlayacağını düşünüyorum. Bu istikrar da İsrail için büyük bir şanstır.

ORSAM: Türkiye ve İsrail ilişkileri özellikle Mavi Marmara'dan sonra siyasi anlamda kopma noktasına geldi. Son günlerde de Başbakan Erdoğan ve Başbakan Netanyahu'nun sert açıklamaları gündeme geldi. Bu bağlamda Türkiye-İsrail ilişkilerinin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Robi Friedman: İki ülkenin ilişkilerinin bu denli kopma noktasına gelmiş olmasından dolayı büyük bir hayal kırıklığı yaşadığımı belirtmeliyim. Türkiye ile olan ilişkiler İsrail'in varlığının, hayatta kalmasının en temel sacayaklarından bir tanesidir. Bölgede İsrail'in pek de fazla dostu olduğunu söyleyemeyiz. Bu nedenle umuyorum ki Türkiye İsrail-Filistin arasındaki görüşmelere katkı sunabileceğini fark eder. Türkiye sonuçları beklemeden,

sonucun iyi veya kötü olacağını düşünmeden barış sürecine katkıda bulunmalı, iki toplum arasındaki arabulucu olmalıdır. Aslında Türkiye hem İsraililer hem de Filistinlilerle diyalog kurabilecek tek ülke olması dolayısıyla bu arabuluculuk rolüne en uygun adaydır. Türkiye'nin bu bakımdan ABD'den çok daha doğru bir arabulucu olacağını söyleyebilirim.

ORSAM: Siz de başta İsrail-Filistin çatışması olmak üzere travma yaşayan grupları anlamaya, ortak bir konuşma zemini bulmaya yönelik çalışmalar ile ilgileniyorsunuz. 2007 yılında toplantılarına başlayan International Dialogue Initiative (IDI) diğer benzeri gruplardan hangi açılardan farklı?

Robi Friedman: Bana kalırsa insanların duygularını, psikolojisini, sosyolojisini ve grupların kendi içinde ve birbiriyle olan dinamiklerini hesaba katmadan İsrail-Filistin çatışmasında bir çözüme ulaşmak imkânsız. Bu açıdan IDI farklı bir bakış açısı, farklı bir yaklaşım modeli sunuyor. Neden? Çünkü daha önce denenmiş olan tüm diğer yöntemler başarısız olmuştur. Elbette, ekonomik, siyasi ve diğer yaklaşımlar yanlış değil. Ama bir sorun var bu yaklaşımlarda, bir eksik var. O da son

derece önemli olan duygusal, psikolojik, sosyal öğeleri dikkate almamaları. Görülüyor ki şimdiye kadar diğer yaklaşımlar işe yaramadı. Bu nedenle insanların yaşadıkları olaylarla duygusal anlamda neden bu kadar içli dışlı olduklarını anlamak gerekmektedir. İşte International Dialogue Initiative (IDI) çatışmalara çözüm bulmak için bu yöntemi geliştirdi.

Dr. Robi Friedman Kimdir?

Klinik psikolog, grup analisti Dr. Robi Friedman Uluslar arası Grup Analitik Cemiyeti'nin Başkanıdır. Friedman aynı zamanda İsrail Grup Analizi Enstitüsü'nün kurucularından ve şimdiki başkanıdır. Friedman İsrail Grup Psikoterapi Derneği'nin önceki dönem başkanlığını yürütmüştür. Rüyalarda ve psikanaliz üzerine çalışmaktadır. Haifa Üniversitesi öğretim üyesidir. Çeşitli İsrail-Filistin diyalog gruplarında yer almıştır. Prof. Dr. Vamık Volkan ve Lord John Alderdice ile birlikte IDI grubun kurucu eş-başkanlarından.

www.internationaldialogueinitiative.com

www.robifriedman.com

**Bu söyleşi Dr. B. Senem Çevik-Ersaydı tarafından 19 Şubat 2012 tarihinde Kudüs'te gerçekleştirilmiştir.*

Dr. Farhan Ahmad Nizami, Oxford Üniversitesi İslami Çalışmalar Merkezi Yöneticisi ile Yapılan Söyleşi

23 Mart 2012



ORSAM: Öncelikle kendinizi tanıtır mısınız?

Ferhan Ahmad Nizami: Ben Dr. Farhan Ahmad Nizami, Oxford Üniversitesi İslami Çalışmalar Merkezi yöneticisiyim.

Ortadoğu ülkelerinde meydana gelen değişimler ve Arap Baharı hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ferhan Ahmad Nizami: Belirgin bir şekilde, dünyanın her yerinde birçok değişim gerçekleşiyor. Bu durum, daha özeldense, Ortadoğu'da meydana gelen olaylarla ilgilidir. Yine de insanlar, değişimlere küresel bağlamda da bakmalıdırlar. Artan şekilde, ekonomik değişimler ve iletişimdeki değişimler hasebiyle insan yaşamında meydana gelen dönüşümlerle, dünyanın her yerinde insanlar, daha iyi olanaklar beklerken, hükümetlerin de daha şeffaf olmasını ummaktadırlar. İnsanlar daha iyi bir yönetim beklerken, karar alma süreçlerine katılmak istemektedirler. Özellikle Arap dünyası, Ortadoğu ve Kuzey Afrika özelinde ise, insanlar itibar ve saygı duyulması arzu-

su içerisindeydirler. Bütün bu farklı etmenler, farklı şekillerde biraraya geliyor. Bu sebeple, her ülke kendine has bazı gereksinimlere ihtiyaç duyacak ise de, genel olarak, halkların iyi bir yönetim, insanların katılımı noktasında daha şeffaf bir liderlik ve halka daha iyi olanakların tesis edilmesi arzusu hemen her yerde aynıdır.

ORSAM: Ankara'nın Ortadoğu ve Arap Baharına yaklaşımını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ferhan Ahmad Nizami: Türkiye'de son yıllarda meydana gelen değişim çok önemli. Türkiye, son 8-10 yılda, ülke içerisinde, çok önemli değişimler gerçekleştirdi. Bu nedenle, uluslararası arenada daha önemli bir rol oynamaya başladı. Bence, her toplum için, kendine özgüven çok nemli bir şey. Geçmişini tam olarak anlamayan ve ona saygı duymayan bir toplum, günümüzü anlayamaz. Türkiye'de bu noktada gerçekleşen olumlu bir şey olarak söyleyebilirim ki, Türkiye, tarihsel mirası ve bu miras vasıtasıyla sosyal, kültürel, dini ve entelektüel açılardan, yeni modern bir toplum yaratıyor. Böylece, kendine düşen rolü yerine getiriyor. Türkiye, zaten bu tür rolleri, geçmişte uygarlıklar düzeyinde yerine getirmişti. Coğrafya, Türkiye üzerinde etkili bir rol oynuyor. Dahası, çok mutlu olduğum bir durum olarak ifade etmek isterim ki, Türkiye daha geniş bir çerçeve içerisinde sorumlulukları olduğunu biliyor.

ORSAM: Bu noktada, Londra hükümetinin görüşlerini nasıl yorumlarsınız?

Ferhan Ahmad Nizami: Resmi bir devlet görevlisi olmadığım için, İngiliz hükümetinin görüşlerini tam olarak açıklayamam. Fakat şunu söyleyebilirim ki, Türkiye'nin Ortadoğu'daki rolü, yani Türkiye'nin tavırları ve politikaları, İngiltere'de beğeniyle karşılanıyor. Türkiye'nin yöneticiler, bu anlamda, çok

önemli ve yapıcı bir rol oynuyor. Bence, bu durum, diğer ülkelerin Türkiye'nin politikalarından memnun kaldıkları için değil; Türkiye'nin çıkarlarına en iyi şekilde uygun olduğu için önemlidir. Türkiye bu rolü oynamaya devam ederse, diğerleri de bu durumdan fayda sağlayacaktır. Türkiye'nin sağlayacağı katkı, her ülkenin sağlayacağı katkı gibi değildir. Müslüman dünyası ve modern dünya arasında, Batı ve Doğu arasında bir köprü görevi görmesi itibarıyla, bu katkı çok önemlidir. Türkiye, Avrupa ve Asya'nın kesiştiği noktadadır. Bence, bu şekilde bir Müslüman toplum anlayışıyla birlikte bir inanç olarak İslam, aynı zamanda, diğerleriyle ilişki kurmaya yarıyor. Bu tür şeyler, çok önemli trendlerdir. Umut ediyorum ki, zamanla daha iyi bir noktaya doğru gideceklerdir.

ORSAM: Suriye meselesi hakkında görüşleriniz nelerdir?

Ferhan Ahmad Nizami: Kanımca Suriye meselesinde, çok açık bir şekilde görüldüğü üzere, günümüz dünyasında hiçbir hükümet, vatandaşlarının temel insan haklarını görmezden gelemmez. Akıl almaz bir şekilde, insanlar televizyon kameralarıyla kaydedilen

görüntülerde, ağır topçu ateşi ve benzeri şiddet eylemlerine maruz kalıyorlar. Bu raddede baskı ve acı, hiçbir şekilde kabul edilemez. İnsanlar bu tür acıların son bulmasını ümit etmek durumundadır. Suriye'nin komşuları da, özellikle de Türkiye, bu noktada daha iyi bir pozisyonda olabilirler. Buna rağmen, burada karmaşık bir durumun olduğunu kabul ediyorum. Yine de, son tahlilde, Suriye halkının refahı en önemli husus olmalıdır.

ORSAM: İran'ın Suriye'ye olan desteği hakkında ne düşünüyorsunuz?

Ferhan Ahmad Nizami: Bence, şu nokta önemli: Hiçbir ülke, diğer bir ülkenin iç işlerine karışmamalı. Buna ilaveten, bir ülkeyi, başka bir ülkenin dar çıkarları uğruna kullanmak da doğru değil. Bu durum sorun yaratabilir. Sonuç itibarıyla, başka bir ülkedeki olaylar üzerinden çıkar sağlamaya çalışan devletler de dâhil hiç kimseye bir fayda sağlamaz. Zira günün sonunda bu olaylar için bedel ödeyecek olan yine sıradan insanlardır.

**Bu söyleşi ORSAM Başkanı Hasan Kanbolat tarafından Mart 2012'de Bakü'de yapılmıştır.*

Hindistan'ın En Önde Gelen Ortadoğu ve Türkiye Uzmanı Aftab Kamal Pasha ile Söyleşi

4 Nisan 2012



Hindistan'ın büyüyen ekonomik gücüne paralel olarak uluslararası politikada da ağırlığı gittikçe artmaktadır. Valdai Forumu için Rusya'nın Soçi kentinde bulunduğumuz sırada Hindistan'ın en önde gelen Ortadoğu ve Türkiye uzmanı Aftab Kamal Pasha ile söyleşi yapma imkanı elde ettik. Pasha'nın birçok kitabı arasında Türkiye-Hindistan ilişkileri de bulunuyor. Hindistan'da Batı Asya Araştırmaları Merkezi'nin başkanlığını yürüten Pasha ile gerçekleştirdiğimiz söyleşide Arap Devrimlerini, Hindistan'ın Arap Devrimlerine ve Suriye meselesini ve son olarak da Türkiye-Hindistan ilişkilerini konuştuk.

ORSAM: Siz Arap Baharını nasıl tanımlıyorsunuz? Sizce yaşananlar bir devrim mi yoksa sadece ayaklanma hareketleri mi, fikriniz nedir?

Aftab Kamal Pasha: İran, Türkiye- İsrail ve Arap ülkelerini kapsayan alan Hindistan'da Batı Asya ve Kuzey Afrika olarak adlandırılır.

Bu bölge en eski yerleşimlerin olduğu gibi bölgedir. Nil'den Mezopotamya'ya kadar pek çok medeniyete ve başta Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam olmak üzere birçok dine ev sahipliği yapmıştır. İslami dönemde Emeviler, Fatımiler ve Abbasiler bu bölgede hüküm sürmüştür. Sonra, Arapların hakimiyeti M.S. 1258'de Moğollar tarafından sonlandırılmıştır. Osmanlıların hakimiyetinden sonra bölge halkı üzerinde en büyük etkiyi Avrupalıların hakimiyeti olmuştur. İngilizler bu bölgeyi Hindistan üzerinden yönetmişlerdir. İngilizler Mekke Şerifi Hüseyin'e birleşik bir Arap Krallığı için söz verdiler fakat bu sözü tutmadılar. Bu şekilde İngilizler, Arap milliyetçiliği, petrol rezervlerinin korunması ve bölgenin stratejik kontrolü açısından bölgeyi Kuveyt, Mısır, Suriye, Ürdün ve diğerleri olmak üzere küçük Arap devletlerine böldüler. Böylece bu devletler yapay bir şekilde yaratıldılar. Arap milliyetçiliği yükseliyordu. İngilizler Arapları her fırsatta Osmanlı İmparatorluğu'na karşı kullandılar. Devletler yapay sınırlar ve Arap kabilelerinin dağılımıyla yapılandırıldı. Bu şekilde Mısır, İran ve Ürdün gibi monarşiler kuruldu. Mısır, 1952'de Cemal Abdülnasır'ın devirmesine kadar Arap dünyasındaki ilk monarşiydi. Arap milliyetçiliği dalgası bölgeyi vurdu ve Irak'da 1958'de ve Yemen'de 1962'de krallık devrildi. Sonrasında 1967'de Arap-İsrail savaşı bazı cumhuriyetçi ve milliyetçi liderlerin devrilmesine yol açtı. Bu liderler demokrasi ve siyasal katılım vaat etmişlerdi ancak vaatlerini yerine getiremediler. Bu süreçte yerel liderlerin yeteneksizliği, dış müdahaleler ve İsrail'in kuruluşu patlamaya müsait bir ortam yarattı. Bu durum darbelere, savaşlara, devrimlere yol açtı ve sonuçta Arap milliyetçiliği ve Arap sosyalizmi başarısız oldu. Zaman içerisinde otoriter sistemler oluşturuldu ve insan onurunun hiçe sayıldığı korku cumhuriyetleri hükmetmeye başladı. İnsanların ifade özgürlüğüne izin verilmedi. Halk taleplerini, beklentilerini ve ideallerini ifade edemedi. Bölgeye dış güçlerin müdahalesi,

yabancı devletlerin özellikle Irak, Afganistan, Libya ve İran ile ilgili çifte standart uygulamaları ve İsrail'e arka çıkmaları patlamaya hazır bu durumu daha da körükledi. Bölgenin insan kaynaklarını etkili ve verimli bir şekilde değerlendirecek fikirlerin yokluğu ve işsizlik olumsuz ekonomik faktörler olarak ortaya çıktı. Neoliberal ekonomi politikaları işsizlik ve yoksulluğu önleyemedi. Bütün bu iç faktörlerin yanı sıra insanların talep ve şikayetlerini dile getirebilecekleri bir örgüt olan Müslüman Kardeşler Nasır döneminden itibaren bastırıldılar. İnsanların sistemle ilgili şikayetleri birikerek büyüdü. Bütün bunlar birleşti ve ilk adım olarak Tunus'ta insanlar korkularını yendiler. Mısır'da süreç devam etti. Patlama durdurulamadı ve Yemen, Libya, Bahreyn ve Suriye'ye sıçradı. Bu ülkelerde daha önce görülmemiş talepler dillendirildi ve Arap halkları haklarına ilişkin taleplerinin duyulması ve dinlenmesi için bastırıldılar.

ORSAM: Sizde Körfez ülkelerinde ayaklanma veya devrim görecek miyiz?

Aftab Kamal Pasha: Çok önemli bir soru. Arap Baharı protesto hareketleri sadece cumhuriyetlerle sınırlı değildir. Bu hareketler sınırları ve Magrib-Maşrik ayrımını aşmaktadır. Monaşiler bölgede bir tsunami gibi sınırları aşan bu proteso dalgasına bağışık değillerdir. Kimse kaçamaz. İnsanlar kendilerini ve ihtiyaçlarını dile getirmek istiyorlar. Daha şimdiden Bahreyn'de bu tür gösteriler oldu, ancak Suudi Arabistan başta olmak üzere diğer Körfez ülkeleri tarafından bastırıldı. Sonra, Umman'da Sultan onaltı bakanı görevden almak zorunda kaldı. Suudi Arabistan'ın petrol kaynaklarının yer aldığı ve Şiiilerin çoğunlukta olduğu doğu bölgelerinde de protesto oldu. Kuveyt'te Arap Baharı hükümetin düşüşüne neden oldu, seçimler yapıldı ve ilk defa muhalefet partileri çoğunluk kazandı ve iktidara geldi. Aap Baharı'nın Kuveyt kıyılarına ulaştığını görüyoruz. El Cezire yer vermedi

ama Katar'da da protesto hareketleri var. Ben oradaydım ve kendi gözlerimle gördüm. Entellektüeller Emir'e siyasi reform dilekçeleri verdiler. Emir, Ulusal Meclis seçimleri sözü verdi. Arap Baharı Körfez kıyılarına kadar ulaştı. Bazıları İran'dan ilham alındığını söylüyor fakat doğru değil. Elbette İran devriminin, siyasi sisteminin ve seçimlerinin Arap halkı üzerinde etkisi vardır. Ancak şimdiki durum iç kaynaklı. Bu gerçek Arap öfkesinin yansıması. Yerine getirilmeyen vaatler, başarısız politikalar ve dış müdahalelerle dolu bunca yıldan sonra Araplar kendi elitleri ve liderleri tarafından kendi kimliklerinin ayaklar altına alındığını görmekteyiz. Kendi liderleri İsrail'in ve diğer dış güçlerin kuklası haline gelmişlerdir. Arapların onur duygusu çok köklüdür.

ORSAM: Arap Baharı'nın Tunus'ta başlayıp bittiğini iddia edenler var. Arap Baharı ilk ortaya çıktığında sizin bahsettiğiniz gibi meşruiyet ve onur daha ön plandaydı ancak zamanla başka ülkelerde olayın mezhepsel boyutu daha fazla öne çıkmaya başladı. Bu durumu Ortadoğu'da gerçek demokrasiye ulaşılması açısından tehlike olarak görüyor musunuz?

Aftab Kamal Pasha: Özgürlük mücadelesi bir ülkeyle veya bir grupla sınırlandırılmaz, dinsel ve etnik ayrımları aşar. Bu kutuplaşma insanların özgürce ve korkusuzca düşünebildikleri, yazabildikleri ve konuşabildikleri bir hayat için mücadele vermelerini engelleyemez. Şii-Sünni ayrımı Batı tarafından körüklenen bir ayrımdır. İranlılar devrim yaptıklarında bunu bir Şii devrimi olarak yansıtmadılar. Şii-Sünni ayrımı daha çok 2003'de ABD'nin Irak'ı işgalinden sonra gündeme geldi. Sünni olan Saddam, çoğunluk olan Şiiiler üzerinde egemenlik kurmuştu. Aynı şekilde Bahreyn'de Sünniler, Şiiilerin üzerinde hakimiyet kurmuştur. Irak'ta Şiiiler iktidara kavuşunca Bahreyn'deki Şiiiler de aynı şeyi talep edecektir. Bu çelişki şimdi

Amerikalıları düşündürmektedir. Bütün bunlar özgürlük taleplerini durduramaz. Özgürlük talepleri Sünniler, Şiiiler, Kürtler ve diğer tüm halklara yayılacaktır. Bu taleplerin bazı tehlikeleri boyutları da bulunmaktadır. Siyasi parçalanmışlık artabilir. Mesela, eğer Suriye'deki Hıristiyanlar güvende olmadıklarını hissedersen ayrılık talep edebilirler. Yabancı güçler de bu ayrılıktan faydalanabilir. Mesela İngilizler hem Türkiye'yi destekleyerek hem de güneydoğudaki Kürtleri destekleyerek çifte standart uygulamaktadırlar. Yabancı güçler yerel sorunlardan faydalanmaya çalışır. Şii-Sünni ayrılığının böyle bir boyutu mevcuttur. Gene de bunun protestolar üzerinde gerçek bir etkisi olmayacaktır.

ORSAM: Arap Baharı ile ilgili ikinci bir nokta İslami partilerin yükselişi. Kuzey Afrika'da seçimleri kazandılar. Bazı kesimler arasında bu yükseliş kaygıya neden oluyor. Siz İslami partilerin iktidara geldikten sonra daha pragmatik ve sorumlu davranacağına inanıyor musunuz?

Aftab Kamal Pasha: Elbette, çünkü insanlara somut bir şeyler sunmaları lazım, özellikle iş ve istikrar. Gerçeklerden kaçamazlar. Mısır Suudi Arabistan gibi zengin değil. İstihdam yaratmak için politikalar geliştirmeleri gerekiyor. Her sene üniversitelerden bir sürü genç meun oluyor ve iş aramaya başlıyorlar. İhracat ve sanayi politikaları lazım. Sadece turizme güvenemezsin. Sadece yurtdışındaki Mısırlıların dövizlerine güvenilmez. Üretim ve verimliliğin sağlam bir temeli olmalı. Mısır, Tunus, Yemen ve diğer ülkelerdeki her İslamcı partinin bu tür politikalar izlemesi gerekir, çünkü halka karşı sorumluluk sahibi olacaklar ve meşruyetleri sadece İslam'a dayanamaz. İnsanlar sadece din emelli yaşamazlar. Ekonomik geçim kaynaklarına da ihtiyaç duyarlar.

Türkiye parlak bir örnek. Laik bir anayasası ve İslamcı bir partinin iktidarı var. Ekonomik

bir temel oluşturulmalı. İslamcı partilerin sorumluluğu çok büyük. Sadece İslam açısından değil aynı zamanda verimli olmaları bakımından, halka somut şeyler sunmalar ve bağımsız politikalar izlemeleri bakımından. Türkiye bir NATO üyesi, ancak Araplar Türkiye'yi bağımsız bir dış politika izleyen bir devlet olarak görüyorlar. Mesela Türkiye 2003'de Irak'ı işgal edecek Amerikan kuvvetlerine topraklarını kullandırmadı. Türkiye Kuzey Kıbrıs'tan çekilmesine ilişkin Amerika baskılarına aldırmıyor, çünkü bunu bir ulusal çıkar meselesi olarak görüyor. Türkiye'nin ulusal çıkarları, onun İsrail ve Filistin'e karşı farklı bir politika izlemesini gerektiriyor. Türkiye ahlaki kaygılar ve ulusal çıkarların gerektirdiği bağımsız bir dış politika izliyor. Siz Filistinlilerin acısını hissedebiliyorsunuz. Onlar daha iyi bir yaşamı hak ediyorlar ve artık İsrail'in ve diğer sözde insan hakları koruyucusu ülkelerin ellerinde aşılanmamalıdır. Çifte standart uygulanıyor. Bu sözde insan hakları koruyucuları İran, Mısır, Libya gibi ülkelere BM Güvenlik Konseyi kararlarına harfiyen uymalarını talep ediyor. Ancak konu Filistin olduğunda Amerika yirmisekiz defa İsrail'i korumak üzere veto kullanıyor. BM Genel Kurulu'nda Filistin ile ilgili yüzlerce karar var. Bu küresel olarak kabul edilen bir mesele. Fakat gene de bazı devletler yol haritasını, iki devletli çözümü ve Filistin devletinin kuruluşunu geri çevirmek için etkili yöntemler buluyorlar. Baskıdan ve kamuoyundan bir şekilde sıyrılıyorlar. Şimdi de İslam tehdidinden ve El Kaide tehdidinden konuşuyorlar. Ama Arap halkı İsrail'in daha önemli bir tehdit olduğunu biliyor. 1950'lerde ABD ve İngiltere Nasır'a "Sovyetler Birliği'ne arşı bizimle birlik olmalısın" dediklerinde Nasır "Sovyetler bizi işgal etmedi, Rusya Arapları öldürmedi, bize karşı İsrail silah kullandı ve İngiltere Mısır'da hakimiyet kurdu" diye cevap verdi. Bu benim anlayışım. Arap Baharı bir çok içsel ve ekonomik faktörün bir sonucudur.

ORSAM: İsrail ve İran arasındaki gerginlik konusunda ne düşünüyorsunuz?

Aftab Kamal Pasha: Ben İsrail'in İran'a saldıracağını düşünmüyorum. Nükleer tesislere yönelik olursa İran dayanır. Ancak ikinci bir dalgada petrol tesisleri, rafinerileri, boru hatları ve altyapı hedeflenirse İran dayanamaz. İsrail ancak birinci dalgayı gerçekleştirebilir, ikinci yapamaz. İran ise karşılık olarak top raklarında bir şey yapamaz ama ötesinde çok şey yapabilir. Ancak uçakları ve bombardımanı engellemesi zor.

ORSAM: Hindistan'ın Arap Baharına yaklaşımı nasıl şekilleniyor? Hindistan bu gelişmeleri bir Batı politikalarının bir ürünü mü yoksa halkın meşru talepleri olarak mı değerlendiriyor? Suriye konusuna yaklaşımı nasıl?

Aftab Kamal Pasha: Bildiğiniz gibi biz 1950'de bir demokrasi olduk. Özgürlüklerin, demokrasinin, çok partili siyasi sistemlerin, seçimlerin her yerde gelişip güçlenmesi bizim istediğimiz şeylerden biri olmuştur. Bu bakımdan, Arap halklarının karar alma süreçlerine katılma, seçimler ve anayasa mücadelesi bizim açımızdan hoş karşılanan bir gelişmedir. Bizim ABD gibi bir demokrasi teşviki gündemimiz yok, biz bunu bir koşul haline getirmediğimiz. Fakat biz hükümetlerin toplumların kabul edeceği bir şekilde adım adım demokrasi, insan hakları ve siyasal katılımı teşvik etmesi gerektiğine inanıyoruz. Geniş bir uzlaşma olmalı. Bu bizim küresel bazda demokrasi teşviki yaklaşımımız. İkincisi, biz Arap dünyasındaki siyasal sistemlerin diktatörlüğe kaydığını görüyoruz. Siyasi sistemler korku cumhuriyetlerine dönüşüyor. İlk işaret Tunus'ta verildi. Oradan Mısır'a sıçradı. Biz bunu olumlu bir gelişme olarak gördük. Hindistan Tunus'u da Mısır'ı da tutarlı bir şekilde destekledi. Hindistan'ın tepkisi genel yaklaşımıyla tutarlı olmuştur. Biz kendi halkımız için istediklerimizi tüm halklar için istiyoruz.

ORSAM: Hindistan'ın resmi tutumu bu şekilde mi?

Aftab Kamal Pasha: Evet, çünkü biz insan kapasitesinin en iyi bir şekilde özgürlük ortamında açığa çıkacağını düşünüyoruz. Bu şekilde insanların kapasitesi gelişebilir. Bu şekilde kültür ve medeniyet ilerler. Eğer insanlar korku içerisinde yaşarsa kapasiteleri donar. Diktatörler, polis ve güvenlik güçleri onları bastırır ve ezer.

ORSAM: Bu durum Suriye için de geçerli mi?

Aftab Kamal Pasha: Biz rejim değişikliğinin dış kaynaklı olmasına karşıyız. Libya örneğinin tekrarlanmasını istemiyoruz. Barışçıl dönüşüm içeriden kaynaklanmalı, dışarıdan değil.

ORSAM: Bunun Suriye'de nasıl gerçekleşeceğini düşünüyorsunuz?

Aftab Kamal Pasha: Baştan itibaren biz Suriye Anayasası'nda yöneten partiyi belirleyen maddelerin değiştirilmesi gerektiğini savunduk. Bize Anayasanın başka laik partilere imkan tanıdığını söylediler, ancak bu madde durduğu sürece mümkün değil. Müslüman Kardeşler istem içerisinde sorumlu bir parti haline gelebilir, tıpkı Mısır ve diğer ülkelerde olduğu gibi. Biz halkın gerçek özlemini anlıyoruz. Bölgede Müslümanlar büyük bir çoğunluk. Bu gerçeklikle uzlaşmamız lazım. Halk Müslüman ve İslam onlar için bir hayat tarzı.

ORSAM: Son olarak Türkiye-Hindistan ilişkilerinin mevcut durumunu değerlendirebilir misiniz? İlişkileri geliştirmek için neler yapılabilir?

Aftab Kamal Pasha: Hindistan ve Türkiye değişik bir tarihsel seyir izledi. Hindistan

bağlantısız bir politika takip etti, Sovyetler ve Çin ile dostluk geliştirdi. Türkiye ise NATO ve CENTO üyesi oldu, İran ve Pakistan ile Kalkınma için Bölgesel İşbirliği'ni kurdu ve Temmuz 1958' kadar Bağdat Paketi içerisinde yer aldı. Sonra siz Pakistan ile yakınlaştınız. Hindistan ABD ile iyi ilişkilere sahip değildi. Fakat 1988'de Rajiv Gandhi'nin Ankara'yı ziyareti ve Turgut Özal'ın Hindistan ziyareti bir dönüm noktası oldu. Bunları "Geçmiş ve Yeni Gerçeklikler" adlı yeni basılan, Türkiye ve Hindistan ile ilgili kitabımda anlattım. 1991'den itibaren ekonomik liberalizasyon iki ülkeyi birbirine yaklaştırdı. Ekonomik fırsatların yanı sıra, iki devlet Afganistan ve Keşmir gibi benzer kaygıları da paylaşıyordu. Biz Kıbrıs'ta Makarios'u destekledik ve Türkiye'nin Kuzey Kıbrıs'tan çekilmesi gerektiğini savunduk. Fakat, bu sorunlar karşılıklı olarak çözüldü. Bülent Ecevit Hindistan ziyaretinden sonra Pakistan'a gitmedi ve "Hayır ben Hindistan'a odaklanıyorum" dedi. Pakistan, gelişen Türkiye-Hindistan ilişkilerinde bir engel teşkil etmemeli. Ekonomik ilişkiler gelişiyor. Siyasi ilişkiler istikrarlı. Ticaret gelişiyor ve büyük bir potansiyele sahip. Hindistan açısından Türkiye'nin Asya, Çin, Japonya, Kore, Hindistan ve diğer Asya ülkelerine yönelik yeni dış politika yaklaşımı çok ilgi çekici. Türkiye, Avrupa Birliği, NATO ve Amerika'ya olan bağımlılığından kurtulup bu yeni yaklaşımı benimsedi. Türkiye'nin bölge-

sel konulardaki tutumunu takdirle karşılıyoruz. Türkiye Orta Asya, Batı Asya, Afganistan ve Arabistan'da önemli bir rol oynuyor. Ayrıca, AK Parti ordunun siyasal sistemdeki etkisini denetim altına aldığını görüyoruz. Türk ordusu Türk milletinin, laikliğin ve Kemalist ilkelerin koruyucusu rolünü benimsemişti. Bu rol Anayasa'da belirlenenin ötesinde bir roldü. AK Parti barışçıl, anayasal ve kabul edilebilir bir yöntemle orduyu profesyonel sınırlarına çekti ve siyasete karışmasını engelledi. Bu bizim memnuniyetle karşıladığımız bir gelişme. Siviller ordunun etkili bir şekilde denetlenmesini sağlamalı çünkü ordu bir kere siyasete karıştığında rolünü kalıcı hale getirme çabasında oluyor. Sonrasında ise Mısır'da gördüğümüz gibi ekonomik alanda da etkinliğini artırıyor. Mısır'da ekonominin yüzde kırkını ordu kontrol ediyor. Halkın iktidarının anayasal geçerliliği ve kutsallığı bizim için önemli. Ordu halkın iktidarından yüksek bir konuma gelmemeli. Bizce Türkiye doğru yolda ilerliyor.

ORSAM: Teşekkür ederiz.

** Bu söyleşi 19 Şubat 2012 tarihinde, Rusya'nın Soçi kentinde düzenlenen Valdai Forumu sırasında ORSAM Başkanı Hasan Kanbolat ve ORSAM Uzmanı Oytun Orhan tarafından gerçekleştirilmiştir.*

Beyrut Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı Muhammed Nurettin ile Söyleşi

4 Nisan 2012



Beyrut Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı Muhammed Nurettin Lübnan'ın ve Ortadoğu'nun önde gelen Türkiye uzmanlarından. Kendisi ile Türkçe gerçekleştirdiğimiz söyleşide Ortadoğu'nun güncel konusu Arap Baharı ve Suriye sorununu ele aldık. Nurettin, Suriye'de ayaklanma hareketine ilişkin görüşlerini ve Türkiye'nin bu süreçte izlediği politikayı nasıl değerlendirdiğini bizlerle paylaştı.

ORSAM: Sayın Nurettin, öncelikle kendinizi tanıtır mısınız?

Muhammed Nurettin: Lübnan Üniversitesi Tarih Bölümü'nde öğretim üyesiyim. Türk-Arap İlişkileri üzerine ders veriyorum. Aynı zamanda Beyrut Stratejik Araştırmalar Merkezi Müdürüyüm. Çeşitli gazetelerde yazılarım yayınlanıyor. Türkiye uzmanıyım.

ORSAM: Popüler bir konuyla başlayalım. Arap Baharı. Bir görüşe göre Arap Baharı'nın ortaya çıkışı ABD tarafından

gerçekleştirilmiştir. Diğer bir görüş ise halkın meşru doğrultusunda ortaya çıktığını savunuyor. Sizin bu konudaki görüşünüz nedir?

Muhammed Nurettin Arap Dünyası'nda tüm koşullar bizi bu bahara götürüyordu. Tüm Arap ülkelerinde yolsuzluk, yoksulluk, diktatörlük var. Milli egemenlikleri yok. Batı hegemonyası altındalar. Bence bu devrimler gerçektir. Halkçıdır. Ancak bu devrimlerin çoğu sanki dış güçler tarafından çalınmış durumdadır ve ana hedeflerini, yönlerini değiştirdiler. Devrimler bahar olarak başladı ama kış olarak bitti. Bu nedenle Arap Baharı'ndan büyük beklentiler içinde olunmamalıdır.

ORSAM: Arap Baharı'nın kısa dönüştüğünü söylediniz. Neden böyle düşünüyorsunuz?

Muhammed Nurettin Bu devrimleri yapan kitleler yani gençler, alt sınıflar iktidar dışında kaldılar. Devrimlerin sonlarında yapılan seçimlerden Müslüman Kardeşler gibi farklı siyasi güçler çıktı. Müslüman Kardeşler'in kendisine özel bir gündemi var. Maalesef bu gündem pek parlak değil. Bir yandan siyasal İslam'ın İsrail'e karşı eski rejimlerden farklı bir tavrı bulunmamakla birlikte, diğer yandan da Müslüman Kardeşler Batı'yla yeni ilişkiler kurdu. Biz Araplar Batı dendiği zaman İsrail'i desteklemeyi, halka karşı çizgide yürümeyi anlıyoruz. Bu dini akımların önünde çok zorluk var. Rejimin tabiatı ne olacak? Demokrat mı, laik mi olacak. Diğerlerine saygı gösterecekler mi? Arap ülkelerindeki ekonomik sorunlar nasıl çözülecek? Soru çok fakat ufukta hiç cevap yok.

ORSAM: Bu süreçte Selefler'in konumunu nasıl yorumluyorsunuz?

Muhammed Nurettin Özellikle Mısır, Kuveyt, Tunus ve Fas'ta seçimlerden kazançlı çıkan gruplardan biri Selefi akımlar. Selefi

fenomeni, bahsi geçen ülkelerde tam olarak demokrat ve özgür bir rejim kurabilirse azaltacaktır. Diktatörlük döneminde zemin altında kalan tüm akımlar birden bire ortaya çıktı. Selefler de onlardan biridir. Bence bu hem Selefler hem de Müslüman Kardeşler için geçici bir süreçtir. Bir sonraki seçimde ne Müslüman Kardeşler ne de Selefler şu anki sonuçları alabilir. Bu iki akım da diğer akımlar gibi uzun yıllardır baskı altında idiler. Şimdi halk bu akımları deneyecek. Sonuç 4-5 yıl içinde ortaya çıkacak. Problemler çok ve derin. Bence bu tecrübe başarılı olamayacak.

ORSAM: Halk Müslüman Kardeşlere ya da Selefler'e "Cennette tapu verilecek" diye oy vermiyor. Onlardan bir çözüm bekliyorlar. Bu akımlar çözüm getiremezlerse ne olacak? Demokrasi içinde iktidarı bırakabilecekler mi?

Muhammed Nurettin Bırakmalılardır. Eğer gelecek seçimde kaybederlerse ve iktidarı bırakmazlarsa büyük problemler çıkacaktır. Bence kaybederlerse sonuca saygı göstereceklerdir.

ORSAM: Arap Baharı'ndan önce Türkiye ve Arap Dünyası arasında yeni kapılar açıldı. Akraba olduğumuzu tekrar hatırladık ve yakınlaşmalar başladı. Ancak Suriye olaylarıyla birlikte bazı gerginlikler çıktı. Türkiye nerelerde doğru nerelerde yanlış yaptı? Türkiye bundan sonra ne yapmalı?

Muhammed Nurettin Bir şeyin altını çizmek lazım. Ne İran'ın, ne Irak'ın ne de Suriye'nin daha önce Türkiye'yle iyi ilişkileri yoktu. Türkiye takip ettiği "Sıfır Sorun" politikası sayesinde başarılı ilişkiler kurdu. Ancak bilmek gerekir ki Türkiye, Katar, Suudi Arabistan ve Mısır'la bu politikayı takip etseydi sonuç almazdı. Önemli olan Suriye gibi bir ülkeyle yeni ilişkiler kurmaktır. Şu an yaşanan sorunlar sadece Arap Baharı sebebiyle yaşanmamakta-

dır. Belki biraz daha önceye bakmak gerekli. Savunma kalkanı sebeplerden biridir. Türkiye hem Malatya'da savunma kalkanını kurmuş hem ABD'yle daha güçlü bir ilişki kurmuştur. Arap Baharı sonraki süreçtir. Bu süreçte Türkiye'nin tutumu ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu konuda Türkiye'nin tavırında tutarsızlık ve belirsizlik görülmektedir. Ama tüm Arap Devrimleri bir yana Suriye'nin durumunu diğer yana almakta fayda var. Bence Türkiye, Ortadoğu'ya Suriye'nin sayesinde girmiştir. Suriye, Türkiye'nin Arap Dünyası'na açılan kapısıdır. Türkiye'nin tüm Arap ülkeleriyle ilişkileri iyi olsa bile eğer Suriye'yle kötüyse bir fayda sağlayamaz. Ancak tam tersi olursa, eğer Suriye'yle ilişkileri iyi olursa, Ortadoğu'da da durumu iyi denilebilir. Suriye hem Hatay hem de su meselesinde susmuştur. PKK'ya karşı Türkiye'yle sıkı bir işbirliği içindedir. Buna rağmen Suriye'de devrim başladığı zaman Türkiye Esad rejimine karşı çabuk ve net bir tavır almıştır. Bu tavır bence sürpriz idi. Şu an Suriye'deki kriz hakkında sert bir kutuplaşma var. Arabulucu olacak bir taraf, tarafsız bir ülke yok. Halbuki arabuluculuk Türkiye'nin güç noktalarından birisidir. Türkiye'nin Suriye krizinde taraf olması büyük bir yanıltır. Olması gereken rejim ve muhalefet arasında arabuluculuk rolü oynamaktır. Peki, Türkiye neden böyle bir tavır aldı? Çünkü Suriye meselesi sadece Suriye'yle ilgili değildir. Uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Türkiye, Suriye'ye karşı olumsuz bir tavır aldığı zaman tüm direniş eksenine karşı bir taraf olmuş anlamına gelmektedir. Çünkü İran ve Lübnan Suriye'yle beraber. Bu eksenin arkasında da Çin ve Rusya bulunmakta. Türkiye, Esad'a karşı bir tavır aldığı zaman bu eksene tavır alıyor ve bu ekseni kaybediyor demektir. Türkiye bir taraftan bu ekseni kaybetti diğer taraftan hiçbir eksen kazanmadı. Türkiye demokratik ve laik bir ülke. Türkiye "Nasıl olur da demokratik olmayan ülkelerle beraber yürür?" sorusunun izahını bulamadı. Ve bence büyük bir yanlış yaptı. "Ya hep

ya hiç” Türkiye için riskli bir politika. Çok basit bir soru sorulabilir. Eğer Esad iktidarda kalırsa Türkiye ne yapacak? Bence şu an Türkiye’nin rolü ve imajı çıkmazda. Türk dış politikasının yeniden gözden geçirilmesi lazım. Eğer Türkiye bu yolda yürümeye devam edecekse bence iyi sonuçlar alamayacak. Bu politika Türkiye’ye layık bir politika değil.

ORSAM: Türkiye’nin politikasını yenilemesi için ne yapmasını tavsiye edersiniz?

Muhammed Nurettin Öncelikle eski politikayla hesaplaşılması lazım. Nerede yanlış yaptık? Nerede doğru yaptık? Yanlışları itiraf edecek cesaret lazım. Türkiye’nin eski olumsuz tavırlarına rağmen bence Suriye Türkiye’yle yeniden ilişki kurmaya hazır. Başbakan Erdoğan “Suriye, Türkiye’nin iç meselesidir”, dedi. Nihayetinde Suriye bağımsız bir devlet. Suriye krizi Türkiye’nin iç meselesi değil. Türkiye yeniden tarafsız konumuna gelmeli, tüm taraflarla aynı mesafeyi korumalıdır.

ORSAM: Suriye’deki Esad rejiminin sonu geldiği söyleniyor. Eğer gerçekten Esad rejiminin sonu geldiyse sonrasında ne olacak?

Muhammed Nurettin Bence medyada çok sayıda yanlış haber yer alıyor. Tabi ki Esad’ın güçlü muhalefeti var. Ama bu muhalefetin gücünün ne kadar olduğu soru işareti. Katar, Esad’ın popülerliğiyle ilgili gizli bir soruşturma yaptı. Bunun sonucunda bir sürpriz ortaya çıktı. Esad Suriye halkı tarafından %55 oranında destekleniyor. Yani tüm haberlere rağmen Esad’ın hala hem Sünniler hem Aleviler hem Hıristiyan hem de Dürziler arasında desteği var. Bu sonuç bize rejimin sonunun çok da yakın olmadığını gösteriyor. Özgür Suriye Ordusu medya tarafından abartılıyor. Şimdiye kadar hiçbir Suriyeli diplomat istifa etmedi. Demek ki ne devlet kurumlarında ne de halk arasında rejim zayıf değil. İkinci olarak rejimi-

min güç unsurlarının arasında Lübnan, Irak, İran gibi bölgesel; Rusya ve Çin gibi uluslararası desteği de bulunmakta. Rusya Alevi mi? Çin Alevi ya da Şii mi? Hayır. Demek ki ortada bir gerçek var. Bölgesel ve uluslararası çıkar dengeleri. Suriye meselesi sadece reform meselesi değil. Bu nedenle rejim şimdiye kadar devam etmiştir. Ufukta ciddi bir değişiklik görünmemektedir. Ya bu olaylar devam edecek ve her gün kan dökülecektir ya da tüm taraflar (hem bölgesel hem de uluslararası) bir masaya oturup çözüm bulacaklardır. Bence üçüncü bir çözüm yoktur. Tam bu noktada Türkiye tüm olanlara rağmen bu krizi gömmek için önemli bir rol oynayabilir.

ORSAM: Peki, Rusya ve Çin Suriye’yi neden bu kadar destekliyor?

Muhammed Nurettin Bu büyük bir soru ama kolay cevabı yok. Çin’in İran ile ticari ilişkileri 100 milyar dolar. Çin, Suriye rejimini desteklerse İran ile ilişkilerini koruyabilir. Rusya’nın ise birçok sebebi var. Rusya’nın Ortadoğu’daki son kalesi Suriye. Akdeniz’in kenarında sadece Suriye var. Rusya’nın tarihi isteği sıcak sulara ulaşmak. Eğer Suriye’yi kaybederse sıcak suları da kaybedecek. Türkiye’nin “yanlışlarının” birisi Suriye’deki muhalefetin içinde bulunan İslam akımını abartma eğilimi. Türkiye’nin gösterdiği sanki muhalefette sadece Müslüman Kardeşler var. Bu tavır Türkiye için iyi değil. Buradan Türkiye’nin dış politikasının İslamcı ya da mezhepçi olduğu anlaşılabilir. Ayrıca eğer Suriye düşerse ve İslamcı bir rejim gelirse bu Şii Hilal’i yerine Sünni Hilal’in olacağı anlamına gelir. Güneyden kuzeye, Suudi Arabistan’dan Ürdün, Suriye Türkiye’ye. Bu Kafkasya’da, Rusya’nın güneyinde dini akımların daha güçlü olacağı anlamına gelir. Bu nedenle Suriye düşerse İslami tehdit Rusya’nın sınırlarına ulaşacak. Diğer bir sebep Suriye düşerse Türkiye’nin rolü artacak. NATO üyesi olan Türkiye’nin bölgede güçlenmesi Rusya’nın menfaatine de-

ğildir. Suriye'deki tüm silahlar, uçaklar, tanklar Rusya'dan gelmekte. Eğer rejim düşerse bu silahlara kim hakim olacak? Tüm bu sebepler Rusya'nın Suriye rejimine destek olmasını sağlıyor.

Son olarak; AK Parti'nin dış politikasını 8 yıl destekledim. Arap kamuoyunda bu politika için çok çaba sarf ettim. Çünkü gördüm ki bu yeni politika hem Türkiye hem Doğu hem de Araplar için iyi. Ama Türkiye'nin son zamanlarda izlediği politika bence ters yöne gitmekte. Türkiye'nin hem Lübnan hem Suriye hem Irak hem de İran'la ilişkileri iyi değil. Ben

üzüntü hissediyorum. Çünkü tüm çabalarım boşa gitti. Tek bir isteğim var. Türkiye'nin tarafsızlığını tekrar kazanması. Türkiye tüm yaptıklarına rağmen eğer eski rolüne dönerse; bence tüm bu eksen (Lübnan, Suriye, Irak, İran) Türkiye'nin rolünü yeniden destekleyecektir.

Sayın Nurettin değerli görüşlerinizi bizimle paylaştığınız için teşekkür ederiz.

**Bu söyleşi ORSAM Başkanı Hasan Kanbolat tarafından Mart 2012'de Bakü'de yapılmıştır.*

Türkiye-Tunus Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı Metin Külünk ile Söyleşi

12 Nisan 2012



ORSAM: Lütfen ORSAM okuyucuları için kendinizi kısaca tanıtabilir misiniz?

Metin Külünk: 1960 yılında Rize'nin Güneysu ilçesinde dünyaya gelmişim. İlk ve orta öğrenimini sırasıyla Diyarbakır ve İstanbul'da tamamladım. Daha sonra Yıldız Teknik Üniversitesi İnşaat Mühendisliği Bölümünü bitirdim. Askerlik hizmetimi tamamladıktan sonra 1984 yılında dış ticaret alanında iş hayatına atıldım.

Doksanlı yıllardan itibaren Altmışlılar Grubu başta olmak üzere pek çok sivil toplum grubunda faaliyetlerde bulundum. İTKİB, İSO, MESİAD gibi meslek oda, dernek ve birliklerinde çeşitli kademelerde görevler yürüttüm. Marmara Üniversitesi'nde dış ticaret dersleri verdim. 2001 yılında Türkiye'nin krizden çıkış stratejisini "ihracat" olarak belirleyip, ikibin'e yakın kişiye bilabedel "İhracat Nasıl Yapılır" seminerleri verdim.

AK Parti İstanbul teşkilatının kurucuları arasında yer aldım. 2002-2006 seneleri arasında AK Parti İstanbul il yönetim kurulu üyeliği görevini ifa ettim. Eylül 2004 yılında Türkiye'nin küresel vizyonuna paralel olarak Küreselden Yerele Türkiye'yi Konuşuyoruz platformunu kurdum ve aralıksız yedi yıl başkanlık görevini yürüttüm.

Ayrıca 2001-2008 yılları arasında Külünk Eğitim ve Kültür Derneğinin de başkanlığını yürüttüm. Dış ticaret, uluslararası siyaset ve İstanbul ile ilgili yayınlanmış beş kitabım ve pek çok makalem bulunuyor.

12 Haziran 2011 tarihinde yapılan genel seçimler sonucunda AK Parti'den seçilerek, millet iradesinin en kıymetli tecelligahı TBMM'de 24. Dönem milletvekili oldum. Şu an AK Parti Dış İlişkiler Başkan Yardımcılığı, Türkiye-Tunus Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanlığını ve Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi Ve Teknoloji Komisyonu Üyeliğini yürütmekteyim.

ORSAM: Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkelerini köklü bir dönüşüm süreci içerisine sürükleyen Arap Baharı, Tunus'ta başladı. Çok hızlı bir şekilde yayılan bu değişim rüzgârının bölgedeki etkisi hala oldukça etkili bir şekilde de devam ediyor. Arap Baharı hakkındaki görüşlerinizi alabilir miyiz? Siz bu değişimleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Metin Külünk: Aralık 2010'da Tunus'ta fitili ateşlenen ve Cebelitarık'tan, Hint Okyanusuna kadar geniş bir coğrafyayı kapsayan siyasal ve sosyal değişim/dönüşüm süreci ile ilgili bugün pek çok farklı tanımlama kullanılıyor: Bunlar sırasıyla, Arap Baharı, Arap Uyanışı, Arap Devrimleri gibi... Ve aslında büyük resme baktığımızda bu üç tanımlamanın da birlikte yürüdüğünü görüyoruz.

Bu bir Arap Baharıdır çünkü esas itibarıyla Arapların yoğun olduğu bir coğrafyada diktatoryal, otokrat rejimlerin yönetimi altında hakim süren uzun bir buz devrinin ardından, insanların kendi sesini yönetime taşıdığı bir bahar yaşanmaktadır.

Bu bir uyanıştır, çünkü zamanın ruhunun, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da dondurulmuş bir tarih dilimini çözmesi ve bireylerin, dünya ile bütünleşmesi, hak, hukuk ve özgürlüklerine sahip çıkmasının adıdır.

Bu süreç bir devrimdir çünkü I. Dünya Savaşı'nın ardından kurulan bir bölgesel sistemi tamamen yıkarak, yeni, insan merkezli, özgürlükleri ve demokrasiyi eksen alan bir sistem kurma talebini barındırmakta ve bunun için harekete geçmekten çekinmemektedir.

Özetle, Arap Baharı, 1918'de derin dondurucuya konmuş bir bölgenin zamanın ruhuyla bütünleşme mücadelesinin adıdır. Tunus'ta Yasemin Devrimiyle başlayan süreç onlarca yıl, Saddamlarla, Burgibalarla, Bin Ali'lerle, Kaddafi'lerle, Mübareklerle, Esedlerle anılan bir bölgenin, hak, hukuk, özgürlük ve refahla anılmak ve algılanmak talebidir. Ve elbette her vicdanlı kişinin duracağı yerde bu talebin olduğu yerdir.

Bizde Türkiye olarak bu sürecin başlangıcından bu yana Sayın Başbakanımız ve Dışişleri Bakanımızın da ifade ettiği gibi Arap halklarının yanındayız ve her türlü desteği veriyoruz, vermeye de devam edeceğiz. Sizin de bildiğiniz üzere Türkiye, Arap Baharı'nın başladığı ilk andan itibaren insan merkezli değerler etrafında bu tutumunu sürdürmektedir. Bu çerçevede Arap Baharı, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'nun küresel gelişiminde hak ettiği çitayı yakalaması için önemli bir fırsattır.

Yıllarca baskıcı yönetimlerin akrabalık üzerinden ve/veya bürokratik bir azınlık üzerin-

den yönettiği, temel insan haklarının dahi bir veya birkaç kişinin dudağına bağlı olduğu bir sistemin son bulması tüm insanlık için bir kazançtır. Yolsuzluğun, rüşvetin, adam kayırmacılığın, baskının ve ötekileştirmenin yaşandığı, insana rağmen devlet anlayışının hakim olduğu bu baskıcı rejimlerin sona ermesi bölgesel ve küresel barış için de önemli bir gelişmedir. Tabii daha henüz yolun başındalar ve söz konusu ülkelerde birden mucizevi gelişmeler beklemek hem haksızlık hem de ağır bir yük olacaktır. Demokrasi, mücadele ve emek gerektiren bir süreç. Bu noktada Arap Baharı coğrafyasının şansı, toplumun tüm katmanlarının demokrasiye olan inancı ve talebidir. Bu ise demokrasiye yönelik adımların atılmasını kolaylaştırıcı ve hızlandırıcı bir dinamiği meydana getirmektedir.

Kimi aceleci yorumlarda, Arap Baharı yerini "Kış mevsimine" bırakıyor şeklinde analizler ve yorumlar okuyorum, bence bu yanlış bir bakış açısı. Biraz önce ifade ettiğim gibi bu coğrafyada kış sona erdi ve bahar yaşanmaya başladı, Nasıl ki çiçekler, önce tomurcuklanır, sonra filizlenir ve en sonunda olgunlaşır, mevcut sürece de bu nazariyeden bakmakta fayda var. İnanıyorum ki Arap Baharı sürecinde, Arap ülkelerindeki kardeşlerimiz kendileri için en iyi çözümü bulacak ve uygulayacaklar. Kuzey Afrika ve Ortadoğu bir kez daha tarih sahnesindeki kıymetli yerini alacaktır.

ORSAM: Bugün Fas'tan Bahreyn'e, Yemen'den Suriye'ye kadar tüm Kuzey Afrika ve Ortadoğu bölgesi köklü bir dönüşüm içerisinde. Tunus'ta hem Arap Baharı'nın başladığı yer olarak hem de bölgedeki konumu ve etki alanı itibarı ile önemli bir ülke olarak köklü bir dönüşüm süreci yaşamakta. Acaba Tunus'taki yeni dönemi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Metin Külünk: Tunus'un tarihine baktığınız zaman, Kartaca'dan bugüne hem Akdeniz

coğrafyası hem de Afrika ve Ortadoğu coğrafyası için kilit bir konumda olduğunu göreceksinizdir. Akdeniz'in adeta tam ortasında olan Tunus, Batı ve Doğu medeniyetlerinin yakınlaşma ve rekabet merkezlerinden biridir. Kartaca-Roma, Osmanlı-İspanyol/Fransız rekabetleri bu durumun en somut örneklerindedir.

Tunus, siyasal, sosyal ve ticari olarak adeta medeniyetlerin önemli kesişim noktalarından biridir. Bu özelliği ile de aslında dışa açık, sürekli dünya ile etkileşim halinde bir ülke olagelmıştır. Arap Baharı'nın da Tunus'ta başlaması o nedenle rastlantı değildir. Bir tarihi derinliğe, medeniyet birikimine sahip olan Tunus'un, onlarca yıl sürgünde de olsa, ülke ile irtibatını hiçbir zaman koparmamış, Sayın Raşid El Gannuşi gibi entelektüel derinliğe sahip bir lidere ve en Nahda gibi bir siyasal yapıya sahip olması Yasemin Devrimi sonrasında en büyük şansı olmuştur. Tabii Sayın Gannuşi ile en Nahda dışında, siyasal yelpazesinin diğer renklerinden de tecrübeli ve halk desteği olan tecrübeli siyasetçilerin bulunması Tunus'ta sürecin hızlı, etkili ve sorunsuz yürütülmesinde önemli bir faktör.

Bu çerçevede, Tunus'ta Ekim 2011'in sonunda yapılan seçimler ve oluşturulan ittifak ile siyasal alanda rekabetin yerini işbirliğine bırakması, sistemin sağlıklı şekilde inşa edilmesi ve yeni anayasanın hazırlanması açısından önem arz ediyor. Yeni Anayasa'nın sorunsuz bir şekilde hazırlanması sadece Tunus için değil tüm bölge için kıymetli bir gelişme olacaktır. Tunus'un kendi özgür anayasasını yapması, kendi değişim ve dönüşümünü geçiren ülke halklarını için hem önemli bir moral destek hem de pusula işlevi görecektir.

Bu noktada ülkedeki laiklik eksenli veya azınlıklar eksenli gerilim alanlarının iyi yönetilmesi gereği açık. Bu gerilimler üzerine oynamak isteyecekler olacaktır. Ama az önce ifa-

de ettiğim gibi, Tunus'taki mevcut liderliğin siyasi tecrübesi bu tarz oluşturulmak istenen gerilimleri yönetmeye başaracak donanımda ve birikimdedir. Açık söylemek gerekirse Sayın Gannuşi ve en Nahda, Tunus'un geleceği için kritik bir öneme sahip. Biliyorum ki onlar da Tunus'un daha demokratik, hukukun üstünlüğüne sahip bir ülke olmasını arzu ediyorlar, buna inanıyorlar.

ORSAM: Tunus'un, Bin Ali sonrası kısa dönemde demokratik dönüşüm açısından çok önemli adımlar attığı görülmekte. Seçim yasaının değiştirilmesinden, eski rejimin kovuşturulmasına ve ilk özgür parlamento seçimlerinin yapılmasına kadar pek çok önemli siyasi adım atıldı. Bu süreç içerisinde de Türkiye ile Tunus arasındaki ilişkilerin de giderek yoğunlaştığı gözleniyor. Tunus'un dönüşümünde Türkiye'nin konumu nedir? İki ülke arasında ilişkilerin gelecekte nasıl seyredeceğini düşünüyorsunuz?

Metin Külünk: Türkiye ile Tunus, tarihi, kültürel, siyasal ve sosyal bağları ile iki kardeş ve dost ülke. Hem Sayın Başbakanımızın hem de Sayın Cumhurbaşkanımızın Tunus'a gerçekleştirdiği seyahatlerde bulunmam hem de yürüttüğüm görev itibarıyla bu durumu yakından gözlemlene imkanı buldum. Sayın Başbakanımız ile Cumhurbaşkanımızın Tunus halkı tarafından kalpten karşılanması ve coşkusu, iki ülke arasındaki derin ilişkiyi göstermesi açısından son derece önemlidir. Osmanlı'nın orada bıraktığı izler, iki ülke arasındaki köprü niteliğinde. Başkent Tunus'un sokaklarını gezerken, bir ara kendinizi İstanbul'un sokaklarında geziyor zannetmeniz de bu yakınlığın en önemli işareti.

Bunun yanında Sayın Cumhurbaşkanımızın Tunus Kurucu Meclisinde ilk yabancı devlet başkanı olarak yaptığı konuşmada da ifade ettiği gibi "bayrağımızla, İbni Haldun ile ka-

derdaşlığımızla” benzer iki ülkeyiz. İki ülkenin toplumsal ve siyasal yapıları da birbirine oldukça benziyor. Türkiye’nin bu noktada avantajı, demokrasi tecrübesinin ve dünya ile bütünleşmesinin Tunus’a göre gelişmiş olmasındadır.

Bu çerçevede biz, Tunus’un Türkiye’nin sahip olduğu bu nitelikten ve tecrübeden faydalanabileceğini vurguluyoruz. Tunus’un demokratik olgunluğa ulaşmasında ve yeni anayasanın oluşturulması sürecinde her türlü ikili, bölgesel ve uluslararası desteği sağlamaya hazırız. Tunus’un uzlaşma ve sağduyu ile gerçekleştirdiği değişim ve dönüşümü dikkatle izliyor, ona uluslararası platformlarda her türlü desteği sağlıyoruz.

Biliyorsunuz ilki Tunus’ta gerçekleştirilen Suriye Halkının Dostları Toplantısının bu ülkede yapılmasında Türkiye’nin önemli desteği bulunmaktadır. Böylesi bir toplantının Tunus’ta yapılmış olması sembolik anlamlarının yanında, Tunus’un oynayabileceği bölgesel rolünü de vurgulaması açısından önemlidir. Tunus’la Türkiye arasında AK Parti hükümetlerinin uyguladığı ekonomik ve siyasal açılım politikaları sonucunda hızla gelişen ekonomik ilişkilerin, derinleşerek devam edeceğine inanıyorum. Ayrıca siyasal alanda da Türkiye’nin, Akdeniz ve Afrika coğrafyasında Tunus’la ortak çıkarlara dayalı, güvenilir ve sağlam bir ilişkiyi tüm boyutları ile geliştireceğine dönük inancımı ifade etmek isterim.

ORSAM: 2004 tarihli “Türkiye ile Tunus Arasında Serbest Ticaret Alanı Tesis Eden Ortaklık Anlaşması” ile Türkiye ile Tunus arasındaki ilişkilerde önemli bir yakınlaşma dönemi başlamıştı. Bu anlaşma kapsamında çeşitli konseyler kurulmuş ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi için büyük çabalar sarf edilmiştir. Türkiye-Tunus Dostluk Grubu başkanı olarak siz iki ülke arasındaki gelişen ekonomik ilişkiler hak-

kında neler düşünüyorsunuz? Bu bağlamda atılması planlanan başka adımlar mevcut mudur?

Metin Külünk: Türkiye ile Tunus arasındaki ekonomik ilişkilere bakacak olursak, 1980 sonrasında hızlanarak gelişen bir ilişkiler bütünü göreceksiniz. Tabii Serbest Ticaret anlaşması bu noktada iki ülke arasında bir miladı oluşturmaktadır. Türkiye bu anlaşma neticesinde öncelikle Kuzey Afrika ve nihayetinde Afrika’nın tümüne önemli bir giriş imkanı sağlamıştır. Tabii Tunus’un geçmiş dönemden kalan ekonomisindeki yapısal sorunların çözülmesi de ikili ekonomik ilişkilerin gelişmesinde önemli ivme kazandıracaktır. Tunus’un işsizlik, yolsuzluk ve GSYİH’nın %38 ile %50’si arasında değişen kayıt dışı gibi problemlerin minimum’a indirildiği bir Tunus ekonomisinin önü açılacaktır.

Bu çerçevede Bin Ali ve ailesinin yönetimden ayrılmış olması ekonomide pozitif bir ivme getirecektir. Çünkü yolsuzluk, adam kayırma ve suistimal üzerine kurulmuş bir sistemin yerine halkı gözeten bir ekonomik sistem ikame etmesi, inanıyorum ki Tunus ekonomisini düzlüğe çıkaracaktır. Tunus özellikle yetişmiş insan gücüyle, küresel sistemde rekabet edecek kaynağa sahiptir. Tunus’un en büyük gücü, genç nüfusu. Bu nüfusu dünya ile ne kadar entegre ederse, Tunus ekonomisi de o denli gelişim gösterecektir. O nedenle Tunus’ta gençleri dünya ile bütünleştirecek her türlü imkanın sağlanmasının önemli olduğunu düşünüyorum. Tunus’ta yeni anayasanın oluşturulması ve demokrasinin kurumsallaştırılması ile inanıyorum ki bu alanda önemli adımlar atılacaktır. Tunus’un sahip olduğu nitelikli ve dünya ile bütünleşmiş insan kaynağı ile önemli miktarda yabancı yatırımı da çekecektir.

Bu bağlamda işadamlarımızın ve işadamları derneklerimizin Tunus’a dönük ilgilerini ar-

tirmaları gereği üzerinde duruyoruz. Nasıl ki Libya'da işadamlarımız yoğun faaliyette bulunmaktadır, aynı şekilde bu faaliyet ve yatırımlar Tunus'a da aktarılabilir. Tunus ile ticaret hacmimiz 2008 yılında bir milyar dolar seviyesini aşmıştı. Küresel ekonomik kriz ile bu oran gerilese de inanıyorum ki, iki ülkenin ticaret potansiyeli bir milyar dolar çitasını aşarak kısa zamanda iki milyar dolar çitasına yaklaşacaktır.

ORSAM: Türkiye, son dönemde bölgede yaşanan gelişmelerin de etkisi ile bir model tartışması içerinde girdi. Özellikle model tartışması ile birlikte Mısır modeli, Tunus modeli gibi başka örnekler de sunulmaya başlandı. Özellikle Tunus bağlamında çok sık dile getirilen "Türkiye modeli" konusundaki fikirleriniz nelerdir?

Metin Külünk: "Türkiye modeli" daha çok Batılı ülkelerde pişirilen bir kavram. Türkiye ne Arap Baharı ne de başka bir gelişme ile ilgili model olma iddiasında değil. Biz sadece şunu diyoruz, Türkiye, Osmanlı'dan bugüne alırsak 200 yıllık modernleşme ve son 90 yılıdaki demokrasi deneyimini, isteyen her ülkey-

le paylaşmaya hazırdır. Her ülke Türkiye'nin deneyiminden yararlanma, görüş alışverişinde bulunma imkanına sahip. Ülke olarak kimi eksikliklerimiz olsa da, bunları her geçen yıl, demokrasi, özgürlükler ve sosyal refah alanında attığımız adımlar ile gideriyoruz.

Özellikle son 10 yılda Türkiye'nin demokrasi, hukukun üstünlüğü, sivilleşme vb. alanlarda attığı adımlardaki tecrübe ile yeni bir sivil anayasa yapma çalışmalarımızdan da dileyen ülke yararlanabilir. Bu çerçevede Tunus içinde geçerlidir. Yukarıda da ifade ettim, Tunus'la pek çok benzerliğimiz bulunuyor. Tarihi ve kültürel ilişkilerimiz oldukça derin. Bu anlamda eğer Tunuslu kardeşlerimiz isterse, kendileriyle de deneyimlerimizi paylaşabiliriz. Biz her zaman dost ve kardeş Tunus halkı ile beraber olacağız.

ORSAM: Bize vakit ayırdığınız için çok teşekkür ederiz.

**Bu söyleşi 11 Nisan 2012 tarihinde ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı Nebahat Tanrıverdi O tarafından Ankara'da yapılmıştır.*

Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Türk Dünyası İşletme Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi Ve Kafsam Kurucularından Nazım Cafersoy İle Söyleşi

13 Nisan 2012



Suriye'nin Tunus, Mısır ve Libya örneklerinden çok farklı olduğunu söyleyen Nazım Cafersoy ile Azerbaycan'ın Suriye olaylarına bakışını, Suriye-İran yakınlığı dolayısıyla İran'ın ABD ve İsrail ile gerilimini, Türkiye'nin Ortadoğu'da yaşanan gelişmeler içindeki rolünü konuştuk.

ORSAM: Sayın Nazım Cafersoy öncelikle kendinizi tanıtır mısınız?

Nazım Cafersoy: Azerbaycan Devlet İktisat Üniversitesi Türk Dünyası İşletme Fakültesi'nde Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim üyesiyim. Ayrıca Azerbaycan'da faaliyet gösteren Kafkas Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Araştırmalar Merkezi'nin (KAFSAM) kurucularındayım. KAFSAM'da akademik çalışmalar, the firstnews (www.1news.

com.tr) gazetesinde haftalık köşe yazıları gibi, çeşitli faaliyetlerimiz var.

ORSAM: Ortadoğu'daki gelişmeleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

Nazım Cafersoy: Ortadoğu'nun gündeminde üç ciddi olaydan bahsedilebilir. Bu olaylardan biri İsrail-Filistin meselesidir. Tarihsel açıdan bakıldığında ilişkilerin gergin olmasının ve Ortadoğu'nun barışa kavuşmamasının nedenlerinden biri olarak görüldü. Ancak, son dönemlerde İsrail-Filistin meselesi geri plana düştü. Mevcut durumda Ortadoğu için öncelikli olan iki konu var. Biri İran'ın nükleer programı. Bu çerçevede uluslararası sistem bağlamında İran-Batı gerginliği, daha somutlaştırmak gerekirse, çoğu zaman içine İsrail'inde eklendiği ABD-İran gerginliği sürecinden bahsedebiliriz. İkinci süreç ise Arap Baharı. Arap Baharı sürecinin geliştiği nokta Suriye. Esad yönetiminin otoriter yapısı, siyasal sistemin halka karşı şiddet kullanması ve bu sürecin iç savaşa doğru gitmesi Ortadoğu'yu daha karmaşık, daha zor, daha kanlı bir sürece itmektedir. Aynı zamanda İran'ın müttefiki olan Suriye, İran-Batı gerginliğinde de İran'ın müttefiki olarak karşımıza çıkmaktadır. İran da giderek daha fazla Suriye'ye destek olmaktadır. Çeşitli yorumlara göre Suriye'nin düşmesi İran için büyük bir stratejik kayıp olacaktır. Çünkü Suriye'den sonra sıra İran'a gelecektir ve İran psikolojik ve stratejik anlamında bir kuşatma altında kalacaktır. Bu da İran yönetiminin Suriye'ye daha fazla sahip çıkmasını gerektiriyor. Bu tavrın sonucu olarak Batı ve İran arasındaki gerginlik daha çok artarken, hassas bir dengede yürüyen Türkiye-İran ilişkilerinde iki ülkenin manevra kabiliyetlerini sınırlayarak daha çok karşı karşıya kalmaları sonucuna yol açıyor. Aslında, Suriye'de de bir çıkmaza girildiğini söylemek mümkün. Suriye'nin bugünkü haliyle devam etmesi ihtimal dahilinde gözüküyor. Fakat mevcut yönetiminde

kendi isteğiyle gideceği konusunda bir işaret yok. Bu durumda farklı senaryolar gündeme geliyor.

Tunus senaryosu pek gerçekleşecek gibi durmuyor. Suriye'de Mısır'daki senaryonun ötesinde bir olay var. Alternatif olarak Libya senaryosunun bir benzeri var elimizde. Ancak bu senaryo çok ciddi sıkıntılara yol açacak. Hem Libya meselesi hem Suriye'nin Libya'dan farklı olması, Suriye'de çıkacak bir savaşın bölgesel savaşı da beraberinde getireceği gerçekleri var. Suriye'nin parçalanması, İran'ın devreye girmesi, Afganistan ve Irak savaşları, İsrail-Filistin meselesine bir de Suriye eklenirse, zaten Lübnan'da da hassas bir denge var, bölgede çok ciddi sıkıntılar yaşanacağını düşünüyorum. Ortadoğu'nun patlamaya hazır bir barut fıçısı olduğunu düşünürsek, bunun ciddi bir sıkıntıya yol açacağını düşünüyorum. Batı'nın hem ekonomik kriz nedeniyle hem de siyasi gerekçelerle, Ortadoğu'ya yapılacak müdahalelerin Batı karşıtlığını da arttıracığını hatırlayacak olursak, Batı'nın direkt müdahalede bulunmak istemediğini ve Türkiye'yi devreye sokmak istediğini belirten bazı yorumlar var. Ben bu yorumlara kısmen katılıyorum. Ancak bir noktaya değinmek lazım. Türkiye burada bir ikilem içinde kalıyor. Bir tarafta kendisine "ihale" edilmek istenen bir Suriye müdahalesi ya da askeri anlamda Suriye ile karşı karşıya gelmesi durumu var. Bu durumun hem bölge dengeleri hem de Türkiye'nin Batı'dan farklı, kendine özgü Ortadoğu'da oynamaya çalıştığı rol açısından ters düştüğü ve bu konuda ihtiyatlı davranmaya çalıştığı görülüyor. Ancak, dediğimiz gibi ortada bir paradoks var. Suriye yönetimi ne olacak? Bu noktada ben Türkiye'nin aceleci davrandığını ve dış ilişkilerde köprüleri erken attığını düşünüyorum. Bu noktadan nasıl dönüş yapılabilir? Süreç nasıl farklı bir noktaya taşınabilir? Bu verilen bazı mesajlarla giderilmeye çalışılıyor. Zaman zaman Dışişleri Bakanı'nın ve Başbakan'ın söylemlerindeki sertlik dozunun arttığı görü-

lüyor. Açıkçası Türk diplomasisinin bu işi nasıl çözeceği, muamma. Ben de merakla takip ediyorum.

ORSAM: Azerbaycan'ın Ortadoğu'da yaşanan gelişmelere bakışı nasıldır?

Nazım Cafersoy: Bunu görebilmemiz için en sondan başlamamız daha doğru olur. Mesela Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi'nin Geçici Üyelerinden biri olan Azerbaycan, Suriye'ye ilişkin olan süreci burada desteklemişti. Bu durumu Azerbaycan'ın BM Güvenlik Konseyinde azınlıkta kalmamak ve genel trende ayak uydurmak olarak nitelendirmek mümkün. Hatta Azerbaycan'ın Türkiye ile zaman zaman ortak hareket etme izlerini de görmek mümkün. Ama bu sadece Suriye meselesinde böyle olur. Suriye, İran'a nazaran Azerbaycan'a daha uzak. Azerbaycan'ın ülkelerle iyi ilişkiler geliştirme ve ülkelerin iç işlerine karışmama gibi öncelikleri var. Bu doğrultuda Suriye'yle de iyi ilişkiler geliştirilmek istenmektedir. Ancak, giderek uluslararası kamuoyu ve dinamiklerin Suriye'nin aleyhine döndüğü bir noktada Azerbaycan'ın bu dinamikleri dikkate alması önemli bir noktadır. Ancak, ben aynı tepkiyi İran noktasında beklemiyorum. İran'a karşı giderek artan bir tepki var. Azerbaycan birkaç açıdan İran sorununun geleceği ve çözümü için çok önemli. Öncelikle İran'la komşu. Dolayısıyla İran'a yönelik herhangi bir eylemin doğrudan muhataplarından biri. Ekonomik ambargo uygulanacaksa Batı, Azerbaycan'dan İran sınırını kontrol altına alacak bir güvenlik beklentisi içine girecek. Askeri müdahale olacaksa ki ben rasyonel olarak bir askeri müdahalenin olmayacağını düşünüyorum. Ancak devletler her zaman rasyonel kararlar vermiyorlar. Azerbaycan yine aynı derece öneme sahip.

ORSAM: İsrail-Azerbaycan ilişkileri gündemde. **Azerbaycan'ın İsrail'den silah alımı**

ve İsrail'e yakınlaşması hakkında neler düşünüyorsunuz?

Nazım Cafersoy: Son dönemlerde Kafkasya'da İran-Azerbaycan ilişkilerinde bir gerginlik süreci başladı. Bu hem İran'ın bölgeye yönelik artan faaliyetleri, Kafkasya'da etkinlik kurma çabası hem de Azerbaycan'ın bunlara yönelik tavrı açısından düşünülmelidir. Mesela, İranlı gazetecilerin istihbarat faaliyetleri yapıyorlar gerekçesiyle Azerbaycan'da gözaltına alınması ya da Royal Bank'ın İran'ın kara para aklama işi için kullanıldığı hakkında yürütülen soruşturmada İran'a uygulanan ambargonun sonuçları olarak görebiliriz. Bu açıdan İran ve Azerbaycan ilişkilerinde ciddi bir restleşme süreci var. Aslında bu süreç Azerbaycan dış politikasının genel mantığına baktığımız zaman o kadar da kabul edilebilir bir süreç değil. Çünkü Azerbaycan'ın genel dış politika tercihlerine baktığımız zaman özellikle İran ve Rusya'yla gerginlik odaklı politikalarından uzak durma çabasını görebiliriz. Ancak, bu tavır son dönemlerde İran noktasında ciddi sıkıntılar yarattı. Çünkü İran'ın giderek bu süreci tırmandırdığını görüyoruz. Bu noktada London Times gazetesinde çıkan İsrail-Azerbaycan arasında gelişen istihbarat süreci hakkındaki haberlerin büyük etkisi olmuştur. İran'la yaşanan gerginlik bu noktadan sonra tırmanmaya başlamıştır. Ben bunun İran tarafından kullanılan bir bahane olduğunu düşünüyorum. İran zaten Azerbaycan'ın İsrail'le geliştirdiği ilişkilerden ve Batı'yla sağlanabilecek olası işbirliğinden hep ürkmüştür. Üstelik son dönemlerde İran'ın tıkanan sistemi içerisinde bir "Güney Azerbaycan" faktörünün de hayati rol oynayacağı görülmektedir. İran'a askeri müdahale olanağı masada olmakla beraber İran'ın iç dinamiklerini harekete geçirerek sistemi değiştirmek yönündeki çabalarda devam etmektedir.

Bu süreçte "Güney Azerbaycan" faktörünün de ABD ve İsrail'in gündemine giderek daha

fazla gireceğini düşünüyorum. Bu durumda İran'ın Azerbaycan konusunda ciddi endişeler duymasına neden oluyor.

Diğer bir konu, Rusya ve Azerbaycan arasında Gebele'yle ilgili pazarlıkların çıkmaza girmiş olması. Çünkü daha önce 7-15 milyon dolar arasında bir kira ödeniyordu. Bu 2012'de bitiyor. Yeni bir anlaşma gündemde. Stratejik anlamda "Üs burada kalabilir" noktasında anlaşılmış durumda. Ancak, Rusya'nın modernizasyon planı ve Azerbaycan'a ödeyeceği kira miktarı henüz netleşmedi. Hatta 15-20 milyon dolarlık rakamların 300 milyon dolara fırladığı konuşulmakta. Bu durum bir taraftan Rusların Gebele'yi yeniden inşa etme projesi diğer taraftan ise üssün başkalarına verilmesi ve Azerbaycan'ın bu nedenle fiyatı yükselttiği söylentilerini gündeme getiriyor. Bu söylentilerde akıllarda ABD'yi belirtiyor. ABD'ye Gebele üssü verilebilir mi? Azerbaycan hem Rusya'yı hem de İran'ı karşısına alacak şekilde bu kadar sert bir dönüş yapabilir mi? Bunlar tartışma konusu. Hem İran'ın hem de Rusya'nın ülke içerisinde düzeni bozmaya ve karışıklık çıkarmaya yönelik bazı faaliyetlerde bulunabileceğini de hesaba katmak lazım. Rusya'nın buradaki bazı istihbarat faaliyetlerinin, Azerbaycan'ı karıştırmak yönünde sıkıntılar doğurabileceğine dair örnekler var. Çeşitli darbe girişimleri, terör eylemleri, özellikle Rusya ve Ermenistan arasında stratejik işbirliğinin zaman zaman Azerbaycan-Rusya ilişkilerinde pazarlık aracı olarak kullanılması şeklinde yansımalar görüldüğünü biliyoruz. Putin, 4 Mart 2012'deki seçime gitmeden dış politika vaatleri içerisinde hem İran hem de Suriye konusunda ciddi mesajlar verdi. Suriye'nin Libya'ya dönüşmesine izin veremeyeceklerini sert bir dille açıkladı. İran'ın nükleer silah yapma hakkını saklı tutması gerektiğini ve sorunun sadece görüşmeler yoluyla çözüleceğini söyledi. Açıkçası bölgesel noktada da Azerbaycan ve Rusya'nın ayrıştığı bazı noktalar var.

Tüm bunları bir arada düşündüğümüz zaman önümüzdeki dönem Kafkasya'yı ciddi gerginliklerin beklediğini söylemek yanlış olmaz. Son dönemlerde basına İsrail'in hem Hindistan hem de Gürcistan'daki büyükelçiliklerine suikast düzenlenmeyi planlandığı, bu planın Hindistan'da gerçekleştiği ama Gürcistan'da önlendiği yönünde haberler yansıdı. İsrail bundan İran'ı sorumlu tuttu. İran ise olaylarla hiçbir alakası olmadığını söyledi. Gürcistan-ABD ve Gürcistan-İsrail ilişkilerini düşündüğümüz zaman bu hiç şaşırtıcı bir olay değil. Hatta son dönemlerde basına yansıyan çeşitli iddialarda var. İran'a müdahale noktasında Gürcistan'ın geçici üs olarak kullanılacağına dair bazı haberler çıktı. Bu noktada Batı-İran ya da İsrail-İran gerginliğinin tepelerinden birinin Gürcistan olması şaşırtıcı olmamalı. Burada Kafkasya'nın diğer aktörü Ermenistan'da boş durmuyor. Ambargolara rağmen İran'la ilişkilerini geliştirmeye devam ediyor. Önümüzdeki günler İran'ın Ermenistan'la olan ilişkilerini derinleştirici adımlar atacağını düşünmekteyim. Dolayısıyla Kafkasya-İran-Batı-İsrail-Rusya manzarasına baktığımız zaman bölgede suların ısındığını söyleyebiliriz. Dikkat ederseniz Kafkasya'da hem siyasal istikrarsızlık hem büyük güçlerin rekabeti hem de enerji faktöründe bazı paralellikler bulunmakta. Bu bağlamda bu bölge uluslararası sistemde hala kaynayan kazan pozisyonundadır. Bu çerçevede olaya bakacak olursak Ortadoğu ve Kafkasya'nın kaderlerinin gitgide yakınlaştığını, bölge ülkelerinin de bu süreç içerisine sürüklendiğini görmekteyiz. Genel bir değerlendirme yapacak olursak önümüz-

deki dönem Batı-İran gerginliğinin giderek artacağını sinyallerini alıyoruz. İsrail'in zaman zaman mesajlarıyla bu gerginliği arttırdığını görüyoruz. Türkiye'nin pozisyonuna gelirsek, Türkiye önümüzdeki dönemde, daha önce Rusya ve İran'la geliştirdiği ilişkilerde Suriye'yle olduğu gibi ciddi sıkıntılarla karşı karşıya kalacak. Hem Suriye hem de İran'a müdahale konusundaki ciddi sıkıntılar nedeniyle İran'la ilişkilerde ciddi sıkıntılar olacak.

ORSAM: Azerbaycan-İran ilişkilerinde bir sıkıntı bekliyor musunuz?

Nazım Cafersoy: İran ve Azerbaycan ilişkilerindeki gerginlik hep kontrol edilebilir boyutta olmuştur. İşin kontrolden çıkmasına izin verilmemiştir. 7 Mart 2012'de Nahçıvan'da Azerbaycan, Türkiye ve İran Dışişleri Bakanları bir araya geldi. Daha önce Urumiye'de yapılmıştı. Bu ikinci toplantı. Bu toplantıyı belki gerginliğin aşılması için bir fırsat olarak görmek mümkündür. Bu arada İran Dışişleri Bakanı'nın ve resmi yetkililerin Azerbaycan'a seyahatleri beklenebilir. Ama geçmişe baktarsak bu gerginliğin tırmandırılmayacağı yönünde mesajlar alıyoruz. Fakat bölgedeki manzara gerginliği arttırıcı bir dinamiktir. Bu ilişkilerin yönünü bölgesel dinamikler mi küresel dinamikler mi belirleyecek göreceğiz.

ORSAM: Teşekkür ederiz.

**Bu söyleşi ORSAM Başkanı Hasan Kanbolat tarafından Mart 2012'de Bakü'de yapılmıştır.*

Tahran'da Faaliyet Gösteren Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Enstitüsün Başkanı Kaygan Barzegar ile Söyleşi

15 Haziran 2012



ORSAM: Sayın Barzegar, kısaca kendinizden bahsedebilir misiniz?

Kaygan Barzegar: İsmim Kayhan Barzegar. Tahran'da faaliyet gösteren Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nün başkanlığı görevini yürütüyorum. Aynı zamanda Tahran'daki Bilim ve Araştırma Branşı olan İran İslami Azad Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü Başkanı ve Öğretim Üyesiyim. Ortadoğu meseleleri, İran dış politikası, İran-ABD ilişkileri ve İran'ın nükleer politikası gibi konular üzerinde çalışmalarımı yürütmekteyim. Aynı zamanda İran-Türkiye ilişkileri ve bu ilişkilerin bölgesel etkileri gibi konularla da ilgileniyorum.

ORSAM: Enstitünüz hakkında bilgilendirir misiniz?

Kaygan Barzegar: İran dış politika çalışmaları, İran-Büyük Güçler çalışmaları, enerji

güvenliği, İran-Türkiye çalışmaları, İran-Arap dünyası çalışmaları ve İran ile Ortadoğu nükleer silah çalışmaları gibi çeşitli konularda araştırmalarını yürüten farklı çalışma gruplarımız mevcut. Bunlar, araştırma merkezimizde bulunan çalışma gruplarımız. Farklı çalışma gruplarında araştırmalarını yürüten doktora sahibi ve doktora öğrencilerinden oluşan yaklaşık 70 yerleşik ve ziyaretçi araştırma görevlimiz bulunmakta. Bunun yanı sıra, bünyemizde personel ve idari işlerde görev alan çalışanlarımız da mevcut. Enstitümüz 20 yıldan fazla bir süredir faaliyetlerini yürütmektedir. Enstitümüz üç aylık dönemlerle beş farklı dergi yayınlamaktadır. Bunlardan en uzun olanı, Farsça yayınlanan Ortadoğu Araştırmaları Bülteni'dir. Bu bültenin hâlihazırda 60'a yakın yayını bulunmaktadır. Esasen ABD-İsrail çalışmalarını konu alan ikincisi, Bölge İncelemeleri Bülteni'dir. Enstitü'nün İngilizce olarak yayınlanan üçüncü bülteni, Discourse: An Iranian Quarterly'dir. Ve diğer iki yayın ise; İran-Arap Çalışmaları Bülteni ve Ortadoğu Çalışmaları'dır. Enstitü'de hem akademik hem de politika geliştirmeye yönelik bir çalışma yaklaşımımız bulunmakla birlikte amacımız da, teorik çerçeve ile politika geliştirme çerçevesi arasında bir köprü kurmaktır. Aynı zamanda öğrencilere de dış araştırmalara ilişkin bir öngörü kazandırmayı amaçlamaktayız.

ORSAM: İran'ın "Arap Baharı"na ilişkin politikası nedir?

Kaygan Barzegar: Bana göre Arap Baharı İran için bir fırsattır. Bu Arap devrimleri ile birlikte Arap halkları içinde yeni bağımsız ulusalcı-İslamcı görüşlerin ortaya çıktığını görüyoruz. Önceleri muhafazakâr Arap rejimleri, Batı güçlerine daha çok katılan bu tarz fikirleri engellerdi. Bu çerçevede İran'ın, bu durumu Arap devletleriyle yeni ilişkiler kurma konusunda bir fırsat olarak gördüğünü düşünüyorum. Jeostratejik açıdan bakıldı-

ğında, İran bölgede yalnız kalmış bir ülkedir. Şimdi ise iki tarafın da birlikte çalışabileceği bir fırsat söz konusu. Örneğin Mısır önemli bir ülkedir ve bu yeni gelişmeler, geleneksel olarak Arap dünyasında var olan Hüsnü Mübarek rejiminin yaymış olduğu İranofobi anlayışından vazgeçmek için bir fırsattır. Arap dünyasındaki muhafazakâr rejimler, uzun zamandır bu olumsuz anlayışı işaret etmektedir. Dolayısıyla bu aynı zamanda olumlu bir şeydir. Bana kalırsa bu devrimler meydana gelirken İran'ın dikkatli de olması gerekir, zira Ortadoğu stratejik bir bölge olduğu için İran ile Türkiye arasında gerginliğe yol açan, dış aktörlerin Suriye krizine müdahalesi gibi bölgede bir tür gerginliğe yol açabilecek birçok dış müdahale gerçekleşmektedir. Bence Türkiye ve İran işbirliği kurmalıdır. Coğrafi bağ ve ekonomik bağımlılık gibi sebeplerle, gelecekte iki ülke arasındaki ilişkiler arttırılmalıdır. Arap devrimleri İran ve komşuları arasında bir şekilde gerginliğe yol açmış olmasına rağmen, bu gerginliklerin kısa süreli olduğu konusunda umutluyum ve gelecekte de daha fazla işbirliği görebiliriz. Bana göre, işte bu sebeple, bölgedeki geleneksel sorunlardan kurtulması adına İran için Arap baharı bir fırsattır.

ORSAM: Arap Baharı Suriye'ye sirayet ettiğinde, İran statükoyu desteklemiş ve Esad rejimi'nin yanında bir tutum sergilemişti. İran'ın Suriye politikasını şekillendiren nedir?

Kaygan Barzegar: İran'ın yaklaşımı diğer ülkelerinkinden farklı değil. Bu tereddütü Türkiye de yaşamıştır. Söz konusu Suriye olduğunda, Türkiye'nin sıfır sorun politikası tamamen değişmiştir. Aynı şekilde Amerika'nın tutumunda da değişim yaşanmıştır. Suudi Arabistan politikaları tamamen değişmiştir. Söz konusu Bahreyn olduğunda, Suudiler devrimin hızını azaltmak için minimalist bir tutum benimsemektedirler. Suriye'de ise farklı po-

litikalar izlenmektedir. Yani İran diğer ülkelerden farklı değildir. Bana göre İran'ın temel hedefi jeopolitik çıkarlarını korumaktır. Bazıları, İran'ın Suriye'de herhangi bir değişim istemediğini öne sürmektedir. Oysa ben bu düşünce tarzının yanlış olduğunu düşünüyorum. İran, değişim ve bu değişimin bölgedeki ilişkilerde nasıl bir denge kurabileceği üzerinde kafa yormaktadır. Bölgedeki iki güçlü devlet olan İran ve Türkiye birçok jeopolitik çıkara sahiptir. Sorun ise; Suriye söz konusu olduğunda, yabancı ülkelerin Suriye'ye ilgisinin neden kaynaklandığının net olmayışıdır, zira Suriye meselesi çatışmanın hem bölgesel hem de uluslararası boyutlarını içinde barındırmaktadır. Söz konusu krize dış güçler de müdahil olmuşlardır ve bu güçlerin bölge siyasetindeki varlıkları İran'ın çıkarlarını da etkileyebilmektedir. Yani söz konusu meseleyi bu bağlamda inceleyecek olursak, İran'ın tutumunun diğer devletlerden çok da farklı olduğunu söyleyemeyiz. Her oyuncu kendi çıkarını korumak için elinden gelenin en iyisini yapıyor. Burada İran, dış politika sahasındaki değer ve çıkarları arasında denge kurmaya çalışmaktadır. Güç dengesi açısından bakıldığında ise, bu bir şekilde makul ve haklı bir çabadır. Ama yine de bahsettiğiniz gibi sorunlar da bulunmaktadır ve muhtemelen bu sorunlar bir süre daha devam edecektir. Umarım bölgesel aktörler, dış aktörlerin de yardımıyla, Suriye krizi ve süregelen Kofi Annan Planı konusunda bir çözüm bulabilirler. Levant bölgesinin merkezinde yer almasından kaynaklanan jeopolitik statüsü yüzünden, Suriye'nin İran, Türkiye, Irak vb. gibi birçok ülkeyi de etkileyebilecek olan bu gerginliklerden kurtulmasını umuyorum.

ORSAM: Türkiye-İran ilişkileri konusunda umutlu olduğunuzu belirttiniz. Bu işbirliği için hangi parametrelerin ortak zemin oluşturacağını düşünüyorsunuz? Suriye konusunda İran için kırmızı çizgiler nedir?

Kaygan Barzegar: İran-Türkiye ilişkilerinin Suriye krizine çözüm getireceği konusunda umutluyum. Hem de Batılı ülkeler veya Türkiye tarafından askerî bir dış müdahale olmadan. İran için kırmızı çizgi ise İran'ın aleyhine bölgedeki güç dengesinin tamamını değiştirebilecek, Suriye'ye yönelik bir askeri müdahaledir. Bu gerçekleştiği takdirde, bölgesel ilişkilerde büyük bir uçurumu da beraberinde getirecektir. Söz konusu krizin bölgesel bağlamda çözülmesi gerektiğini söylediğimde kast ettiğim, bölge ülkelerinin bölge dışı aktörlerle işbirliği kurması gerektiğiydi. İran-Türkiye işbirliği büyük önem taşımaktadır. Buna Suudi Arabistan ve Irak'ı da dahil edebiliriz. Aynı şekilde Rusya ile beraber ABD ve AB gibi dış güçleri de bu çözümün bir parçası olarak sıralayabiliriz. Örneğin daha tarafsız konumdaki İstanbul veya Moskova gibi bölge kentlerinden birinde bölgesel bir toplantı gerçekleştirilebilir. Bu güçler, söz konusu sorunu çözmek için bir fırsat bulabilirler. Tek taraflı olarak insan hakları konularını gündeme getirerek kendi yöntemleriyle çıkarlarını en üst seviyeye çıkarmaktadırlar. Suriye meselesi, bölgesel yaklaşım ile uluslararası yaklaşımı, yani Batı yaklaşımı, arasında ayrılıklara neden olmuştur. Batılı yaklaşım, Suriye meselesinde tek taraflı bir etki sahibi olmak istemektedir. İran ve hatta Türkiye ve Rusya gibi başka bölge ülkeleri daha bulunmaktadır. Bu ülkeler de konuyla ilgili tepkilerini göstermişlerdir. Zira söz konusu problem, bu ülkelerin değişim taraftarı olmayan bir Suriye rejimi istemeleri değildir. Sorun, bu ülkelerin bölge ilişkilerinde Batı müdahalesi çizgisinin tanımlanması gerektiğini belirtme istekleridir. Bu ise Batı ülkelerinin istedikleri yere gidip nüfuzlarını ve çıkarlarını yaymalarına izin veren Rus yaklaşımıyla oldukça doğrusaldır. Ortadoğu, Levant gibi siyasi ve ekonomik açıdan bağımsız olan farklı alt-sistemlerden oluşmaktadır. Suriye'de muhtemelen iç savaşa dönüşecek çatışmanın yayılmasını istemiyoruz. İran, Irak ve Afganistan'da iki savaş yaşandığını ve

kendi meselelerinin üstüne bölgede üçüncü bir savaşı kaldıramayacağını belirtmektedir. Dolayısıyla asıl sorun veya sıkıntı; bu bölgesel yaklaşıma nasıl sıkı sıkıya sarılacağı ve başka bir savaşın yaşanmasına nasıl engel olunacağıdır. Geçmiş tecrübeler, savaşın bölge için iyi olmayacağını göstermektedir. Zira bu durum bölgenin politikasını karıştırmakla birlikte, Irak ve Afganistan'daki gibi birçok ayrılığı da beraberinde getirecektir. Ya da bu duruma, Suriye meselesinin İran-Türkiye ilişkilerinde birçok gerginliğe yol açtığı örneği de gösterilebilir. İran ve Türkiye'nin işbirliği kurmak için çok iyi ve haklı sebepleri varken, Batı'nın duruma müdahalesi bu ilişkilerde soruna yol açabilir. Peki, bu boşluğu nasıl doldururuz? Bu boşluğu Türkiye doldurabilir. Türkiye Batı yaklaşımını benimsememeli ve Batı tarafı ile bölgesel taraf arasında köprü kurmak için tarafsız ve aracı rolünü üstlenmelidir. Batı tarafı denmesinin nedeni ise muhtemelen ideolojik bir terim olduğundandır. O zaman buna uluslararası taraf, uluslararası toplum ve bölgesel taraf diyelim. Bölgesel aktörler geleneksel olarak bölgede yer almışlar ve kendilerine düşen rolü oynamışlardır. Birdenbire unutulamazlar. Türkiye bu iki taraf arasında köprü rolü üstlenebilir. Bu noktada, bağımsız rol üstlenme kaydıyla, Suriye krizini çözme konusunda Türkiye önemli bir role sahiptir. Her şeyden önemlisi, Türkiye-İran işbirliği Suriye krizini çözebilir.

ORSAM: Suriye'deki rejime alternatif bir rejim daha kötü de olabilir. Bazı iç savaş senaryoları söz konusu. Herkes Suriye'de istikrar istiyor. Ancak bir yılın sonunda, statükonun sabit kaldığı ve Suriye'ye istikrarın gelmeyeceği anlaşılıyor. Bu çerçevede, İran tarafı ne gibi bir feragatte bulunabilir?

Kaygan Barzegar: Durumun çok karmaşık olduğu konusunda haklısınız. Bu konuda, Suriye krizinin üstesinden gelme konusunda her aktörün kendi gündemi veya daha doğrusu,

kendi çevreleme stratejisi olduğunu düşünüyorum. İran, Türkiye, ABD, AB, Rusya, Suudi Arabistan, Çin, Katar, İsrail vs. Bu ülkelerin hepsi, asgarî zararlar çıkarlarını güvence altına almak istiyor. Bu anlamda, bunların hepsinin birbirine benzer olduğu söylenebilir. Müdahil olan diğer aktörlerin dengeli ve uygun bir şekilde krizi çözme konusunda dürüst davranmaları kaydıyla, değişim sürecini hızlandırması için İran, Esad rejimini ikna edebilir. Dolayısıyla buradaki soru; diğer tarafın ne tür bir taviz vereceğidir. Bu bir uzlaşma meselesi. Batı tarafı, bugüne kadar hiçbir taviz vermesizin kendi çıkarlarını koruyup en üst seviyeye çıkarmak istemiştir. Bu yüzden ben de diyorum ki, bu aktörlerin aynı masaya oturup bir uzlaşma noktasına varmaya çalışacakları bölgesel düzeyde bir toplantı gerçekleştirilmelidir. Suriye krizindeki hem bölgesel hem de uluslararası aktörler gerçekten ne istediklerini konuşup tartışabilirler.

ORSAM: İran ve P5+1 arasında düzenlenecek olan nükleer konulu konferans önümüzdeki günlerde İstanbul'da gerçekleştirilecek. Konferans ortamıyla ilgili düşünceleriniz nelerdir?

Kaygan Barzegar: 2012 Nisan ayının ortalarında ve muhtemelen İstanbul'da gerçekleştirilecek olan müzakerelerin bu aşaması önem taşımaktadır. Zira her iki taraf da, bu meselenin bazı ilkeleri olduğu ve devam ettiği takdirde bölgesel ve uluslararası barış ile güvenliği tehlikeye atacağından er ya da geç çözülmesi gerektiği konusunda gerçekçi bir görüşe varmıştır. Şimdiki temel sorun ise her iki tarafın da, hangisinin birkaç ileri adım atıp mevcut çıkmaz durumun üstesinden geleceğini görmek için bekliyor olmalarıdır. Bu durum farklı yönlerden tartışılabilir. İstanbul'da Ocak 2011'de gerçekleştirilen önceki müzakerelerde, her iki taraf da müzakerelerin gündemiyle ilgili ortak bir karara varamadıkları için uzlaşmacı adımlar atamamışlardı. O konferansta İran, konferans gündemini genişleten

maksimalist bir tür yaklaşım benimsemiş ve gündem konusunu bölgede kapsamlı güvenlik ve terörle mücadele konularında işbirliği kurmak gibi bölgesel barış ve güvenliğe; veya bölgesel meselelerde avantajlarına odaklanabilecekleri nükleer silahların olmadığı bir bölgenin nasıl yönlendirilebileceğiyle gibi konulara bağlamak istemiştir. Bunun aksine P5+1 ise İran'ın zayıf noktası diyebileceğimiz nükleer konuya odaklanarak meseleyi sadece minimalist çerçevede ele almak istemiştir. İşte bu farklı görüşmelerin gündemi böyledir. Ancak gerçek şu ki başarılı ve kesintisiz görüşmeler, müzakeredeki iki tarafa da eşit ağırlıkta önem vererek, yukarıda bahsi geçen iki açıyı da göz önünde bulundurmalıdır. P5+1'in hâlihazırda üzerinde durmakta olduğu yasal, teknik ve nükleer yaygınlaşmanın ötesinde İran'ın nükleer programı aynı zamanda bölgedeki kapsamlı güvenlik ve siyasi güvenlik konularıyla da ilişkilidir. P5+1 delegesinin, programı jeostratejik ve bölgesel açıdan önemsememesi, başlı başına var olan gerçekleri gözardı etmek, yani görüşmelerin ilerlemesine ilişkin bir engel demektir. Burada 5+1, İran'ın üzerinde konuşabileceği birçok konu olduğunu bilmesi bakımından İran'a daha rahat bir koşul sağlayabilecek müzakerelerin gündemini genişletmeyi kabul edebilirse; müzakerelerde bir tür siyasi eşitlik sağlanmış olacaktır. Aynı zamanda İran, kendi nükleer meselesinin dünya güçleri açısından bir endişe konusu olduğunu da göz önünde bulundurmalıdır. Yine bizim de her iki tarafın çıkarlarını nasıl dengeleyeceğimizi bilmemiz gerekiyor. Bunlar yerlerine getirildikleri takdirde, müzakereler başarılı olacaktır.

ORSAM: İran'da yaklaşan cumhurbaşkanlığı seçimleriyle ilgili bir soru sormak istiyoruz. Cumhurbaşkanlığına gelecek kişinin tutucu kesimden biri olacağına dair bir beklenti söz konusu. Merak ediyoruz, acaba böylesi bir iç politika ortamı, İran'ın dış politika yönelimini değiştirebilir mi?

Kaygan Barzegar: Öncelikle, cumhurbaşkanlığı seçimleri ve dış politika tutumundaki muhtemel değişiklikler bağlamında “tutucu”, “köktenci”, “reformcu” vs. gibi ideolojik terimler kullanmamalıyız diye düşünüyorum. Bana kalırsa, İran’ın gelecek cumhurbaşkanı, dış politikada ideolojik ve milliyetçi unsurların bir birleşimi konusuna odaklanacaktır. Buna bir örnek İran nükleer programıdır. Dış politikayı güçlendirebilecek bir husus olduğundan, sonraki aday nükleer program konusunda daha sert olacaktır. Gelecek aday, başta büyük güçler olmak üzere uluslararası topluma da uyan bir dış politika izleyecektir. Bu da bir başka kilit unsurdur. İran dış politikasının gündışatında birçok ani değişim olacak demesemde, bu güç transferi sırasında daha uzlaşmacı özelliklerin ortaya konması gerekecektir. Bu bakımdan, nükleer konu İran’ın dış politikasının temel konusu olarak kalmaya devam edecektir. Size bunu söylüyorum çünkü bölgesel konulara odaklanma ve bunu nükleer meseleyle ilişkilendirmeyi temel alan İran dış politika yöneliminde ve dolayısıyla her şekilde İran’ın avantajlı çıkacağı büyük güçlerle ilişkilerde bir değişim olduğunu görüyorum. Güçlü bir bölgesel politika ortaya koymak,

herhangi bir İran cumhurbaşkanı veya cumhurbaşkanlığı kampanyası için her zaman bir avantaj olmuştur. Tüm İranlı adaylar, güçlü bir dış politika tutumu üzerinde duracaklardır. Bu da Amerika, İsrail ve Arap dünyasındaki geleneksel bölgesel rakiplerine karşı duracakları anlamına geliyor. Gelecek adayların, gösterilmesi çok kolay olan bu durumdan fayda sağlayacaklarına eminim. Önceki cumhurbaşkanlığı kampanyalarımıza bakacak olursanız, dış politika yaklaşımına yönelen kesimin sadece güçlü bir bölgesel politika izleyeceklerini göstermek istediklerini göreceksiniz. Bu bakımdan, dış politika meselelerine uygulamayacağından ötürü, tutucu ve köktenci vs. gibi böyle bir terminolojiyi kullanmaktan kaçınmalıyız. Bunların daha ziyade iç tüketim veya siyaset için kullanıldığını söyleyebilirim.

ORSAM: Çok teşekkür ederiz Dr. **Barzegar**.

Kaygan Barzegar: Ben teşekkür ederim.

** Bu söyleşi ORSAM Ortadoğu Danışmanı Pınar Arıkan Sinkaya ve ORSAM Ortadoğu Uzmanı Oytun Orhan tarafından 4 Nisan 2012 tarihinde Ankara’da gerçekleştirilmiştir.*

Dr. Pierre Razoux: “Akdeniz Etrafındaki Tüm Arap Ülkeleri, Kendi Aralarında Daha Fazla İşbirliğinin Olduğu Bir Dönem Yaratabilirler”

26 Ağustos 2012



ORSAM: Arap Baharı konusuyla başlayabiliriz. Genel anlamda Ortadoğu'daki durumu nasıl değerlendiriyorsunuz? Sizce Ortadoğu'daki bu süreç nasıl ilerleyecek?

Pierre Razoux: Bence bu süreç uzun süre daha devam edecektir, yani sürecin başındayız diyemem belki ama sürecin içindeyiz ve biraz destek, biraz ivmeyle devam edecek olsa da bunun uzun soluklu bir süreç olduğunu düşünüyorum. Örneğin sadece bir ya da iki devlet olacak demiyorum, bana kalırsa bu gerçekten yeni bir süreç. Bir tarihçi olarak izlenimlerime bakacak olursak; içinde bulunduğumuz durum, neredeyse her yerde İslami yönetimlerle karşılaşabileceğimiz Akdeniz'in güney kıyılarına doğru yayılabilir, belki hemen değil ama önümüzdeki beş ila on yıl içinde bölgede İsrail ve Lübnan dışında neredeyse her yerde böyle bir durumla karşılaşılabilir. Yani gerek hâlihazırda iktidarda olan İslami yönetimler, gerekse iktidara gelecek olan İsla-

mi yönetimler olsun Fas'tan Türkiye'ye kadar olan bölgeyi kastediyorum. Bence bu durum paradigmalarda bir değişime yol açabilir. Demek istediğim, son iki yüzyıl boyunca Akdeniz bölgesindeki tarihsel sürece bakacak olursanız, her zaman Kuzey-Güney doğrultulu bir yapının söz konusu olduğunu görürsünüz, yani Kuzey-Güney etkisiyle, İspanyol etkisiyle, Fransız etkisiyle, İtalyan, İngiliz ve Osmanlı vs. etkisiyle Fas'tan Maşrik ülkelerine uzanan farklı dilimlerin olduğundan söz ediyorum. Sonrasında sömürgeciliğin sona ermesinin ardından, sömürge-sonrası dönemde, örneğin pan-Arap ve Arap milliyetçiliği gibi bir düzen yaratmak amacıyla bu Kuzey-Güney “tablosunu” ortadan kaldırmaya çalışmak için Nasr ile girişimde bulunmuşsunuz, ancak başarısızlıkla sonuçlanmış. Saddam da bir bakıma aynı şeyi denedi ancak o da başarılı olmadı. Yani nihayetinde kendi aralarında belki daha ortak bir gündemle daha siyasi bir İslam (“İslamcı” demiyorum, “İslami yönetim altında” diyorum) düzeninin kurulmasına şahit olabiliriz. Bu da demek oluyor ki politikadaki söz konusu değişim halk arasında ekonomik ve kişisel anlamda daha büyük bir işbirliğine; halklar arasında daha fazla hareket özgürlüğüne, mâli ve ekonomik projelerde de yine daha fazla özgürlüğe yol açacaktır. Zira bu hükümetlerin birbirleriyle daha çok bağdaşan gündemleri olacağından bu durum bazı çatışmaların çözüme ulaşmasına bile neden olabilir. Örneğin Fas'ta AKP'den insanlarla ve Cezayir'deki bazı ılımlı İslamcılarla konuşacak olursanız, şöyle diyeceklerdir; “Bakın, yoksullara erişirsek, sorunlarımızı çözmeye hazır olacağımıza eminiz (AKP ve biz). Çünkü bu durum kral ve yönetim ile Cezayir yönetimi arasındaki bir prensip sorunu; ancak biz kendi düzeyimizde, halk düzeyinde Akdeniz bölgesinin her yanındaki farklı çekişmelerimizi bir sonuca ulaştırabiliriz.” Sanırım benim görüşüm de bu. Bana göre, bunun sonucunda Avrupa Birliği olarak, belki de birbirine daha bağlı bir Magreb ve Maşrik'ten bah-

sedebiliriz. Körfezden söz etmiyorum. Bence Körfez ve Körfez krallıkları başka bir gündem konusu. Ama en azından Akdeniz etrafındaki tüm Arap ülkeleri, kendi aralarında daha fazla işbirliğinin olduğu bir dönem yaratabilirler ve bu durum Arapların kendi iyiliğine olacaktır. Elbette farklı olmasının yanı sıra bu durum Avrupa-Arap ilişkileri için de yeni zorlukları beraberinde getirecektir. Ama bunun sonucunda bazı gerçek fırsatlar da doğabilir.

ORSAM: Bölgedeki paradigmanın değişmekte olduğunu ve gelecekte de değişeceğini söylüyorsunuz. Sizce bu paradigmanda kazanan ve kaybeden taraflar kimler olacak?

Pierre Razoux: Bence bu da bir paradigma değişimi, zira dünyanın bu bölgesinde, özellikle de Arap devletlerindeki insanlar duruma her zaman sıfır toplamlı bir oyun olarak bakıyorlar. Yani biri kazanırsa diğeri kaybeder gözüyle bakıyorlar. Oysa bence tam tersine, paradigma değişimi, kazan-kazan veya kaybet-kaybet seçeneklerini yaratabileceğiniz bir durumdur. Bana kalırsa farklı konularda iki taraf da kaybedebilir veya kazanabilir ve insanların bunu anlaması gerek. Bu arada, Avrupa Birliği'nin neden ortaya çıktığını ve sonrasındaki ilerleyişini de buradan anlayabiliriz. Çünkü İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki bir aşamada, Avrupa ülkeleri hayatın artık sıfır toplamlı bir oyun olmadığını, kazan-kazan seçeneğinin de olabileceğini anladılar. Evet, Arap krizinden biraz uzaklaşıyor olabiliriz ama bunun da mevcut duruma etkisi söz konusu. Örneğin şu an gerçek anlamda siyasi bir dönüm noktasında olan Avrupa Birliği'ne bakacak olursanız, mâli krizde seçeceğimiz yöne bağlı olarak birçok Avrupalı için kazan-kazan fırsatı doğacakken, birçoğu için de kaybet-kaybet seçeneği doğacaktır. Biz ekonomik krizdeyken siz siyasi krizdesiniz. Yani bana kalırsa Arap ülkeleri veya Arap hükümetleri ya da Arap-İslam hükümetleri aynı zorluklarla karşılaşacaklar. Anladığım kadarıyla kazan-

mak, birbirleriyle daha fazla işbirliği yapmak, rekabetin bir kısmını ortadan kaldırmak için her şeye sahipler. Yoksa hepsini kaybedebilirler ve bence bu doğrultuda kaybedecek şeyleri daha fazla.

ORSAM: Federalizm söylemiyle ilgili olarak Libya'nın geleceğini nasıl görüyorsunuz?

Pierre Razoux: Muhtemelen daha önce söylediklerimi yineleyeceğim. İdeal (belki ideal değil de, pragmatik diyelim) çözüm federalizm olacaktır, ancak bahsettiğimiz haklı sebeplerden dolayı şimdilik Libyalılar kendileri de federalizmden istemiyorlar. Dolayısıyla bence asıl zorluk biraz pedagoji yapmak ve eğer önceki rejime veya önceki sorunlara geri dönmek istemiyorlarsa, onlara "evet" kültürel federalizmin belki de onlar için en uygun seçenek olduğunu açıklamaktır. Ama bu, kendilerine yeni bir yol, federal bir yol bulmaları ve kaynakları paylaşmaları gerektiği anlamına gelmektedir. Bu en önemli zorluk (tabii ki milis güçleri silahsızlandırmaktan bahsettik ki bu kesinlikle kritik bir öneme sahip) ama diğer bir önemli zorluk ise pastayı nasıl paylaşacakları konusu, yani petrol ve gazdan elde edilecek gelirleri nasıl paylaşacakları konusu. Bu durumda insanlar, daha fazla gelir etseler bile bunu diğerleriyle paylaşmaları gerektiğini kabul etmek zorunda kalacaklar demek oluyor. Örneğin federal bir model olan ve bu modelin ilginç örneklerinden olan Kanada örneğini ele alalım. Kanada'da daha zengin olan eyaletler –bölgeler de diyebiliriz– daha az bir nüfusa sahiptir ve pastayı akıllıca paylaşmanın yolunu bulmuşlardır. Bu da Libya ile ilgili olarak, petrol gelirlerini zekice ve mantıklı şekilde paylaşmanın bir yolunu bulmaları gerektiği konusunda Libyalılara yardım edebileceğimiz bir başka husus.

ORSAM: İsrail'in politikası ve sözünü ettiğiniz çatışmalarla ilgili bir sorum olacak. Yeni-

den kutuplaşma politikası ve toplumundan ve aynı zamanda bu durumun bu günlerde İsrail'in siyasi sistemini değiştirmekte olduğundan bahsettiniz. Suriye meselesi ile ilgili olarak daha geniş bir Arap Baharı ve Ortadoğu bağlamında çatışmanın gelişimini nasıl görüyorsunuz? Nasıl kazanılacak?

Pierre Razoux: Bütünüyle İsrail-Filistin meselesinde, daha önce de ele aldığımız gibi bence şimdilik sistem tamamen tıkanmış durumda, yani kimse bir hamle yapmak istemiyor. İsraililer etraflarında yaşanan olaylardan kesinlikle korkuyorlar, bu yüzden tamamen savunmada kalıyorlar. Sınırlarının gerisinde duruyorlar ve kendileri için zayıflık olarak algılanabilecek tek bir girişimde dahi bulunmak istemiyorlar. Bir de; kendi aralarında, Hamas'la, El-Fetih'le anlaşmazlık içinde oldukları ve FKÖ himayesi altındaki Filistinliler var.

Filistinliler İsraililere karşı birleşik bir cephe oluşturmadıkları müddetçe, bu konuda iyi şeyler olacağını sanmıyorum, dolayısıyla statüko olacaktır. Ve yine sözünü ettiğimiz gibi, statükonun devam etmesi konusunda endişeliyim, çünkü aynı zamanda iki devletli çözüm kapısı da muhtemelen kapanacaktır. Şiddetin geri dönmesi gibi gerçek bir tehlike söz konusu ve üçüncü intifada riski de bir o kadar gerçek. Ama tabii ki bunlar kendi kişisel görüşlerim.

ORSAM: Sizce Arap baharı olarak adlandırılan süreç İran'a sıçrar mı?

Pierre Razoux: Sanmıyorum, çünkü iki farklı gündemleri olduğu kanısındayım. Bu arada, bazı İranlıların bana söylediklerine göre Araplara asıl yol gösteren taraf İranlılardır, yani Araplar İran'a yol göstermemiştir. Çünkü bu durum ilk önce 2009 yılında İran'da başlamış ve sonrasında tüm Arap dünyasına yayılmıştır. Dolayısıyla İran'a yayılacağını sanmıyorum, zira durum oldukça farklı. Ben-

ce İran'daki halk güç dengesinde bir değişim istiyor, yani rejimin değişmesini istemiyorlar; sadece rejimi uyarlamak istiyorlar. Ve bana kalırsa İranlıların gerçekten istedikleri üç şey var. Bunlardan ilki, molla'yı camilere geri göndermek. Bu da "Tabii ki İran din otoritesi önemli bir rol oynamaktadır, ama siyasi anlamda değil sadece dini anlamda," diyen velayet-i fakihe meydan okumak anlamına gelir. Dini otoritenin ülkeyi yönetmesi gerekmez; ülke laik bir iktidar (Müslüman olmak şartıyla) tarafından yönetilmelidir. İkinci bir konu ise İran halkının güvenlik talebidir, çünkü halk çevrelerini saran küresel duruma yönelik tam bir paranoya içindedir. Dış dünyadan gelecek tüm komşularına ve dostlarına karşı kendilerini müdafaa edebilmek için güç istiyorlar, çünkü kendilerini farklı bir gezegende yaşıyormuş gibi hissediyorlar ve dış dünyadan gelecek her şeyden çok korkuyorlar. Ve üçüncü nokta ise, iç ve dış ticarete daha açık olmak istiyorlar. Ülkenin kapılarını açabilecek ve herkesle birçok ekonomik bağı tekrar kurabilecekleri bir güce sahip olmak istiyorlar. Buna Çin'den, ABD'ye, Avrupa'ya, Afrika ve Hindistan'a ve tabii ki körfezdeki Araplara uzanan ülkeler de dahil. Böylece gelir elde edip ekonomik olarak kalkınabileceklerdir. Ve bu üç soruya cevap bulabilecek en olası aktörlerin kimler olabileceğine bakacak olursak, bunların generaller, yani İran Devrim Muhafızları Ordusu olduğunu görüyoruz; zira Devrim Muhafızları fiziksel anlamda dini otoriteye baskı uygulayabilecek tek güçtür. Aynı zamanda halkın güvenliğini sağlayabilen ve sistem içinde ekonomik çıkarları bulunan tek güçtür. Yapılan farklı araştırmalara göre, İran ekonomisinin %40'ı ila %60'ının kontrolünü ellerinde bulunmaktadırlar. Ekonomiyi dünyaya açarak çıkar elde edecek asıl güç yine Devrim Muhafızlarıdır. Yani demek istediğim; bu üç unsur dikkate alındığında, Pasdaranlar (Devrim Muhafızları Ordusu), generaller yetkilerini daha açık şekilde kullanma konusunda istekli olabilirler. Belki Otokratik bir model

olsa da generaller bu üç unsuru sağladıkları takdirde otokratik, militarist, yarı-cunta modelinin halk tarafından kabul edilebileceğini düşünüyorum. Bunlar ülkeyi, halkı koruyacak ve İran'ı dünyaya açacak İran dini otoritesinin gücüne sahiptirler.

ORSAM: Suriye'deki durumla ilgili ne düşünüyorsunuz? Sizce Suriye'deki mevcut durum kısa veya orta vadede bir değişime uğrayabilir mi?

Pierre Razoux: Tüm parametrelere bakacak olursak, ülkenin bir iç savaşa sürükleneceği en muhtemel seçenek gibi görünüyor. Tabii bu benim tahminim.

ORSAM: Özellikle Arap Baharı başladığından bu yana Türkiye'nin dış politikasına ilişkin düşünceleriniz nedir?

Pierre Razoux: Bana göre Arap Baharından önce -bu arada "Arap Baharı" ifadesinden hoşlanmıyorum, "Arap krizi"ni tercih ederim, zira

bahar geçeli epey oldu ve belirttiğim gibi bu uzun bir süreç. Buna uzun vadede "bahar"dan ziyade "Arap krizi" denilebilir- Arap krizinden önce, Türkiye'nin oldukça mantıklı, akıllıca ve zekice olduğu kadar çok tutarlı da olan bir "komşularla sıfır sorun politikası" vardı. Sanırım Arap krizi bu iyi komşuluk politikasını sorgulayarak Türkiye'yi, Türk hükümetinin, bana kalırsa, her şeyi yeniden değerlendirmesi gerektiği zor bir duruma sokmuştur. Dolayısıyla bu konuda bir cevap veremem, ama Arap krizinin Türk dış politikasına olan etkisi bence budur.

ORSAM: Çok teşekkürler.

**Bu söyleşi 22 Haziran 2012 tarihinde ORSAM Ortadoğu Uzmanı Oytun Orhan, ORSAM Ortadoğu Uzmanı Bilgay Duman, ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı Nebahat Tanrıverdi ve ORSAM Ortadoğu Uzman Yardımcısı Selen Tonkuş tarafından Ankara'da gerçekleştirilmiştir.*

Ürdün İhvan-I Müslimin Genel Başkanı Prof. Dr. Hemmam Said ile Söyleşi

20 Eylül 2012



Ürdün İhvan-ı Müslimin genel başkanı Prof. Dr. Hemmam Said ile Ürdün'deki Arap Baharı hakkında konuştuk. Prof. Dr. Said'e Ürdün'de baharın neden kısa sürdüğünü ve Kral'dan isteklerinin ve beklentilerinin neler olduğunu sorduk. Bunun yanında Ürdün'deki İhvan'ın Mısır'daki İhvanla ve Suudi Arabistan'daki Selefilerle ilişkilerinin genel bir değerlendirmesini istedik. Son olarak, İhvan'ın Suriye olaylarındaki İran'a bakış açısını sorduk.

ORSAM: Sayın Said öncelikle ORSAM okurları için lütfen kendinizi tanıtabilir misiniz?

Hemmam Said: Ben Abdurrahim Hemmam Said. Ürdün Müslüman Kardeşler genel murakıbyım (başkanıyım). 2003'te Müslüman Kardeşler'e genel murakıb yardımcısı olarak seçildim. 2008'de de genel murakıb olarak seçildim. Bu görevde 5. yılımı geçirmekteyim. 1977'de Ezher Üniversitesi'nden mezun oldum. Peygamber Efendimiz'in Hadis-i Nebe-

visi ile ilgili doktora yaptım. Doktoradan sonra Amerika'da Philadelphia Üniversitesi'nde dinlerin karşılaştırılması üzerine çalışmalar yaptım. 11 yıl Ürdün Üniversitesi Şeriat Fakültesi'nde hocalık yaptım. Siyasi sebeplerden dolayı üniversiteden ayrıldım. 1989-1997 yılları arasında halkın teveccühü ile meclise girdim ve siyasi çalışmalarda bulundum. 1997'deki seçimleri protesto ettik. Çalışmalarımızı siyasi arenada sürdürüyoruz. Evliyim, 4'ü kız 5'i erkek 9 çocuğum ve 27 torunum var.

ORSAM: Sayın Said üniversiteden siyasi sebeplerden dolayı ayrıldığınızı söylediniz. Biraz daha ayrıntılı bahsedebilir misiniz, sizi erken emekliliğe zorlayan sebepler nelerdi?

Hemmam Said: O zamanlar Ürdün örfi hükümlerden geçiyordu. Hükümete ve sisteme yapılan her türlü eleştiri bir şekilde cezalandırılıyordu. Üniversitelerde, resmi görevlerde hatta özel işlerde dahi insanlar baskı altında idi. 1988'de bir Cuma hutbesinde siyasilerin Batı Şeria ile alakalı aldığı kararı eleştirdim. Ürdün'ün Batı Şeria'dan vazgeçmesi kararının bütün Filistinlileri korumasız bıraktığını söyledim. Hakikaten de korumasız kaldılar. Sadece Ürdün Sivil Hizmet Divanı'nda çalışan 120 bin Filistinli vardı. Bu insanlarla bağlantı kesildi ve bir anda yalnızlığa terkedildiler. Bu olup bitenlere verdiğim bir tepkinin neticesidir üniversiteden ayrılışım.

ORSAM: Ürdün İhvan-ı Müslimin cemaatinin genel başkanı olarak hareketin Mısır'daki İhvan ile yakınlık derecesi nasıl açıklıyorsunuz?

Hemmam Said: Cemaate fikri açıdan baktığınızda ortada tek bir cemaat görürsünüz. Sistemi, hedefleri, amaçları, terbiye eğitimi aynıdır. Vel hasılı Cemaat bütün bölgelerde tek hedeflidir. Bu hedeflere ulaşmak adına uyguladığı metodlar bile tektir. Ancak bütün böl-

gelerde kendi bölgesine göre farklı yönetim şekilleri vardır. Bizim Ürdün'de Şura meclisi, yürütme kurulu ofisi, genel gözlemci ofislerimiz var. Ürdün'deki özel işlerle ilgili kararlarımızı, örneğin parlamento seçimlerine, belediye seçimlerine, sendikalara, odalara katılma veya katılmama kararımızı ülke içinde bağımsız bir şekilde alırız. İhvan her ülkede böyle çalışır. Çünkü her ülkenin kendine has özellikleri bulunmaktadır. Genel Yönetim bölgedeki diğer cemaatlerin işlerine karışmaz. Bu anlamda bir hegemonya bulunmamaktadır. Özetle, belirttiğim gibi çalışma yöntemleri büyük ölçüde birbirine benzer ancak siyasi kararlar alınırken o ülkenin içindeki durum göz önüne alınır.

ORSAM: Ürdün, Suudi Arabistan'a coğrafi olarak yakın olması hasebiyle **Selefilikten ciddi anlamda etkilenen bir ülke. Ürdün İhvan-ı Müslimin cemaatinin Selefilğe bakış açısını nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Hemmam Said: İhvan-ı Müslimin olarak Selefî kardeşlerimizle davamız birdir. Akidevi olarak aynı inanca sahibiz. İki ekol de Ehl-i Sünnettir. Sadece organizasyon yönü ile birbirimizden ayrılırız. İhvan'da biat vardır, Selefilikte yoktur. İhvan'da tek yönetim vardır, Selefilikte yoktur. İhvan'ın metodu ve siyaset işi vardır. Selefî kardeşlerimizin işleri ilmi alanlarda yoğunlaşır. Örneğin onlar işlerini hadislerin sağlıklı mı zayıf mı olduğunu araştırmak olarak görür ve bu şekilde İslam'a hizmet ederler. İhvan'ın sahip olduğu gibi temel bir nizamı ve kanunları yoktur. İyi planlanmış bir kanunu olan İhvan siyaset çalışmaları kapsamında Sufilik, Selefilik ve Tebliğ Cemaati gibi bütün Ehl-i Sünnet grupları içinde barındırır. Ürdün'de İhvan'ın içinde mezkur gruplara bağlı kişilerden birçok üye bulabilirsiniz.

ORSAM: Ürdün Arap Baharının mahiyetine geçmeden önce katılımcıları ile ilgili bir soru sormak istiyorum. Filistinli-Ürdünlü ayrımın-

dan hoşlanmadığınızı biliyorum ancak meydana inenlerin genelde Filistinliler olduğu ve Ürdünlülerin yeterince destek vermedikleri söyleniyor. Bu yorumları nasıl değerlendiriyorsunuz?

Hemmam Said: Ben bu yorumlara katılmıyorum. Sahada olanların ekseriyeti Ürdün asıllıdır. Şu an için de reformlar noktasında hareketli olan Ürdünlülerdir. Ve Filistinlilerin katılması için bir hareketliliğe ihtiyaç vardır.

ORSAM: **Sayın Said müsadenzile Arap Baharı ile ilgili soruma geçmek istiyorum. Ürdün'de Arap Baharı başladı ve çok kısa bir sürede bitti. Neden bu kadar kısa sürdü? İhvan'ın talepleri ne idi? Süreçten bahsedebilir misiniz?**

Hemmam Said: Öncelikle şunu belirtmeliyim ki Ürdün'deki İhvan hareketi, Tunus ve Mısır'daki İhvan (devrim) hareketlerinin önündedir. Biz taa 2005'te ıslah projesi sunduk ve projenin neticesinde 2007 parlamento ve belediye seçimlerine girdik. Ve o seçimlerde her çeşit oy sahtekarlığını gördük. Bunun neticesinde 2010'da Tunus ve Mısır olaylarından önce seçimlere girmeyeceğimizi ve seçimleri protesto edeceğimizi ilan ederek sistemin ıslahı için proje başlattık. Bu projenin yanı sıra güneyde, kuzeyde, şehirlerde, köylerde ve merkezde geniş halk hareketleri başlattık. Bu hareketler ve projemiz hala devam etmektedir yani bitmiş değildir. Şu anki sistem anayasa değişiklikleri yapmaya çalışıyor ancak yeterli ve ikna edici değil. Talepler mevzusuna gelince, parlamentoda çoğunluk sisteminin sağlanmasını bunun anayasa metni ile garanti altına alınmasını istedik. İdare halkın iradesi ile başa gelmelidir dedik. Türkiye, Tunus ve şu an Mısır'da olduğu gibi. Şimdiye kadar isteklerimiz gerçekleşmedi ancak biz hem isteklerimizin arkasındayız hem de halk hareketimiz devam etmektedir.

ORSAM: Suriye’de muhalifler başından beri nizamın düşmesi ve değişmesi talebi ile meydana geldiler. Sizin böyle bir talebiniz oldu mu ve olacak mı?

Hemmam Said: Biz nizamın düşmesini talep etmiyoruz sadece ıslahını istiyoruz. Ürdün’ün kraliyet çerçevesi altında bekasını istiyoruz. Çünkü Kral, Krallık anayasasına en yakın kişidir. Ancak kral başbakanı seçmekle yükümlü olmamalıdır. Biz başbakanın halk tarafından veya parlamento tarafından seçilen biri olmasını talep ediyoruz. Millet meclisinin çok daha güçlü olmasını istiyoruz. Çözüm üretebilen bir kaabiliyete sahip olmasını istiyoruz. Ve Ayan Meclisinin de halk tarafından seçilmesini istiyoruz. Değişiklikler sistemin bekası için. Lakin sistemin ıslahı içten olmalıdır. Suriye’de iş bambaşka. Beşar Esed’in sistemi kanlı bir sistemdir. Orda insanlara kanlı bir şekilde muamele ediliyor. Bildiğiniz gibi kadınlar, çocuklar topluca öldürülüyor. Ürdün gerçekte tarihinde bu tür bir kan akıtılmasına ve katliam yapılmasına şahitlik etmemiştir. Her zaman karşıt görüşler bir arada çalışmıştır. Belli başlı baskılar olmuştur ancak kan akıtılıp katliamlar yapılmamıştır.

ORSAM: Talepleri gerçekleştiği takdirde İhvan sistemle barışmış mı olacak?

Hemmam Said: Biz inanıyoruz ki ıslahatlar gerçekleştiğinde yönetim, idare halkın kontrolünde olacaktır. Halk millet meclisini seçer, hükümeti seçer. Bu merhaleye gelirse bunun dışındakiler bizi ilgilendirmiyor. Çünkü hürriyet, adalet ve özgür yönetim gerçekleşmiştir.

ORSAM: Ürdün’deki en geniş tabana sahip İslami hareket İhvan-ı Müslimin olarak kabul ediliyor. Son seçimleri boykot ettiniz ve katılım %50’nin altında kaldı. Sandığa gitmeyenlerin ne kadarını temsil ettiğinizi düşünüyorsunuz.

Hemmam Said: Öncelikle katılım %50’nin altında kaldı ifadesinden ziyade % 20’ye varmadı dersek daha doğru olur. İkisi de %50’nin altındır ancak ikinci ifade ne kadar altında kaldığının görülmesi açısından önemlidir. Ürdün halkının çoğunun oyunu alacak İhvan dışında organize bir parti bulunmamakta. Bunu biz değil bizim dışımızdakiler itiraf ediyorlar. 1989’da seçimlere girdik. Az milletvekili aday göstermemize rağmen halkın 1/3’nün oyunu aldık. Ardından bizi uzaklaştırmak istediler ve bir kanun çıkararak cemaatin hacmine göre (aldığı oya göre) değil kendisine verilen kotaya göre vekil çıkarmasına sebep oldular. Türkiye’deki sistem bizde uygulanıyor olsa %60-%80 aralığında bir oy gelir ve ona göre temsil hakkımız olur.

ORSAM: Sayın Said, Ürdün halkının net olarak kaçta kaçını temsil ettiğinizi söyleyebilirsiniz.

Hemmam Said: Net bir rakam vermem için geniş çaplı bir araştırmaya ihtiyacımız olabilir. Ancak çok rahat diyebilirim ki Ürdün halkının kahir ekseriyetini temsil ediyor ve duygularına tercüman oluyoruz.

ORSAM: Önümüzdeki süreçte seçimler olacak. İhvan önümüzdeki seçimlere katılacak mı?

Hemmam Said: Biz seçimleri bütün yönleri ile protesto edeceğimizi ve seçimlere katılmayacağımızı ilan ettik.

ORSAM: Sayın Said, müsaadenizle son sorumu da bölgedeki olaylara dair sormak istiyorum. Malumunuz Suriye meselesi dünya gündeminde. Suriye’yi destekleyen bir İran var. Ancak İran’ın Suriye’ye olan desteğinin akidevi olmayıp kendi güvenlik kaygıları nedeniyle siyasi olduğunu ifade edenler var. İran’ın bu tutumu ile ilgili ne söylemek istersiniz?

Hemmam Said: Biz Suriye'nin, Suriye sistemini destekleyen İran'ın, Lübnan'da Hizbullah'ın, Irak'ta Nuri el-Maliki'nin ve onların sahip oldukları siyasetlerin felsefesini yapmak istemiyoruz. Ancak bu siyaseti kınadığımızı belirtmek istiyoruz. Bu despot ve otoriter rejime destek verenler kan akmasına, çocukların ölmesine, insanların toplu şekilde yok edilmesine ve yaşadıkları binaların başlarına yıkılmasına sebep olmaktadır. İran'ın durumuna baktığımızda bu davranışa sebep olan dürtüler, nedenler çıkar siyaseti veya inançla alakalıdır. Ne fark eder. Meydana gelen sonuca bakıyor ve bu durumu kınıyoruz. İran kesinlikle davranışlarını gözden geçirip

değiştirmelidir. Halkına ve halkının isteklerine bakmalıdır. Kesinlikle despot sistemlerin yanında olmamalıdır.

ORSAM: Sayın Said, değerli vaktinizden ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

Hemmam Said: Ben teşekkür ederim.

**Bu söyleşi Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim elemanlarından Araş. Gör. Abdulgani Bozkurt tarafından 7 Ağustos 2012 tarihinde Amman'da, İhvan'ın Genel Merkezinde gerçekleştirilmiştir.*

ORSAM RAPORLARI

<p>ORSAM Rapor No: 1 Mart 2009 Deniz Haydutluğu ile Mücadele ve Türkiye'nin Konumu: Somali Örneği (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 12 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 2 Şubat 2010 Rusya Federasyonu'nun Bakışı: Irak Faktörünün Türkiye'nin Ortadoğu Politikasına Etkisi (1990-2008) (Tr - Rus)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 21 Kasım 2010 Irak'tan İrağa: 2003 Sonrası Irak'tan Komşu Ükelere ve Türkiye'ye Yönelik Göçler (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 31 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 7 Mart 2011 Afganistan ve Pakistan'da Yaşanan Gelişmeler ve Uluslararası Güvenliğe Etkileri (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 2 Nisan 2009 60. Yılında Nato ve Türkiye (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 13 Şubat 2010 7 Mart 2010 Irak Seçimleri Öncesi Şii Kökenli Parti ve Seçmenlerin Politik Davranışlarının Analizi (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 22 Ocak 2011 Türkiye-Yemen İlişkileri ve Yemen'deki Türkiye Algısı (Tr - Eng - Ar)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 32 Mart 2011 Suudi Arabistan'da Şii Muhalefet Sorunu ve Etkileri (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 3 Mayıs 2009 Irak'ın Kilit Noktası: Telafer (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 14 Şubat 2010 Seçim Öncesi Irak'ta Siyasal Durum ve Seçime İlişkin Beklentiler (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 23 Ocak 2011 Katar-Irak-Türkiye-Avrupa Doğal Gaz Boru Hattı Projesi Mümkün mü? (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 33 Mart 2011 Irak'ta Türkmen Varlığı (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 4 Temmuz 2009 2009 Lübnan Seçimleri: Kazananlar, Kaybedenler ve Türkiye (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 15 Mart 2010 Orsam Heyetinin 7 Mart 2010 Irak Seçimlerine İlişkin Gözlem Raporu (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 24 Ocak 2011 Kuveyt Emirliği: Savaş ve Barış Arasındaki El Sabah İktidarı ve Türkiye ile İlişkiler (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 34 Mart 2011 Irak'ta Türkmen Basını (Tr - Ar)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 5 Ağustos 2009 Türkiye-Lübnan İlişkileri: Lübnanlı Dinsel ve Mezhepsel Grupların Türkiye Algılaması (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 16 Nisan 2010 Oman Sultanlığı: Arap Yarımadasında Geleneksel ile Modernite Arasında Bir Ülke (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 25 Ocak 2011 Hukuki ve Siyasi Yönleriyle Güvenlik Konseyi'nin İran Ambargosu (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 35 Mart 2011 Irak'ta Mevcut Siyasi Durum ve Önemli Siyasi Gelişmeler (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 6 Kasım 2009 Tuzhurmatu Türkmenleri: Bir Başarı Hikayesi (Tr - Eng - Ar)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 17 Nisan 2010 7 Mart 2010 Irak Parlamento Seçim Sonuçlarının ve Yeni Siyasal Denklemin Değerlendirilmesi (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 26 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 5 Şubat 2011 Kırgızistan'da Son Gelişmeler: Dün, Bugün, Yarın (Tr - Rus)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 36 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 1 Mart 2011 Eu's Water Framework Directive Implementation in Turkey: The Draft National Implementation Plan (Eng)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 7 Kasım 2009 Unutulmuş Türkmen Diyarı: Diyala (Tr - Eng - Ar)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 18 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 3 Mayıs 2010 Komşuluktan Stratejik İşbirliğine: Türk-Rus İlişkileri (Tr - Rus)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 27 Şubat 2011 Mısır Devriminin Ayak Sesleri: Bir Devrin Sonu mu? (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 37 Mart 2011 Tunus Halk Devrimi ve Sonrası (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 8 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 1 Aralık 2009 Karadeniz'in Bütünleşmesi İçin Abhazya (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 19 Eylül 2010 Türkiye'ye Yönelik Türkmen Göçü ve Türkiye'deki Türkmen Varlığı (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 28 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 6 Şubat 2011 Uluslararası Deniz Hukukunda Kıyı Devletlerinin Gemilere El Koyma Yetkisinin Sınırları: Gürcistan'ın Karadeniz'de Seyreden Gemilere El Koyması (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 38 Mart 2011 Libya Savaşı, Uluslararası Müdahale ve Türkiye (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 9 Ocak 2010 Yemen Sorunu: Bölgesel Savaşa Doğru mu? (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 20 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 4 Ekim 2010 Kırgızistan'da Mevcut Durum, İktidar Değişiminin Nedenleri ve Kısa Vadeli Öngörüler (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 29 Şubat 2011 Tunus Halk Devrimi ve Türkiye Deneyimi (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 39 Mart 2011 Tarihten Günümüze Libya (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 10 Ocak 2010 Yemen İç Savaşı: İktidar Mücadelesi, Bölgesel Etkiler ve Türkiye ile İlişkiler (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 11 Şubat 2010 Unutulan Türkler: Lübnan'da Türk Varlığı (Tr - Eng - Ar)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 30 Şubat 2011 Kerkük'te Mülk Anlaşmazlıkları: Saha Araştırmasına Dayalı Bir Çalışma (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 40 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 2 Mart 2011 İklim Değişiminin Güvenlik Boyutu ve Ortadoğu'ya Etkileri (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 11 Şubat 2010 Unutulan Türkler: Lübnan'da Türk Varlığı (Tr - Eng - Ar)</p>			<p>ORSAM Rapor No: 41 Mart 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak-1 (Tr)</p>

ORSAM Rapor No: 42 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 3 Nisan 2011 Nil Nehri Havzasının Hidropolitik Tarihi ve Son Gelişmeler (Tr)	ORSAM Rapor No: 51 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 8 Mayıs 2011 75. Yılında Montrö Boğazlar Sözleşmesi Karadeniz'in Değişen Jeopolitiği Çerçevesinde (Tr)	ORSAM Rapor No: 60 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 6 Temmuz 2011 Mekong Nehri Suları Üzerinde İşbirliği ve İhtilaf (Tr-Eng)	ORSAM Rapor No: 71 Eylül 2011 Gazze Sorunu: İsrail Ablukası, Uluslararası Hukuk, Palmer Raporu ve Türkiye'nin Yaklaşımı (Tr)
ORSAM Rapor No: 43 Nisan 2011 Kuzey Irak'ın Sosyal-Siyasal Yapısı ve Kürt Bölgesel Yönetimi'nin Türkiye ile İlişkileri (Tr)	ORSAM Rapor No: 52 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 9 Mayıs 2011 Afganistan ve Bölgesel Güvenlik (Ortadoğu, Orta ve Güney Asya, Rusya Federasyonu) (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 61 Temmuz 2011 Antalya'da 1-2 Haziran 2011 Tarihlerinde Gerçekleşen "Suriye'de Değişim Konferansı" nın Tam Deşifresi (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 72 Eylül 2011 Ortadoğu Ülkelerine Dair İstatistikler (Tr)
ORSAM Rapor No: 44 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 4 Nisan 2011 Meriç Nehri Havzası Su Yönetimi'nde "Uluslararası İşbirliği" Zorunluluğu (Tr)	ORSAM Rapor No: 53 Mayıs 2011 Madagaskar: Bağımsızlığın 50. Yılında Kazanımlar, Kaçan Fırsatlar ve Türkiye ile İlişkiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 62 Ağustos 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 3 (Tr)	ORSAM Rapor No: 73 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 11 Ekim 2011 Anadolu Etki Alanı (Tr-Eng)
ORSAM Rapor No: 45 Nisan 2011 Suriye'de Demokrasi mi İç Savaş mı?: Toplumsal-Siyasal Yapı, Değişim Senaryoları ve Sürecin Türkiye'ye Etkisi (Tr)	ORSAM Rapor No: 54 Mayıs 2011 Iraklı Grupların Temel Siyasi Sorunlara Bakışı ve Türkiye ile İlişkiler: Saha Araştırmasına Dayalı Bir Çalışma (Tr)	ORSAM Rapor No: 63 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 7 Ağustos 2011 Görünmez Stratejik Kaynak: Sınıraşan Yeraltı Suları (Tr)	ORSAM Rapor No: 74 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 12 Ekim 2011 Ukraine in Regress: The Tymoshenko Trial (Eng)
ORSAM Rapor No: 46 Mayıs 2011 Suriye'de İktidar Mücadelesi, Uluslararası Toplumun Tepkisi ve Türkiye'nin Konumu (Tr)	ORSAM Rapor No: 55 Haziran 2011 Suriye Muhalefeti'nin Antalya Toplantısı: Sonuçlar, Temel Sorunlara Bakış ve Türkiye'den Beklentiler (Tr)	ORSAM Rapor No: 64 Ağustos 2011 AK Parti'nin 12 Haziran 2011 Genel Seçimlerdeki Zaferi (Tr - Ar)	ORSAM Rapor No: 75 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 13 Ekim 2011 Kazaklar ve Kazakistanlılar (Tr)
ORSAM Rapor No: 47 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 5 Mayıs 2011 Türkiye-Suriye İlişkileri: Sınıraşan Sularda Örnek İşbirliği Olarak Asi Dostluk Barajı (Tr)	ORSAM Rapor No: 56 Haziran 2011 Seçimler ve AK Parti'nin Tecrübesi (Tr - Ar)	ORSAM Rapor No: 65 Ağustos 2011 Karikatürlerin Dilinden Arap Baharı - 1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 76 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 14 Ekim 2011 İtalya'da Unutulmuş Türk Varlığı: Moena Türkleri (Tr - İt)
ORSAM Rapor No: 48 Mayıs 2011 Orsam Söyleşileri - 1 Iraklı Araplar, Azınlıklar ve Akademisyenler-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 57 Haziran 2011 12 Haziran 2011 Türkiye Genel Seçimlerinin Ortadoğu Ülkelerindeki Yansımaları (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 66 Ağustos 2011 Karikatürlerin Dilinden Libya İç savaşı ve Uluslararası Müdahale - 1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 77 Ekim 2011 ABD'nin Çekilmesinin Ardından Irak Politikasının Bölgesel, Küresel Etkileri ve Türkiye'ye Yansımaları (Tr)
ORSAM Rapor No: 49 Mayıs 2011 Orsam Söyleşileri - 2 Irak Türkmenleri-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 58 Temmuz 2011 Karikatürlerin Dilinden 12 Haziran 2011 Türkiye Genel Seçimlerinin Ortadoğu'daki Yansımaları (Tr)	ORSAM Rapor No: 67 Ağustos 2011 Somali: Bir Ulusun Yok Oluşu ve Türkiye'nin İnsani Yardım Girişimi (Tr)	ORSAM Rapor No: 78 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 8 Ekim 2011 Türkiye'de ve İsrail'de Yapay Sulak Alanlar ile Atıksu Arıtımı ve Atıksuyun Sulama Amaçlı Olarak Tekrar Kullanımı (Tr)
ORSAM Rapor No: 50 Mayıs 2011 Orsam Söyleşileri - 3 Iraklı Kürt Yetkililer, Akademisyenler ve Gazeteciler-1 (Tr)	ORSAM Rapor No: 59 Temmuz 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 2 (Tr)	ORSAM Rapor No: 68 Eylül 2011 Karikatürlerde Usame Bin Ladin Operasyonu ve Yankıları (Tr)	ORSAM Rapor No: 79 Ekim 2011 Yaklaşan Seçim Öncesi Tunus'ta Siyasal Denklemler (Tr)
		ORSAM Rapor No: 69 Eylül 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 4 (Tr)	ORSAM Rapor No: 80 Ekim 2011 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak - 5 (Tr)
		ORSAM Rapor No: 70 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 10 Eylül 2011 XXI. Yüzyılda Rusya ve Türkiye'nin İran Politikaları (Tr - Rus)	

<p>ORSAM Rapor No: 81 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 15 Ekim 2011 Büyük Güçlerin Afganistan Politikaları (Tr-Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 91 Aralık 2011 Türkiye ve Arap Birliği'nin Suriye'ye Yaptırım Kararları ve Olası Sonuçları (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 102 Ocak 2012 Irak Hangi Şartlarda, Nasıl Parçalanabilir? En Kötüye Hazırlıklı Olmak (Tr – Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 113 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 18 Nisan 2012 Mongolia: A Developing Democracy and a Magnet for Mining (Eng)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 82 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 16 Ekim 2011 Bölge Devletlerinin Perspektifinden Afganistan (Tr-Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 92 Aralık 2011 Irak'ta İhtilafli Bölgelerin Durumu (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 103 Ocak 2012 Irak'ta Petrol Mücadelesi: Çok Uluslu Şirketler, Uluslararası Anlaşmalar ve Anayasal Tartışmaların Işığında Bir Analiz (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 114 Nisan 2012 Karikatürlerle Suriye Sorununun Anlamak - 8 (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 83 Kasım 2011 Suriye'de Değişimin Ortaya Çıkardığı Toplum: Suriye Türkmenleri (Tr)</p>	<p>ORSAM Report No: 93 ORSAM Water Research Programme Report: 10 December 2011 Turkey and Wfd Harmonization: A Silent, But Significant Process (Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 104 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 12 Şubat 2012 Sınırşan Akiferler Hukuku Taslak Maddeleri Üzerine Bir Değerlendirme (Tr – Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 115 Nisan 2012 Suriye'de Güvenli Bölge Tartışmaları: Türkiye Açısından Riskler, Fırsatlar ve Senaryolar (Tr - Eng)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 84 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 9 Kasım 2011 Somali'nin Açlık Felaketi: "Siyasi Kuraklık" mı Yoksa Doğal Afet mi? (Tr-Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor 94: Aralık 2011 Türkiye-Fransa Krizinde Algının Rolü: Fransızların Türkiye Algısı (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 105 Şubat 2012 Irak Hukuk Mevzuatında Azınlıkların Siyasal Hakları (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 116 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 14 Nisan 2012 Fayda Paylaşımı Kavramı, Teorik Altyapısı ve Pratik Yansımaları (Tr - Eng)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 85 Kasım 2011 Suriye Politik Kültüründe Tarihsel Pragmatizm, Beşar Esad Dönemi Suriye Dış Politikası ve Türkiye- Suriye İlişkileri (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 95 Aralık 2012 Karikatürlerle Arap Baharı – 2 (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 106 Şubat 2012 Irak Hukuk Mevzuatında Azınlıkların Siyasal Hakları (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 117 Nisan 2012 Musul'a Yatırım Geleceği Yatırım Demektir (Tr - Eng)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 86 Kasım 2011 Geçmişten Günümüze Irak Türkmen Cephesi'nin Yapısı ve İdari Durumu (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 97 Ocak 2012 Karikatürlerin Dilinden Irak'ı Anlamak – 7 (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 107 Şubat 2012 Uluslararası Hukuk ve Irak Anayasası Açısından Azınlıkların İnsan Hakları (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 118 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 19 Mayıs 2012 Ukrayna - Türkiye Ticari - Ekonomik Münasebetlerinin Analizi (Tr - Rus)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 87 Kasım 2011 Türkmen in Iraq and Their Flight: A Demographic Question? (Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 98 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 17 Ocak 2012 Kırgızistan'da Cumhurbaşkanlığı Seçimi ve Türkiye ile İlişkilerine Etkisi (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 108 Şubat 2012 Ekonomik İşbirliği Teşkilatı'nın (EİT) Geleceği (Tr - Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 119 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 20 Mayıs 2012 Bölgesel Gelişimin Trend ve Senaryolarının Araştırılmasındaki Araç: Jeopolitik Dinamikler (Tr - Rus)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 88 Kasım 2011 Irak'ta Bektaşılık (Türkmenler – Şebekler – Kakailer) (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 99 Ocak 2012 Türk Siyasal Partilerinin Hatay'daki Suriyeli Sığınmacılar Konusundaki Açıklamaları ve Hatay'daki Siyasi Parti Temsilcileri ile Hareketlerin Suriye Olaylarına Yaklaşımları (Mart-Aralık 2011) (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 110 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 13 Mart 2012 İran'da Su Kaynakları ve Yönetimi (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 120 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 21 Mayıs 2012 Kazakistan Siyasal Sisteminin Gelişimi: 2012 Parlamento Seçimleri (Tr)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 89 Kasım 2011 Değişim Sürecindeki Fas Monarşisi: Evrim mi? Devrim mi? (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 100 Ocak 2012 Irak İstatistikleri (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 111 Mart 2012 Suriye Kürt Muhalefetine Eleştirel Bir Bakış (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 121 Mayıs 2012 Musul'da Yerel Siyaset ve Irak Siyasetinde Yeni Dinamikler (Saha Çalışması) (Tr - Eng - Ger)</p>
<p>ORSAM Rapor No: 90 Kasım 2011 Arap Dünyasının İstisnai Krallığı: Yerel Aktörler ve Arap-İsrail Uyuşmazlığı Çerçevesinde Ürdün Krallığı'nın Demokratikleşme Deneyimleri (Tr-Eng)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 101 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 11 Ocak 2012 Erniyetli İçme Suyu ve Sanitasyon Hakkı (Tr)</p>	<p>ORSAM Rapor No: 112 Mart 2012 İran İslam Cumhuriyetinde Anayasal Sistem ve Siyasal Partiler (Tr)</p>	

ORSAM Rapor No: 122 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 15 Mayıs 2012 Irak'ta Su Kaynakları Yönetimi (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 132 Kasım 2012 Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun Kerkük Ziyareti (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 142 Ocak 2013 President Obama's Second Term: Domestic and Foreign Challenges (Eng)	ORSAM Rapor No: 152 Nisan 2013 Irak'ta 2013 Yerel Seçimlerine İlişkin Temel Veriler (Tr)
ORSAM Rapor No: 123 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 22 Haziran 2012 Küresel Göç ve Avrupa Birliği ile Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi (Tr)	ORSAM Rapor No: 133 Kasım 2012 Irak Kürdistan Bölgesi'nde Muhalefetin Doğuşu ve Geleceği (Tr)	ORSAM Rapor No: 143 Ocak 2013 2012 Irak Değerlendirmesi ve Irak Kronolojisi (Tr)	ORSAM Rapor No: 153 Nisan 2013 Irak'ta Seçim Yasaları (Tr)
ORSAM Rapor No: 124 Temmuz 2012 Türkiye Afrika'da: Eylem Planının Uygulanması ve Değerlendirme On Beş Yıl Sonra (Tr - Eng - Fr)	ORSAM Rapor No: 134 Kasım 2012 Irak Çerkesleri (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 144 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 17 Ocak 2013 ORSAM Su Söyleşileri 2011 (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 154 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 19 Nisan 2013 Avrupa Birliği Su Çerçeve Direktifi Kapsamında Sınırtaşan Sular (Tr)
ORSAM Rapor No: 125 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 23 Temmuz 2012 Rusya'nın Ortadoğu Politikası (Tr)	ORSAM Rapor No: 135 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 27 Kasım 2012 Türkiye'nin Eski Sovyet Cumhuriyetleriyle Münasebetlerinin Özellikleri (Tr - Rus - Eng)	ORSAM Rapor No: 145 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 18 Ocak 2013 ORSAM Su Söyleşileri 2012 (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 155 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 32 Mayıs 2013 Montreux Boğazlar Konferansı Tutanaklarından Tarihe Düşen Notlar ve Kanal İstanbul (Tr)
ORSAM Rapor No: 126 ORSAM Su Araştırmaları Programı Rapor No: 16 Temmuz 2012 Yeni Çerçeve Su Kanunu'na Doğru: Su Kanunu Taslağı Üzerine Notlar (Tr)	ORSAM Rapor No: 136 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 28 Kasım 2012 Türk-Ukrayna İlişkilerinde Entegrasyon Faktörü Olarak Türk-Kırım Münasebetleri (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 146 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 30 Ocak 2013 2013 Yılında Avrasya: Siyasi ve Ekonomik Analiz (Eng)	ORSAM Rapor No: 156 Mayıs 2013 ORSAM Reyhanlı Raporu "11 Mayıs" (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 127 Ağustos 2012 Suriye'de Kürt Hareketleri (Tr)	ORSAM Rapor No: 137 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 29 Aralık 2012 Belarus'un Enerji Politikası ve Belarus'un Rusya ve AB ile Enerji Alanında Geliştirdiği İşbirliği (1992-2011) (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 147 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 31 Ocak 2013 Kültürler Arası Diyalog: İdil Ural Bölgesinden Büyük Litvanya Knezliğine Belarus-Litvanya Tatarları (Tr - Rus)	ORSAM Rapor No: 157 Mayıs 2013 Reyhanlı'da Suriyeliler ile Söyleşiler - I (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 128 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 24 Eylül 2012 Günümüz Şartlarında Türkiye - Belarus Ekonomik Münasebetlerinin Gelişimi (Tr - Rus - Eng)	ORSAM Rapor No: 138 Aralık 2012 Birlik mi, PYD'nin Güç Gösterisi mi? Erbil Anlaşmasından Sonra Suriye Kürt Dinamikleri (Tr)	ORSAM Rapor No: 148 Ocak 2013 Uluslararası Politika ve Uygarlıklar (Uygarlıklar Çatışması ve Diyalog) (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 158 Mayıs 2013 Reyhanlı'da Suriyeliler ile Söyleşiler - II (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 129 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 25 Eylül 2012 Belarus-Türkiye: Devletlerarası İşbirliğinin Pozitif Dinamikleri (Tr - Rus - Eng)	ORSAM Rapor No: 139 Aralık 2012 Suriye'de Kürtler Arası Dengeler, Rejim Muhalifleri ve Türkiye: Çatışma-İstikrar Aynımındaki İlişkiler Örüntüsü (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 149 Şubat 2013 David Cameron ve AB: Dönüşü Olmayan Karar (Eng)	ORSAM Rapor No: 159 Mayıs 2013 Reyhanlı'da Suriyeliler ile Söyleşiler - III (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 130 Kasım 2012 Suriye Çerkesleri (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 140 Aralık 2012 Kuzey Irak'ta İç Siyasal Dengeler ve Stratejik İttifak'ın Geleceği (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 150 ORTADOĞU TÜRKMENLERİ Rapor No: 22 Mart 2013 Suriye Türkmenleri: Siyasal Hareketler ve Askeri Yapılanma (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 160 Mayıs 2013 Reyhanlı'da Suriyeliler ile Söyleşiler (Reyhanlı Saldırısı Sonrası) - IV (Tr - Eng)
ORSAM Rapor No: 131 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 26 Kasım 2012 «Üçüncü Dalga»: Postmodernizmin Jeopolitiği (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 141 Aralık 2012 Irak Kürdistan Bölgesi'nde Demokrasi Süreci ve Sorunları (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 151 Nisan 2013 Irak Kürdistan Bölgesi'nde Demokrasi Süreci ve Sorunları (Tr - Eng)	ORSAM Rapor No: 161 Haziran 2013 Musul ve Anbar Yerel Seçimleri: Seçim Öncesi Siyasal Durum ve Seçime İlişkin Temel Veriler (Tr)
			ORSAM Rapor No: 162 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 33 Temmuz 2013 Kobani, Münhasır Ekonomik Bölge, Petrol ve Doğal Gaz Haklarımız (Tr)

ORSAM Rapor No: 163 Temmuz 2013 Somali'de Bitmeyen Siyasi Kriz (Tr)	BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 34 Ekim 2013 Türkiye-Kırgızistan Münasebetleri (Tr-Rus)	ORSAM Rapor No: 175 Ekim 2013 2010 Yılı Irak Söyleşileri (Araplar ve Kürtler) (Tr)	ORSAM Rapor No: 181 Kasım 2013 2010 Ortadoğu Söyleşileri (İsrail- Körfez Ülkeleri-Suriye-İran-AB) (Tr)
ORSAM Rapor No: 164 Ağustos 2013 Suriye'nin Kuzeyindeki Çatışmalar ve Olası Etkileri (Tr-Eng)	ORSAM Rapor No: 170 BLACK SEA INTERNATIONAL Rapor No: 35 Ekim 2013 Azerbaycan'da Cumhurbaşkanlığı Seçimleri: Beklentiler ve Gerçekler (Tr)	ORSAM Rapor No: 176 Ekim 2013 2011 Yılı Irak Söyleşileri (Tr) ORSAM Rapor No: 177 Ekim 2013 2012 Yılı Irak Söyleşileri (Tr)	ORSAM Rapor No: 182 Kasım 2013 2011 Ortadoğu Söyleşileri (Genel-İsrail-Filistin-Mısır ve Afrika Ülkeleri-Ürdün-İran-Körfez Ülkeleri) (Tr)
ORSAM Rapor No: 165 Ağustos 2013 İl Meclisi Seçimleri ve Musul'un Geleceği (Tr)	ORSAM Rapor No: 171 Ekim 2013 2009 Yılı Irak Söyleşileri (Tr)	ORSAM Rapor No: 178 Kasım 2013 Reyhanlı'da Suriyeli Kadınlar ile Söyleşiler - V (Tr)	ORSAM Rapor No: 183 Kasım 2013 2011 Japonya-Vietnam-Rusya-Avrupa Söyleşileri (Tr)
ORSAM Rapor No: 166 Eylül 2013 Suriye İç Savaşı, Küresel Aktörler ve Kosova Modeli (Tr)	ORSAM Rapor No: 172 Ekim 2013 2010 Yılı Irak Söyleşileri (Türkmenler – I) (Tr)	ORSAM Rapor No: 179 Kasım 2013 Reyhanlı'da Suriyeliler ile Söyleşiler - VI (Tr)	ORSAM Rapor No: 184 Kasım 2013 2011 Suriye Söyleşileri (Tr)
ORSAM Rapor No: 167 Eylül 2013 Mısır'da Son Dönemde Önde Gelen Laik-Liberal-Solcu Hareketler (Tr)	ORSAM Rapor No: 173 Ekim 2013 2010 Yılı Irak Söyleşileri (Türkmenler – III) (Tr)	ORSAM Rapor No: 180 Kasım 2013 2009 Ortadoğu Söyleşileri (Genel-İran-Afganistan-Suriye-Mısır- Körfez Ülkeleri) (Tr)	ORSAM Rapor No: 185 Kasım 2013 2012 Ortadoğu Söyleşileri (Genel-İran-Körfez Ülkeleri-Filistin-Ürdün) (Tr)
ORSAM Rapor No: 168 Eylül 2013 Geçmişin Gölgesinde Mısır'da Darbe (Tr)	ORSAM Rapor No: 174 Ekim 2013 2010 Yılı Irak Söyleşileri (Türkmenler – III) (Tr)		ORSAM Rapor No: 186 Kasım 2013 2012 Arap Baharı Söyleşileri (Tr)
ORSAM Rapor No: 169			

AKADEMİK KADRO

Hasan Kanbolat	ORSAM Başkanı
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ORSAM Danışmanı, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar	ORSAM Danışmanı, The Black Sea International Koordinatörü - Atılım Üniversitesi
Prof. Dr. Tarık Öğuzlu	ORSAM Danışmanı, Uluslararası Antalya Üniversitesi
Doç. Dr. Harun Öztürkler	ORSAM Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi
Doç. Dr. Mehmet Şahin	ORSAM Danışmanı, Gazi Üniversitesi
Doç. Dr. Özlem Tür	ORSAM Danışmanı, ODTÜ Uluslararası İlişkiler
Doç. Dr. İlyas Kemaloğlu (Kamalov)	ORSAM Danışmanı, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Tarih Bölümü
Habib Hüzmüzlü	ORSAM Danışmanı
Doç. Dr. Serhat Erkmen	ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Yrd. Doç. Dr. Canat Mominkulov	ORSAM Danışmanı, Al Farabi Kazak Ulusal Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Didem Daniş	ORSAM Danışmanı, Galatasaray Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Bayram Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Dr. Jale Nur Ece	ORSAM Danışmanı, Deniz Emniyeti ve Güvenliği
Doç. Dr. Yaşar Sarı	ORSAM Danışmanı, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniv. Öğretim Üyesi
Dr. Süreyya Yiğit	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Arif Keskin	ORSAM Danışmanı
Çiğdem Tunç	ORSAM Danışmanı
Gökçen Ekici Oğan	ORSAM Danışmanı, Avrasya
Av. Aslıhan Erbaş Açıklık	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
D. Halit Yılmaz	ORSAM Danışmanı, Güvenlik
Pınar Arıkan Sinkaya	ORSAM Danışmanı, Ortadoğu - ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü
Volkan Çakır	ORSAM Danışmanı, Afrika
Dr. Göknil Erbaş	ORSAM, Karadeniz
Tamer Koparan	ORSAM Yönetici Editörü
Bilgay Duman	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Oytun Orhan	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu
Fazıl Ahmet Burget	ORSAM Uzmanı, Ortadoğu, Afganistan
Seval Kök	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Nebahat Tanrıverdi	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Shalaw Fatah	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Aytekin Enver	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Firuze Yağmur Gökler	ORSAM Uzman Yardımcısı, Ortadoğu
Tuğçe Kayıtmaz	Mütercim Tercüman
Uğur Çil	ORSAM, Ortadoğu

ORSAM Su Araştırmaları Programı

Dr. Tuğba Evrim Maden	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı
Dr. Seyfi Kılıç	ORSAM Su Araştırmaları Programı Hidropolitik Uzmanı

ORSAM DANIŞMA KURULU

Dr. İsmet Abdülmecid	Irak Danışmanı Eski Başkanı
Av. Aslıhan Erbaş Açıklık	ORSAM Danışmanı, Enerji-Deniz Hukuku
Hasan Alsancak	İhlas Holding, Gn.Md.Yrd., Statejik İş Geliştirme ve Dış İlişkiler
Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık	ORSAM Ortadoğu Danışmanı, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Ahat Andican	Devlet Eski Bakanı, İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr. Tayyar An	Uludağ Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Ali Arslan	İstanbul Üniversitesi, Tarih Bölümü
Başar Ay	Türkiye Tekstil Sanayii İşveren Sendikası Genel Sekreteri
Prof. Dr. Mustafa Aydın	Kadir Has Üniversitesi Rektörü
Doç. Dr. Ersel Aydınlı	Bilkent Üniversitesi Rektör Yardımcısı & Fulbright Genel Sekreteri
Dr. Serdar Aziz	ORSAM Danışma Kurulu Üyesi
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı	ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. İdris Bal	TBMM 24. Dönem Milletvekili
Doç. Dr. Ersan Başar	Karadeniz Teknik Üniversitesi, Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisliği Bölüm Başkanı
Kemal Beyatlı	Irak Türkmen Basın Konseyi Başkanı
Barbaros Binicioğlu	Ortadoğu Danışmanı
Prof. Dr. Ali Birinci	Polis Akademisi
Doç. Dr. Mustafa Budak	Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdür Yardımcısı
Doç. Dr. Hasan Canpolat	Vali, Milli Savunma Bakan Danışmanı
Prof. Dr. Mesut Hakkı Çaşın	Yeditepe Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü
E. Hava Orgeral Ergin Celasin	23. Hava Kuvvetleri Komutanı
Doç. Dr. Mitat Çelikkpala	Kadir Has Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya	YÖK Başkanı
Prof. Dr. Ramazan Daurov	Rusya Bilimler Akademisi Doğu Çalışmaları Enstitüsü, Direktör Yardımcısı
Prof. Dr. Volkan Ediger	İzmir Ekonomi Üniversitesi, Ekonomi Bölümü
Prof. Dr. Cezmi Eraslan	Başbakanlık Atatürk Araştırma Merkezi Başkanı
Prof. Dr. Çağrı Erhan	Ankara Üniversitesi, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü
Dr. Amer Hasan Fayyadh	Bağdat Üniversitesi, Siyaset Bilimi Fakültesi Dekanı
Mete Göknel	BOTAŞ Eski Genel Müdürü

Osman Göksel
 Timur Göksel
 Av. Niyazi Güney
 Noyan Gürel
 Prof. Dr. Muhamad Al Hamdani
 Numan Hazar
 Doç. Dr. Pınar İpek
 Doç. Dr. Toğrul İsmail
 Doç. Dr. Şenol Kantarcı
 Doç. Dr. Nilüfer Karacasulu
 Selçuk Karaçay
 Prof. Dr. M. Lütfullah Karaman
 Doç. Dr. Şaban Kardeş
 Arslan Kaya
 Dr. Hicran Kazancı
 İzzettin Kerküklü
 Prof. Dr. Ahmet Kesik
 Doç. Dr. Elif Hatun Kılıçbeyli
 Prof. Dr. Mustafa Kibaroglu
 Prof. Dr. Aleksandr Knyazev
 Prof. Dr. Alexandr Koleşnikov
 Prof. Dr. Erol Kurubaş
 Prof. Dr. Talip Küçükcan
 Daniele Lazzeri
 Hediye Levent
 Dr. Max Georg Meier
 Prof. Dr. Mosa Aziz Al Mosawa
 Büyükelçi Shaban Murati
 Dr. Sami Al Taqi
 Prof. Dr. Mahir Nakip
 Prof. Dr. Vitaly Naumkin
 Dr. Farhan Ahmad Nizami
 Prof. Dr. Dorayd A. Noori
 Muhammed Nurettin
 Murat Özçelik
 Prof. Dr. Çınar Özen
 Doç. Dr. Harun Öztürkler
 Prof. Dr. Victor Panin
 Prof. Aftab Kamal Pasha
 Dr. Bahadır Pehlivan Türk
 Doç. Dr. Firat Purtaş
 Prof. Dr. Suphi Saatçi
 Safarov Sayfullo Sadullaevich
 Ersan Sarıkaya
 Patrick Seale
 Dr. Bayram Sinkaya
 Doç. Dr. İbrahim Sirkeci
 Dr. Aleksandr Sotrichenko
 Zaher Sultan
 Dr. Irina Svistunova
 Prof. Dr. Türel Yılmaz Şahin
 Mehmet Şüküroğlu
 İlhan Tanır
 Doç. Dr. Oktay Tannısever
 Prof. Dr. Erol Taymaz
 Prof. Dr. Sabri Tekir
 Dr. Gönül Tol
 Doç. Dr. Umut Uzer
 Prof. Dr. Ermanno Visintainer
 M. Ragıp Vural
 Prof. Dr. Vatanyar Yagya
 Yaşar Yakış
 Semir Yorulmaz

BTC ve NABUCCO Koordinatörü
 Beyrut Amerikan Üniversitesi Öğretim Üyesi
 Prens Group Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı
 ORSAM Danışmanı, SUNEL Ticaret Türk A.Ş. İcra Kurulu Başkanı
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı
 Emekli Büyükelçi
 Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Dokuz Eylül Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Vodofone Genel Müdür Yardımcısı
 İstanbul Medeniyet Üniversitesi - (SBF) Uluslararası İlişkiler Bölümü
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 KPMG ,Yeminli Mali Müşavir
 Irak Türkmen Cephesi Türkiye Temsilcisi
 Kerkük Vakfı Başkanı
 Kalkınma Bakanlığı Yönetim Hizmetleri Genel Müdürü
 Çukurova Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Okan Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Rus-Slav Üniversitesi (Bişkek)
 Diplomat
 Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı
 Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü Müdürü
 Chairman "Il Nodo di Gordio"
 Gazeteci (Suriye)
 Hanns Seidel Vakfı Proje Müdürü (Bişkek)
 Bağdat Üniversitesi Rektörü
 Arnavutluk Uluslararası Çalışmalar Enstitüsü
 Orient Research Center Başkanı
 Erciyes Üniversitesi İİBF Öğretim Üyesi
 Rusya Bilimler Akademisi Doğu Çalışmaları Enstitüsü Direktörü
 Oxford Üniversitesi İslami Çalışmalar Merkezi Yöneticisi
 Irak'ın Ankara Büyükelçiliği Kültür Müsteşarı Yardımcısı
 Beyrut Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
 Emekli Büyükelçi
 Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Afyon Kocatepe Üniversitesi
 Pyatigorsk Üniversitesi (Pyatigorsk, Rusya Federasyonu)
 Hindistan Batı Asya Araştırmaları Merkezi Başkanı
 TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, TÜRKSOY Genel Sekreter Yardımcısı
 Kerkük Vakfı Genel Sekreteri
 Tacikistan Cumhurbaşkanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkan Yardımcısı
 Türkmeneli TV (Kerkük, Irak)
 Ortadoğu ve Suriye Uzmanı
 ORSAM Ortadoğu Danışmanı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Regent's College (Londra, Birleşik Krallık)
 St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 Lübnan Türk Cemiyeti Başkanı
 Rusya Strateji Araştırmaları Merkezi, Türkiye-Ortadoğu Araştırmaları Masası Uzmanı
 Gazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 Enerji Uzmanı
 ORSAM Danışma Kurulu Üyesi, Vatan Gazetesi Washington Temsilcisi
 ODTÜ, Uluslararası İlişkiler Bölümü
 ODTÜ, Kuzey Kıbrıs Kampüsü Rektör Yardımcısı
 İzmir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı
 Middle East Institute Türkiye Çalışmaları Direktörü
 İstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri
 Vox Populi Direktörü (Roma, İtalya)
 2023 Dergisi Yayın Koordinatörü
 St. Petersburg Şehir Parlamentosu Milletvekili, St. Petersburg Üniversitesi (Rusya Federasyonu)
 Büyükelçi, Dışişleri Eski Bakanı
 (Gazeteci, Mısır)

ORTADOĞU ETÜTLERİ YAYIN KURULU

Meliha Benli Altunışık
 Bülent Aras
 Tayyar An
 İlker Aytürk
 Recep Boztemur
 Katerina Dalacoura
 F. Gregory Gause
 Fawaz Gerges
 Ahmet K. Han

ODTÜ
 Dışişleri Bakanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Başkanı
 Uludağ Üniversitesi
 Bilkent Üniversitesi
 ODTÜ
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Vermont Üniversitesi (ABD)
 Londra Ekonomi Üniversitesi (Birleşik Krallık)
 Kadir Has Üniversitesi

Raymond Hinnebusch
Rosemary Hollis
Bahgat Korany
Peter Mandaville
Emma Murphy

St. Andrews Üniversitesi (Birleşik Krallık)
City Üniversitesi (Birleşik Krallık)
Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)
George Mason Üniversitesi (ABD)
Durham Üniversitesi (Birleşik Krallık)

ORTADOĞU ANALİZ YAYIN KURULU

Prof. Dr. Meliha Benli Altunışık
Hasan Kanbolat
Doç. Dr. Hasan Canpolat
Doç. Dr. Hasan Ali Karasar
Yrd. Doç. Dr. Serhat Erkmen

ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
ORSAM Başkanı
Vali, Milli Savunma Bakan Danışmanı
ORSAM Danışmanı, The Black Sea International Koordinatörü - Atılım Üniversitesi
ORSAM Danışmanı, Ahi Evran Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanı



Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara
Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48
www.orsam.org.tr, orsam@orsam.org.tr